

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΔΥΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΣΧΟΛΗ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑ.
ΡΟΜΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ.
ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΩΝ ΡΟΜΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΡΙΣΗΣ ΣΤΗ ΖΩΗ ΤΟΥΣ.**

**ΣΠΟΥΔΑΣΤΕΣ: ΚΑΡΑΝΤΖΟΥΝΗ ΠΑΤΡΙΤΣΙΑ
ΚΑΤΕΡΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ
ΝΤΑΒΑΡΗ ΚΥΡΙΑΚΗ**

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΠΑΠΠΑ ΛΑΜΠΡΙΝΗ

**ΠΑΤΡΑ
2015**

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εισαγωγή.....	i
Περίληψη	ii
Summary.....	iii
Πρόλογος.....	iv
Ευχαριστίες.....	v
Συντομογραφίες και συμβολισμοί.....	vi
Ευρετήριο πινάκων.....	vii
Ευρετήριο εικόνων.....	vii

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

1.1 Γενικά στοιχεία.....	1
1.1.1 Πολιτισμός και κουλτούρα.....	2
1.1.2 Βασικοί ορισμοί.....	3
1.2 Ο πολιτισμός κατά την αρχαιότητα.....	4
1.3 Ο πολιτισμός στην Αναγέννηση και το Διαφωτισμό.....	4
1.4 Σύγχρονες προσεγγίσεις.....	5
1.5 Έθνη και κράτη.....	6
1.6 Πολιτιστική κληρονομιά.....	7
1.7 Το δικαίωμα στον πολιτισμό.....	8
1.8 Ταυτότητα και διαφορετικότητα.....	9

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

2.1 Η διαφοροποιητική προσέγγιση.....	10
2.1.1 Φυσιογνωμία κάθε πολιτισμού.....	11
2.1.2 Ζητήματα φυλετικής ιεραρχίας.....	12
2.2 Ερμηνείες πολιτισμικής εξέλιξης.....	12
2.3 Διαπολιτισμικότητα.....	13
2.3.1 Διαπολιτισμικές πόλεις.....	13
2.3.2 Διαπολιτισμική εκπαίδευση.....	14
2.3.3 Διαπολιτισμική Επικοινωνία.....	16
2.4 Πολύ-πολιτισμικότητα και πολιτιστική ταυτότητα.....	17
2.5 Πολιτισμική ανοχή.....	19

2.6 Μειονότητες.....	19
2.7 Στερεότυπα και προκαταλήψεις.....	20
2.7.1 Ρατσισμός.....	21
2.8 Ο ρόλος των Διεθνών Οργανισμών.....	22
2.9 Ο ρόλος των Μ.Κ.Ο.....	22

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ – ΝΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

3.1 Ιδεολογία της παγκοσμιοποίησης.....	24
3.2 Το δικαίωμα κάθε πολίτη στο πολιτιστικό περιβάλλον.....	25
3.3 Οικονομική κρίση και πολιτισμός.....	27
3.4 Πολιτισμός και τουρισμός.....	28

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΡΟΜΑ

4.1 Η πορεία και εξέλιξη τους.....	30
4.2 Γενικά χαρακτηριστικά.....	32
4.3 Ο πολιτισμός των Ρομά.....	34
4.4 Η οικονομική κατάσταση των Ρομά.....	36
4.5 Εκπαίδευση και ανισότητες.....	37
4.6 Δράσεις για τους Ρομά.....	38

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο ΟΙ ΡΟΜΑ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

5.1 Υφιστάμενα προβλήματα.....	40
5.2 Η επίδραση της οικονομικής κρίσης.....	40
5.2.1 Γενικά χαρακτηριστικά της υφιστάμενης οικονομικής κρίσης στην Ε.Ε.....	41
5.3 Αποτελέσματα σχετικών ερευνών.....	42
5.4 Επιδοματική πολιτική.....	42
5.5 Ρομά και παραβατικότητα.....	43
5.6 Ακολουθούμενες Ευρωπαϊκές πολιτικές.....	44

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

6.1 Σκοπός έρευνας.....	46
6.1.1 Ερευνητικά ερωτήματα.....	46

6.2 Μέθοδος και είδος έρευνας.....	46
6.3 Εργαλείο έρευνας.....	47
6.4 Πληθυσμός και δείγμα.....	47
6.5 Δειγματοληψία.....	48
6.6 Δεοντολογικά ζητήματα.....	48
6.7 Προπαρασκευαστική φάση έρευνας.....	48
6.8 Εκτελεστική φάση έρευνας.....	48

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^Ο ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

7.1 Συνθήκες διαβίωσης.....	49
7.2 Επαγγελματική ενασχόληση.....	49
7.3 Οικονομικό εισόδημα.....	50
7.4 Επιδόματα.....	50
7.5 Υγεία- Εκπαίδευση.....	51
7.6 Διαπροσωπικές σχέσεις-σχέσεις με το κοινωνικό περιβάλλον.....	51
7.7 Προτάσεις.....	52

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^Ο ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

8.1 Συμπεράσματα.....	54
8.2 Προτάσεις.....	57

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	59
--------------------------	-----------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ.....	64
-------------------------	-----------

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Την τελευταία δεκαετία η χώρα μας βιώνει οικονομική αλλά και ανθρωπιστική κρίση, η οποία έχει επηρεάσει τις περισσότερες πληθυσμιακές ομάδες σε πολλούς τομείς της ζωής τους.

Στην παρούσα έρευνα μελετάται η πληθυσμιακή ομάδα των Ρομά και πώς αυτή έχει επηρεαστεί από την υφιστάμενη οικονομική κρίση. Ο λόγος που επιλέχθηκε ο συγκεκριμένος πληθυσμός είναι ότι οι Ρομά ανήκουν στις ευάλωτες κοινωνικά ομάδες και γι' αυτό πλήττονται άμεσα από τις δυσμενείς οικονομικές συνθήκες. Λαμβάνοντας αυτό υπόψη θεωρήθηκε σκόπιμο να μελετηθούν οι επιπτώσεις της κρίσης στην συγκεκριμένη ομάδα.

Ειδικότερα, ο σκοπός είναι να διερευνηθούν i) οι συνθήκες διαβίωσης, ii) οι τομείς της ζωής τους που έχουν επηρεαστεί περισσότερο και συγκεκριμένα η υγεία, η εκπαίδευση και η εργασία, iii) οι διαπροσωπικές τους σχέσεις και οι σχέσεις τους με τον υπόλοιπο πληθυσμό, iv) η επιδοματική πολιτική, v) οι προτάσεις τους για την επίλυση των προβλημάτων τους.

Η εργασία αυτή χωρίζεται σε δυο μέρη, το θεωρητικό και το ερευνητικό μέρος. Εκτενέστερη αναφορά για το θεωρητικό κομμάτι της εργασίας γίνεται παρακάτω.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα πτυχιακή εργασία έχει ως σκοπό την μελέτη της ευάλωτης πληθυσμιακής ομάδας των Ρομά, μέσα από το πρίσμα της οικονομικής κρίσης που διανύουμε τα τελευταία χρόνια, και πως αυτή τους έχει επηρεάσει στην καθημερινότητα τους και τις ανάγκες τους, τόσο βιβλιογραφικά όσο και με έρευνα.

Στο πρώτο κεφάλαιο παραθέτονται στοιχεία για τον πολιτισμό σαν γενική έννοια και πως αυτός διαμορφώνει τις διάφορες πληθυσμιακές ομάδες. Συγκεκριμένα αναλύεται η σχέση του πολιτισμού με την κουλτούρα, η εξέλιξη τους μέσα στο χρόνο, ο ρόλος των εθνών και των κρατών, η πολιτιστική κληρονομιά κ.α.

Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται εκτενής αναφορά στον πολιτισμό μέσα από το πρίσμα της διαφορετικότητας. Εδώ αναλύονται ζητήματα που σχετίζονται με τους παράγοντες διαμόρφωσης της φυσιγνωμίας των πολιτισμών, το πώς ορίζεται η διαπολιτισμικότητα και η πολύ-πολιτισμικότητα και πως το πολιτισμικό περιβάλλον σχετίζεται με τις έννοιες της βιωσιμότητας κ.α.

Στο τρίτο κεφάλαιο μελετάται ο τρόπος που επηρεάζει η παγκοσμιοποίηση και οι μεταβολές του οικονομικού και πολιτικού σκηνικού την εξέλιξη των πολιτισμών.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύεται η περίπτωση των Ρομά. Εδώ παρουσιάζεται η εξέλιξη των Ρομά μέσα στο χρόνο, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του πολιτισμού τους και πως μεριμνά η πολιτεία για την συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα.

Στο πέμπτο κεφάλαιο εξετάζεται η κατάσταση και η θέση των Ρομά στο σύγχρονο περιβάλλον. Παραθέτονται στοιχεία για την καθημερινότητα τους καθώς επίσης και στοιχεία που αποδεικνύουν τον τρόπο που επηρέασε η παρούσα οικονομική κρίση την ζωή τους.

Στο έκτο κεφάλαιο παρουσιάζονται οι μέθοδοι και τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν για την διεξαγωγή της έρευνας. Πιο συγκεκριμένα, ο σκοπός της έρευνας, η μέθοδος και το είδος έρευνας, ο τρόπος δειγματοληψίας, ο πληθυσμός και το δείγμα, δεοντολογικά ζητήματα κ.α.

Στο έβδομο κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας που πραγματοποιήθηκε για την επίδραση της οικονομικής κρίσης στην ζωή των Ελλήνων Ρομά.

Στο όγδοο και τελευταίο κεφάλαιο παραθέτονται τα συμπεράσματα και αντιπαραβολή με τις βιβλιογραφικές αναφορές. Σύμφωνα με τις απαντήσεις τους διαπιστώθηκε ότι η πληθυσμιακή ομάδα των Ρομά έχει επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό από την υπάρχουσα οικονομική κρίση των τελευταίων χρόνων. Τέλος, παρουσιάζονται οι προτάσεις για την βελτίωση της ποιότητας της ζωής των Ρομά μέσα στα πλαίσια της υπάρχουσας οικονομικής κρίσης.

SUMMARY

This thesis aims to analyze the vulnerable population group of Roma, in the light of the economic crisis in recent years, and how it has affected them in their daily lives and their needs, both as literature and research.

The first chapter provides information concerning culture as a general concept and how it shapes the various population groups. Specifically it addresses the relation between civilisation and culture, their evolution over time, the role of nations and states, cultural heritage, etc.

The second chapter is an extensive reference to culture through the prism of diversity. Here, issues related to the factors shaping the physiognomy of cultures are analysed, as well as how interculturalism and multiculturalism are defined and how the cultural environment is associated with the concepts of sustainability, etc.

The third chapter studies the way globalization and changes in the economic and political landscape affect the evolution of civilizations.

The fourth chapter analyzes the case of the Roma. It presents the development of the Roma through time, the particular characteristics of their culture and how the state provides for this specific population group.

In the fifth chapter the status and position of the Roma in the modern environment are examined. Information about their daily lives is presented, as well as evidence of how the current economic crisis has affected their lives.

The sixth chapter presents the methods and techniques used for the survey. More specifically, the purpose of research, method and type of research, the methods of sampling, the population and the sample, ethical issues etc.

The seventh chapter presents the results of research conducted on the effects of the economic crisis in the lives of Greek Roma.

The eighth and final chapter lists the conclusions and comparison with the references.

According to their responses, it was found that the population group of Roma has been heavily affected by the current economic crisis in recent years. Finally, shall be given the proposals for improving the quality of life of the Roma within the existing economic crisis.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Διαχρονικά ο πολιτισμός αποτέλεσε ένα εκ των βασικότερων ζητημάτων που μελετήθηκαν και ερευνήθηκαν διεθνώς από επιστήμονες, λόγιους και απλούς μελετητές. Ορίστηκε ουσιαστικά από το σύνολο των επιτευγμάτων του ανθρώπου ανά την υφήλιο μέσα στο πέρασ του χρόνου. Είναι το σύνολο των στοιχείων που απέδειξαν την εξέλιξη της ανθρώπινης σκέψης, τεχνικής, παιδείας, αισθητικής κ.α.

Σε πολλές περιπτώσεις ταυτίστηκε με γεωγραφικά όρια, κοινωνικά κριτήρια, καταγωγή, φυλή, εθνικότητα, θρησκεία, πολιτικά ιδεώδη κ.α. Μέσα στο χρόνο πολλοί πολιτισμοί χάθηκαν, αλλοιώθηκαν, ενώ άλλοι εξελίχθηκαν και η πορεία τους αποδείχθηκε από ποικίλα ευρήματα που εντοπίστηκαν. Αξίζει δε να σημειωθεί πως κάποιοι πολιτισμοί δημιούργησαν αξιόλογα πνευματικά επιτεύγματα που άφησαν σήμερα ως παγκόσμια κληρονομιά.

Στις σημερινές κοινωνίες υπάρχουν ποικίλα διαφορετικά πολιτιστικά στοιχεία που επιζούν και ξεχωρίζουν. Κάποιες κοινωνίες τα δέχονται με σεβασμό και τα εισάγουν ομαλά στο εσωτερικό τους, ενώ κάποιες άλλες αδυνατούν να τα δεχτούν είτε αποβάλλοντας τα είτε θεωρώντας τα ως κατώτερα. Στη δεύτερη περίπτωση η μη ομαλή αποδοχή του “διαφορετικού” δημιουργεί προβλήματα και επικίνδυνες τριβές.

Μια τέτοια περίπτωση είναι και οι Ρομά που αν και αποτελούν πολιτισμό με ιδιαιτερότητες και μακρά ιστορία στο χρόνο, παρόλα αυτά ακόμη δεν έχουν ενταχθεί επιτυχώς στις κοινωνίες. Σε πολλά κράτη – όπως και στην Ελλάδα- οι κάτοικοι πολλών περιοχών δεν τους δέχονται και επιζητούν συχνά την απομάκρυνση τους και τη μη ένταξη τους στον τόπο. Σε ελάχιστες χώρες λαμβάνονται μέτρα που τους βοηθούν να ενταχθούν ομαλά στο κοινωνικό σύνολο και γίνονται αποδεκτοί από τους μόνιμους κατοίκους των περιοχών.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα εργασία αποτελεί την Πτυχιακή Εργασία στα πλαίσια των σπουδών μας στο Τμήμα Κοινωνικής Εργασίας, της Σχολής Επαγγελματιών Υγείας και Πρόνοιας του ΑΤΕΙ Δυτικής Ελλάδας. Οφείλουμε θερμές ευχαριστίες στην καθηγήτρια μας Λαμπρινή Παππά για την καθοδήγηση και την υποστήριξη της καθ' όλη την διάρκεια εκπόνησης της εργασίας αυτής. Επίσης θέλουμε να ευχαριστήσουμε τις οικογένειες μας για την ηθική και οικονομική τους συμπαράσταση.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΚΑΙ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΙ

Δ.Δ.Δ.Δ.....	Δευτεροβάθμιο Διοικητικό Διαιτητικό Δικαστήριο
Ε.Ε.....	Ευρωπαϊκή Ένωση
Ε.Κ.Τ.Π.....	Ελληνικό Κέντρο Τέχνης και Πολιτισμού
Ε.Σ.Υ.Ε.....	Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδας
Μ.Κ.Ο.....	Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
Ο.Η.Ε.....	Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών
Ο.Τ.Α.....	Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης
ΠΟΣΕΡ.....	Πανελλήνια Ομοσπονδία Σωματείων Ελλήνων Ρομά
Φ.Ε.Κ.....	Φύλλο Εφημερίδα Κυβερνήσεως

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας 1.1 Πολιτισμός – Κουλτούρα.....	3
Πίνακας 2.1 Μοντέλα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης.....	15

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΝΩΝ

Εικόνα 2.1 Η διαπολιτισμικότητα στην εκπαίδευση.....	16
Εικόνα 4.1 Μετακινήσεις Ρομά στην Ευρώπη.....	31

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

1.1 Γενικά στοιχεία

Ο πολιτισμός αποτελούσε και εξακολουθεί να αποτελεί βασικό συστατικό κάθε κοινωνίας. Βάσει αυτού, τα άτομα μεμονωμένα ή συλλογικά κάνουν ορατή την ταυτότητα τους στοιχειοθετώντας ένα αγαθό που στηρίζει την ανάπτυξη σε όλα τα επίπεδα της.

Πρόκειται για μια έννοια που διαμόρφωσε ποικίλων ειδών προβλήματα κατά τις προσπάθειες απόδοσης ορισμού της. Πολλοί μελετητές την ταύτισαν ή της απέδωσαν ορισμό αντίστοιχο της κουλτούρας, προσπαθώντας να αντικατοπτρίσουν ένα σύνολο νοημάτων, αξιών και εμπειριών (Μπιτσάνη, 2004).

Ο όρος ‘‘πολιτισμός’’ χρησιμοποιείται ευρύτατα καθημερινά από τους ανθρώπους των σύγχρονων κοινωνιών. Κατά τον Βαρτζιώτη(2005, σ.σ 261-273), ο πολιτισμός ορίζει τη συμπεριφορά των πολιτών μέσα στο περιβάλλον μέσα στο αστικό περιβάλλον ως μια μορφή της κοινωνικής ζωής. Αντίστοιχα κατά τον Αγραφιώτη (1999), ο πολιτισμός ορίζει το περιβάλλον της εξέλιξης των σχέσεων μεταξύ ανθρώπων, πραγμάτων, λέξεων και μορφών σε μια προοπτική διαχωρική ή και διαχρονική.

Ουσιαστικά πρόκειται για μία έννοια στην οποία δόθηκαν ποικίλα νοήματα βάσει των υφιστάμενων κοινωνικό-πολιτικών διεργασιών, των ποικίλων πνευματικών κινημάτων και των νοητικών προσλήψεων. Αξίζει επίσης να σημειωθεί πως κατά τον Williams (1994), ο όρος του πολιτισμού σήμερα ορίζεται ως δίσημος. Πολύ σημαντικός παράγοντας αναδεικνύεται η κουλτούρα, ως μια επικοινωνιακή λειτουργία που οδήγησε τον σύγχρονο άνθρωπο να υιοθετήσει ένα συγκεκριμένο τρόπο ζωής και να ορίσει ένα αμεταβίβαστο στοιχείο του κοινωνικού συνόλου. Αντίθετα ο πολιτισμός έχει μεταβιβάσιμα χαρακτηριστικά που κατευθύνονται από το ένα κοινωνικό σύνολο στο άλλο (Πασχαλίδης, 2002).

Κατά τον Bauman (1994), ο πολιτισμός αποτελεί ένα αποσπώμενο μέρος της ανθρώπινης ύπαρξης. Πρόκειται για ένα ιδιόμορφο κτήμα που διαμορφώνει ένα «υπαρκτικό γνώρισμα» του ανθρώπου. *«Ο πολιτισμός δηλώνει τη συνειδητή, εντατική και παρατεταμένη προσπάθεια συνάντησης της ζωής με την ύψιστη δυνατότητα του προορισμού του ανθρώπου».*

Σύμφωνα με τον Ευαγγέλου (2002), *«πολιτισμός είναι το αναπτυγμένο επίπεδο του λαού στους χώρους των ηθών, των γραμμάτων και τεχνών, των θρησκευτικών και πολιτικών ιδεολογιών, μύθων και πίστεων, της συλλογικής μνήμης, της ιστορίας, της παράδοσης, του τρόπου ζωής και συμπεριφοράς κ.α.».*

1.1.1 Πολιτισμός και κουλτούρα

Οι έννοιες του πολιτισμού και της κουλτούρας καθιερώθηκαν κυρίως την περίοδο των νεότερων χρόνων και συνδέθηκαν στενά με ποικίλα κοινωνικοπολιτικά φαινόμενα και ανάλογες αντιλήψεις της εποχής. Τους αποδόθηκαν κατά καιρούς διαφορετικές σημασίες και αναδείχθηκαν σε κύριους όρους των κοινωνικών και ανθρωπιστικών επιστημών (Βούρτσης, Μανακίδου, Πασχαλίδης & Σμπόνιας, 1999).

Πολλοί μελετητές και επιστήμονες δίνουν στην κουλτούρα την έννοια της παιδείας και της καλλιέργειας, συσχετίζοντας τη με γνώσεις και ενδιαφέροντα της λογοτεχνίας και των καλών τεχνών. Άλλοι μελετούν την έννοια της κουλτούρας προσεγγίζοντας την από την κατηγορία της μαζικής κουλτούρας. Αντίστοιχα ο πολιτισμός προσεγγίζεται είτε από την πλευρά των στοιχείων που ορίζουν την καθημερινή ζωή ενός λαού, είτε από τα κοινωνικά πρότυπα συμπεριφοράς που διαμορφώνουν το ήθος (Βούρτσης, κ.α., 1999).

Κατά τους σύγχρονους μελετητές, οι διαφορετικές χρήσεις και σημασίες των εννοιών του πολιτισμού και της κουλτούρας ορίζουν συμπληρωματικά στοιχεία του ίδιου πολύπλοκου αντικειμένου. Χαρακτηριστικά οι Kroeber & Kluckhohn (1963), μέσα από μια ταξινόμηση των διαφορετικών εννοιών της κουλτούρας, κατέληξαν στο συμπέρασμα πως αυτό που ουσιαστικά τις διαφοροποιεί είναι η εκλογή ως βασικού χαρακτηριστικού «ενός κατά τα άλλα κοινού σημασιολογικού πεδίου». Κατά τον Bauman, τρεις κύριες σημασίες της κουλτούρας είναι η ιεραρχική, η διαφοροποιητική και η γενική (Bauman, 1994).

Ο Bauman αλλά και πολλοί άλλοι, υποστήριξαν ουσιαστικά πως οι διαφορετικές σημασίες του πολιτισμού και της κουλτούρας αλληλοσυμπληρώνονται και ορίζονται στο πλαίσιο μιας «κοινής αναζήτησης». Πρόκειται για έννοιες που εξελίσσονται διαχρονικά και υπόκεινται σε συνεχή εμπλουτισμό, καλύπτοντας προϋφιστάμενα κενά. Αναμφίβολα σε κάθε προσπάθεια ιστορικής και κριτικής κατανόησης των προαναφερόμενων εννοιών, είναι απαραίτητη η εξέταση και μελέτη του τρόπου γένεσής τους και των διαφορετικών σημασιών και χρήσεων που έλαβαν ιστορικά (Βούρτσης, κ.α., 1999).

Γενικά, οι διαφορετικές σημασίες που αποδίδονται στους όρους πολιτισμός και κουλτούρα συνοψίζονται στον ακόλουθο πίνακα 1.1.

Πίνακας 1.1 Πολιτισμός – Κουλτούρα

Πολιτισμός	Κουλτούρα
<ul style="list-style-type: none"> · Πρότυπο συμπεριφοράς · Σταδιακή τελειοποίηση ηθών και θεσμών · Εξέλιξη επιστημών και τεχνολογίας, επιτεύγματα · Σύνολο της ανθρώπινης δημιουργίας 	<ul style="list-style-type: none"> · Ιδεώδες κοσμικής παιδείας – μόρφωσης · Ήθη, τέχνες, τρόπος σκέψης κάθε έθνους · Σύνολο της ανθρώπινης δημιουργίας

(Βούρτσας, κ.α., 1999)

1.1.2 Βασικοί ορισμοί

Ορισμένοι βασικοί ορισμοί που είναι απαραίτητο να δοθούν εξαρχής για την ορθότερη προσέγγιση και κατανόηση του θέματος είναι οι ακόλουθοι.

Έθνος είναι η κοινότητα όπου τα μέλη της έχουν κοινή ιστορική παράδοση, γλώσσα και έθιμα.

Εθνική ταυτότητα είναι οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες που καθορίζουν τη φυσιογνωμία ενός έθνους, διαφοροποιώντας το από τα υπόλοιπα.

Εθνική συνείδηση είναι η επίγνωση που έχουν τα μέλη μιας κοινότητας για τα κοινά συλλογικά τους χαρακτηριστικά, τα οποία αποτελούν σημείο αναφοράς του προσδιορισμού τους.

Εθνική αυτογνωσία ορίζεται η προσπάθεια ενός λαού προς εύρεση και γνωριμία των παραγόντων που διαμόρφωσαν συνολικά την εθνική φυσιογνωμία τους.

Φιλοπατρία ορίζεται η αγάπη και αφοσίωση κάποιου ατόμου στην πατρίδα του.

Εθνικισμός είναι η απόλυτη προσήλωση μιας κοινωνικής ομάδας στα στοιχεία που προσδιορίζουν το έθνος της, καθώς και στα εθνικά ιδεώδη. Ο εθνικισμός οδηγεί σε υποτίμηση των άλλων εθνών.

Διαπολιτισμικές σχέσεις είναι οι σχέσεις που αναπτύσσει ένα έθνος με τα άλλα και οι στάσεις που καθορίζει απέναντι τους.

Ο **εθνοκεντρισμός** προσδιορίζεται από την άποψη των ατόμων πως ο δικός τους πολιτισμός είναι μοναδικός. Βάσει αυτού οι άλλοι πολιτισμοί κρίνονται πολλές φορές κατώτεροι ή παράξενοι.

Η **ξеноφοβία** συνδέεται με τον εθνοκεντρισμό, καθώς αποτυπώνει αυτό το φόβο του ατόμου για γνωριμία με τους διαφορετικούς πολιτισμούς.

1.2 Ο πολιτισμός κατά την αρχαιότητα

Από τον 7^ο π.Χ. αιώνα όπου οι Έλληνες λυρικοί ποιητές ανακάλυψαν την ασυμφωνία επιθυμίας και καθήκοντος, καθήκοντος και αναγκαιότητας, ο δυτικός άνθρωπος έχει έντονη την αβεβαιότητα της διπλής ταυτότητας του, καθώς είναι ταυτόχρονα δράστης αλλά και αντικείμενο των δράσεων του. Είναι γνωστή η προσπάθεια του Σωκράτη να διδάξει τους Αθηναίους να μεριμνούν για την ψυχή τους, ως ένα εκ των καθηκόντων τους. Αυτό όμως στους Αθηναίους του 5^{ου} αιώνα π.Χ. φαινόταν ιδιαίτερα παράξενο.

Ο Edward Sapir το 1924 στην προσπάθεια του να ανασυγκροτήσει την αρχαιοελληνική προσέγγιση του πολιτισμού, ανέφερε πως πάντα μπορεί να εντοπισθεί ένας αυθεντικός πολιτισμός στο έδαφος κάθε εθνικού πνεύματος. Αυτός ο πολιτισμός είναι ισορροπημένος και αυτάρκης, χωρίς να θεωρεί τίποτα ασήμαντο και ματαιόδοξο. Αυτή η άποψη στήριξε ένα σύνολο εναλλακτικών πολιτισμικών λύσεων (Bauman, 1994).

Ουσιαστικά η σύλληψη του πολιτισμού από τους αρχαίους Έλληνες έδινε μεγάλη σημασία στην καλλιέργεια της προσωπικότητας του ατόμου, μέσα από θεσμούς, αξίες, και ιδανικά, στον πυρήνα των οποίων βρισκόταν ο άνθρωπος. Πολύ σημαντική επίσης ήταν η ταύτιση και σύνδεση του πολιτισμού με την παιδεία, με την “σφαιρική” καλλιέργεια του ατόμου μέσω δια βίου προβληματισμών κ.α. Πρόκειται δηλαδή για μια πρόταση ζωής του Ελληνισμού πέρα από χωρικά και χρονικά όρια (Μπαμπινιώτης, 2006).

Ο Μινωικός, ο Κυκλαδικός, ο Μυκηναϊκός, ο πολιτισμός της Τροίας και του ΒΑ Αιγαίου, ο Ελλαδικός είναι ορισμένα χαρακτηριστικά παραδείγματα πολιτισμών που άφησαν το δικό τους αποτύπωμα στην ιστορία. Αξίζει να επισημανθεί πως τα ονόματα των πολιτισμών κατά την αρχαιότητα δεν είχαν άμεση σχέση με κάποιο λαό, αλλά παρέπεμπαν στη χωρική διασπορά ενός χαρακτηριστικού.

Γενικά η μελέτη των πολιτισμών της αρχαιότητας γίνεται με βάση τα εξής στοιχεία: 1) το εμπόριο, 2) την διατροφή, 3) τα μέταλλα, 4) τις τέχνες, 5) το κοινωνικό υποσύστημα, 6) το συμβολικό υποσύστημα, τα οποία συνδέονται και αλληλοεξαρτώνται.

1.3 Ο πολιτισμός στην Αναγέννηση και το Διαφωτισμό

Ήδη από τον 16^ο αιώνα, ο όρος πολιτισμένος αποδιδόταν αποκλειστικά στα μέλη της αυλικής αριστοκρατίας, προς περιγραφή των κοινωνικών τους τρόπων και προβολή της ανωτερότητας τους ως προς τον τρόπο συμπεριφοράς, έναντι των αντίστοιχων τρόπων των υπόλοιπων κοινωνικά ατόμων (κατωτέρων τάξεων) ή των βάρβαρων λαών. Αξίζει να γίνει αναφορά σε μια φράση του Michel de Montaigne (1580), που αναφέρει πως “τίποτα το άγριο

και το βάρβαρο δεν υπάρχει σε αυτούς τους λαούς, εκτός από το ότι ο καθένας ονομάζει βαρβαρότητα ότι είναι έξω από τις συνήθειες του”.

Αργότερα το 1758, ο Rousseau ήταν αυτός που εξέφρασε την επιθυμία του για απόδοση ενός ουσιαστικού νοήματος στον πολιτισμό. Κατ’ αυτόν, ο πολιτισμός δίνει την ουσία και τη μορφή της αρετής και δεν έχει να κάνει με εξημέρωση ηθών, κομψούς τρόπους συμπεριφοράς, ευγένεια και γνώσεις, κανόνες κοσμιότητας κ.α. Η κριτική αυτή που ασκεί στις αξίες που κυριαρχούσαν αυτή την εποχή, τον οδηγεί στη δημιουργία του ουσιαστικού “πολιτισμός”. Η δημοτικότητα του όρου είναι εντυπωσιακή, καθώς μεταφράζει το σύνολο των ιδιαιτεροτήτων της πολιτικής και πνευματικής συγκυρίας (Βούρτσες, κ.α., 1999).

Ο Διαφωτισμός ήταν αυτός που στηρίχθηκε στην αμφισβήτηση των πολιτισμικών αξιών και ιεραρχιών και τη δημιουργία ενός νέου οράματος. Στο πλαίσιο των νέων επιτευγμάτων της εποχής και της άνθησης των επιστημών και των τεχνών, οι Διαφωτιστές προσέγγισαν διαφορετικά τον πολιτισμό. Τον υποστήριξαν *ως μια ιστορική διαδικασία διαμόρφωσης και τελειοποίησης των κοινωνικών ηθών και θεσμών σε οικουμενική κλίμακα, η πρόοδος της οποίας απαιτεί ανάπτυξη και διάδοση της γνώσης και της επιστήμης*. Ο πολιτισμός κατά το Διαφωτισμό είναι μια δυναμική και προοδευτική πορεία προς την τελειοποίηση (Βούρτσες, κ.α., 1999).

1.4 Σύγχρονες προσεγγίσεις

Αναμφίβολα η κοινωνιολογία είναι ο κλάδος που ασχολήθηκε εκτενώς με τον πολιτισμό. Οι Kaplan&Manners (1972) περιέγραψαν τον πολιτισμό ως κύριο μηχανισμό με τον οποίο ο άνθρωπος προσαρμόζεται στο περιβάλλον του, το οποίο και τελικά ελέγχει. Σύμφωνα με αυτή τη θεώρηση, οι σύγχρονες κοινωνίες μπορούν να επιτύχουν τους στόχους τους μόνο αν παραδοθούν στην εξουσία του αληθινού. Ο πολιτισμός αποτελεί τρόπο προσαρμογής στην άκαμπτη πραγματικότητα.

Ο πολιτισμός είναι ουσιαστικά η άποψη που αναδεικνύει πως η γνώση της πραγματικότητας και το ενδιαφέρον για αυτοτελείωση ενώνονται. Έτσι πολιτισμός και αλλοτρίωση βρίσκονται αντικριστά. Μόνο ο άνθρωπος από όλα τα ζωντανά όντα μπορεί να αμφισβητεί οτιδήποτε τον περιβάλλει, στην προσπάθειά του να αναζητήσει ένα βαθύτερο νόημα (Bauman, 1994).

Κατά τον Μπαμπινιώτη, ένα πολύ σοβαρό σύγχρονο ζήτημα που αναδεικνύεται είναι πως μπορεί ο ελληνικός πολιτισμός να κάνει αισθητή και δυναμική την παρουσία του προς τα έξω μέσω της αναγνωρισμένης του προσφοράς. Εξάλλου ο ελληνικός ανθρωπισμός ήταν αυτός που ενέπνευσε τον αντίστοιχο ευρωπαϊκό πολιτισμό. Σήμερα μεγάλο μέρος των

πολιτισμών διεθνώς έχασαν σημαντικό τμήμα των αρχών, αξιών και ιδανικών τους στο βωμό της εξουσίας, του καταναλωτισμού, της αντιπνευματικότητας και των προσπαθειών χαλιναγώγησης του ανθρώπου (Μπαμπινιώτης, 2006).

Καθίσταται αναγκαία λοιπόν η πνευματική αφύπνιση των λαών και η απόκτηση δυναμικής παρουσίας με αναφορά σε διαχρονικές αρχές και αξίες που θα καθορίσουν ποικίλες εμπνεύσεις. Αναφορικά με την Ελλάδα, αυτό αποτελεί μια κύρια πολιτισμική φιλοδοξία, δηλαδή ένας πνευματικός μεγαλοϊδεατισμός. Ο πολιτισμός σήμερα απαιτεί νέες πηγές έμπνευσης στα πλαίσια όμως υπερχρονικών αξιών. Η ουσία των σύγχρονων πολιτισμικών αναζητήσεων βρίσκεται σε έννοιες όπως: ελευθερία, δημοκρατία, αξιοπρέπεια, αποδοχή της διαφορετικότητας, αγάπη στο συνάνθρωπο, ειλικρινής επικοινωνία κ.α. (Μπαμπινιώτης, 2006).

1.5 Έθνη και κράτη

Παρά το γεγονός πως οι έννοιες «έθνος» και «κράτος» διαφέρουν αρκετά εννοιολογικά, συχνά χρησιμοποιούνται ταυτόσημα. Το έθνος αποτελεί μια ιστορική ενότητα βασισμένη στην πολιτιστική ταυτότητα κάθε λαού. Αντίστοιχα το κράτος είναι μια πολιτική ενότητα ορισμένη βάση του πληθυσμού, της εδαφικής επικράτειας και της αυτόνομης κυβέρνησης. Το κράτος διαμορφώνει ουσιαστικά μια βάση για πολιτική αφοσίωση στο πλαίσιο της ιθαγένειας, ενώ το έθνος στηρίζει μια σχέση αλληλεγγύης που προσδίδει στο άτομο μια αίσθηση ταυτότητας (Κουλουμπής & Κώνστας, 1985).

Κάθε κράτος και έθνος έχει τα δικά του πολιτιστικά και εδαφικά σύνορα. Πολλά έθνη διαμόρφωσαν ιστορικά πολύ σημαντικά πολιτισμικά στοιχεία, που τα ξεχώρισαν στο διεθνές σκηνικό. Διαχρονικά, ο όρος κράτος-έθνος χρησιμοποιήθηκε από τους κοινωνικούς επιστήμονες για να εκφράσει τη σταδιακή σύντηξη που είναι δυνατό να επιτευχθεί μεταξύ πολιτιστικών και πολιτικών συνόρων, στο πλαίσιο μιας παρατεταμένης διατήρησης του πολιτικού ελέγχου εκ μιας κεντρικής εξουσίας μιας περιοχής και των κατοίκων της (Κουλουμπής & Κώνστας, 1985).

Πολλοί ορισμοί που δίνονται για τον όρο έθνος, στηρίζονται στην ανάδειξη των εθνικών γνωρισμάτων έτσι ώστε να αναδεικνύεται η αντικειμενική διαπίστωση τους εύκολα, ακόμη και από μια κρατική εξουσία με στόχο την επιβολή αντικειμενικών εθνικών προσδιορισμών.

Ο εθνικισμός αποτέλεσε σημαντικό πρόβλημα διαχρονικά στις κοινωνίες. Ορίζεται ως η ταυτότητα που αισθάνεται κανείς πως έχει με μια εδαφικά οργανωμένη πολιτική συλλογικότητα. Πολλές φορές ο εθνικισμός αποτέλεσε εμπόδιο στην ανάπτυξη υγιών

σχέσεων μεταξύ εθνών και στηρίχθηκε στη διαιώνιση –από γενιά σε γενιά- του φόβου για τον “εχθρό”, για κάθε τι δηλαδή εθνικά διαφορετικό. Μελετώντας τον εθνικισμό και τις παραμέτρους που τον καθορίζουν αναδύθηκε καθοριστικής σημασίας η έννοια της εθνικής αυτοδιάθεσης. Πρόκειται για μια έννοια που ορίζει πως ο στόχος της ειρήνης εξυπηρετείται ορθά αν κάθε έθνος μπορεί να επιλέξει τη δική του πολιτική μοίρα(Κουλουμπής & Κώνστας, 1985).

Κύρια στοιχεία που επηρεάζουν άμεσα ή έμμεσα την πολιτισμική φυσιογνωμία ενός έθνους είναι:

- § Γεωγραφική θέση
- § Οικονομικό-πολιτικοί παράγοντες
- § Δημογραφικά χαρακτηριστικά
- § Ιστορικές συγκυρίες
- § Η σχέση- σύνδεση με το παρελθόν
- § Αμυντικοί παράγοντες
- § Πολιτισμικά δάνεια

1.6 Πολιτιστική κληρονομιά

Με τον όρο “πολιτιστική κληρονομιά” ορίζεται το κληροδότημα των φυσικών αντικειμένων και άυλων χαρακτηριστικών μιας κοινωνίας ή μιας ομάδας ατόμων, τα οποία κληροδοτούνται και διατηρούνται από γενιά σε γενιά. Η μοναδικότητα και μη αντικατάσταση της διαμορφώνει στο σύγχρονο πολιτισμό την ευθύνη ως προς την διαφύλαξη και διατήρηση της. Ο πυρήνας της ιδέας της πολιτιστικής κληρονομιάς εντοπίζεται στην ποικιλομορφία και την διαφορετικότητα των λαών και των πληθυσμών.

Ειδικότερα η προστασία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς αναδεικνύεται σήμερα παραπάνω από σημαντική στο πλαίσιο των αρχών της παγκοσμιοποίησης. Στη βάση αυτής στηρίζεται ο διαπολιτισμικός διάλογος και ο αμοιβαίος σεβασμός στη διαφορετικότητα του τρόπου ζωής των κοινοτήτων, των ηθών και εθίμων, των παραδόσεων κ.α¹.

Σύμφωνα με το άρθρο 1 της Σύμβασης Παγκόσμιας Κληρονομιάς της UNESCO, η πολιτιστική κληρονομιά περιλαμβάνει μνημεία, κτιριακές ομάδες και τοποθεσίες. Το 2011 καταγράφησαν 936 σημεία παγκόσμιας Κληρονομιάς, 725 πολιτιστικής κληρονομιάς, 183 Φυσικής και 28 ανάμεικτων ιδιοτήτων συνολικά σε 153 χώρες. Κάθε ένα εξ’ αυτών θεωρείται σημαντικό στη διεθνή κοινότητα.

¹http://www.unesco.org.cy/Programmes-Ayli_Politistiki_Klironomia,GR-PROGRAMMES-04-02,GR

Αξίζει να επισημανθεί πως σήμερα η πολιτιστική κληρονομιά και ο σύγχρονος πολιτισμός αποτελούν καθοριστικό παράγοντα στην εξέλιξη του κοινωνικού και οικονομικού γίγνεσθαι. Δεν παρέχουν μόνο πρότυπα ορθής διαχείρισης, αλλά παράλληλα ενεργοποιούν τη διεθνή κοινότητα, ευαισθητοποιούν τους πολίτες και διαμορφώνουν ένα πολυπρισματικό πλαίσιο ερμηνείας του παρελθόντος. Είναι επιτακτική ανάγκη σήμερα οι σύγχρονες κοινωνίες να στηρίζουν και να στηριχθούν στις αρχές της αλληλεγγύης των εθνών και του σεβασμού της διαφορετικότητας (Μανωλοπούλου, 2013).

Ο πολιτισμός και η πολιτιστική κληρονομιά διαμορφώνουν μια δυναμική πολυεπίπεδη στρατηγική ευκαιρία στο πλαίσιο της βιωσιμότητας και της αειφορίας. Η πολιτιστική πολυμορφία είναι απαραίτητη σε κάθε κοινωνία και αναδεικνύει αξίες, καθώς προϋποθέτει την αναγνώριση και προαγωγή τοπικών πολιτισμών (Μανωλοπούλου, 2013).

1.7 Το δικαίωμα στον πολιτισμό

Σύμφωνα με το άρθρο 27 της Οικουμενικής Διακήρυξης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (10/12/1948):

1. Καθένας έχει το δικαίωμα να συμμετέχει ελεύθερα στην πνευματική ζωή της κοινότητας, να χαίρεται τις καλές τέχνες και να μετέχει στην επιστημονική πρόοδο και στα αγαθά της.
2. Καθένας έχει το δικαίωμα να προστατεύονται τα ηθικά και υλικά συμφέροντα του που απορρέουν από κάθε είδους επιστημονική, λογοτεχνική ή καλλιτεχνική παραγωγή του.

Βάσει του άρθρου 15 (Πολιτισμός και Επιστήμη) του Διεθνούς Συμφώνου για τα οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά δικαιώματα, όπου επικυρώθηκε από την Ελλάδα με το ΦΕΚ 45/Α/19.3.85:

1. Τα συμβαλλόμενα κράτη αναγνωρίζουν σε όλους το δικαίωμα συμμετοχής στην επιμορφωτική ζωή και επωφέλειας εκ της επιστημονικής προόδου και των εφαρμογών της.
2. Τα συμβαλλόμενα κράτη αναγνωρίζουν τα ωφελήματα από την ενθάρρυνση και ανάπτυξη της συνεργασίας και των διεθνών επαφών στον τομέα της επιστήμης και της μόρφωσης.

Όλα τα κράτη-μέλη της Ε.Ε. διέπονται από αρχές και κανόνες που στηρίζουν και προάγουν το σεβασμό: των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας κ.α. Βάσει των αρχών αυτών καθορίζονται και οι κατευθυντήριες πολιτισμικές αρχές εντός και εκτός της Ε.Ε. Ο Χάρτης των Θεμελιωδών

Δικαιωμάτων είναι αυτός που αναλύει λεπτομερώς τα θεμελιώδη σχετικά δικαιώματα των ατόμων σε ευρωπαϊκό επίπεδο².

1.8 Ταυτότητα και διαφορετικότητα

Το θέμα της ταυτότητας έχει γίνει αντικείμενο εκτενών μελετών και συζητήσεων ιδίως τα τελευταία χρόνια. Στο πλαίσιο της παγκοσμιοποίησης, οι έννοιες ‘‘ταυτότητα’’ και ‘‘διαφορετικότητα’’ μελετήθηκαν και ερευνήθηκαν παράλληλα. Κατά τον Ιντζεσίλογλλου (1999), ως ταυτότητα ορίζεται η ιδιότητα ενός ατόμου να παραμένει ίδιος μεταξύ άλλων, διατηρώντας αμετάβλητα ποικίλα χαρακτηριστικά του εαυτού του και παράλληλα μι διαφοροποιώντας ή αλλοιώνοντας την εικόνα του μέσα στο χρόνο.

Κατά τον Βρύζα (1997), η έννοια τη ταυτότητας χαρακτηρίζεται από μια αμφισημία, καθώς διαμορφώνει το περιβάλλον ισότητας μεταξύ ατόμων ή πραγμάτων, αλλά παράλληλα ορίζει το σύνολο των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων που ξεχωρίζουν ανθρώπους ή πράγματα μεταξύ τους.

Η σύγχρονη εποχή χαρακτηρίζεται από ένα σύνολο νέων πολυπολιτισμικών δομών. Κάθε άνθρωπος αναμφίβολα έχει τα δικά του χαρακτηριστικά στοιχεία στη βάση της ατομικότητας του, όμως έχει και στοιχεία που καθορίζονται από το γεγονός πως ανήκει σε μια συγκεκριμένη ομάδα. Η ταυτότητα κάθε ατόμου διαμορφώνει ταυτόχρονα και το πλαίσιο της διαφορετικότητας του. Πολιτισμός, πολιτισμική ταυτότητα και διαπολιτισμικότητα συνδέονται και αλληλεξαρτώνται, αποτελώντας ένα έσο για να συνυπάρχουν ειρηνικά άνθρωποι και λαοί (Δαμανάκης, 2007).

²http://europa.eu/legislation_summaries/human_rights/index_el.htm

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

2.1 Η διαφοροποιητική προσέγγιση

Ο όρος πολιτισμός στο πλαίσιο της διαφοροποιητικής προσέγγισης δηλώνει τις εμφανείς διαφορές των ανθρώπινων κοινοτήτων. Οι Έλληνες κατά την επαφή τους με άλλους λαούς διαχρονικά είχαν αποδεδειγμένα σαφή συνείδηση της διαφορετικότητάς τους. Πολλές φορές στο πέρασμα του χρόνου κατέγραψαν τις αποκλίσεις των ηθών των άλλων λαών από τα δικά τους και τις αντιμετώπισαν ως παράδοξες. Αξίζει να σημειωθεί πως «για τους αρχαίους Έλληνες ο κόσμος περιλάμβανε έναν ελληνικό πυρήνα, τον οποίο περιέβαλε ένας ομογενής βάρβαρος» (Bauman, 1994).

Οι διαφοροποιητικές προσεγγίσεις του πολιτισμού αποτελούν διανοητικά πλαίσια επιβαλλόμενα στην καταγεγραμμένη ανθρώπινη εμπειρία. Πρόκειται για προσεγγίσεις που στηρίχθηκαν σε πολυάριθμα ερείσματα που διατηρήθηκαν ως χαρακτηριστικά γνωρίσματα.

Πολύ σημαντική παραδοχή είναι η πεποίθηση του φιλοσόφου Locke που υποστήριξε πως ο άνθρωπος δεν καθορίζεται μόνο από το γενότυπο του. Ποικίλοι φυσικοί συντελεστές απλά συμβάλουν στην πραγματοποίηση επιλογών. Ένα επίσης θεμελιώδες έρεισμα της διαφοροποιητικής προσέγγισης του πολιτισμού στηρίζεται στην παραδοχή της στοιχειώδους βιολογικής ατέλειας του ανθρώπου. Κατά την Ruth Benedict (1965), το πολιτισμικό πρότυπο κάθε πολιτισμού αξιοποιεί ένα τμήμα μόνο των ανθρώπινων στόχων και κινήτρων. Κάθε πολιτισμός γίνεται κατανοητός μέσα από τις επιλογές του. Βάσει αυτού, πολιτισμός είναι η ανθρώπινη ενεργητική δραστηριότητα που κατευθύνεται προς την αμετάβλητη φύση (Bauman, 1994).

Η διαφοροποιητική προσέγγιση του πολιτισμού είναι ασυμβίβαστη με την έννοια των πολιτιστικών σταθερών. Πολλοί ανθρωπολόγοι υποστήριξαν πως οι υποτιθέμενες πολιτισμικές ομοιότητες δεν είναι πολιτισμικές αλλά περισσότερο ψυχο-βιολογικά και πρώτο-πολιτισμικά φαινόμενα. Από μια διαφορετική προσέγγιση, «η μόνη οικουμενική πεποίθηση που είναι συμβατή με την διαφοροποιητική προσέγγιση του πολιτισμού είναι η οικουμενικότητα του γεγονότος της ύπαρξης κάποιας μορφής πολιτισμού στο ανθρώπινο είδος» (Bauman, 1994).

Γενικά η έκθεση των σύγχρονων κρατών σε ποικίλες εξωτερικές επιρροές συνέβαλε στην αλλοίωση και αποσύνθεση πολλών πολιτισμικών χαρακτηριστικών των λαών.

2.1.1 Φυσιογνωμία κάθε πολιτισμού

Κάθε πολιτισμός αποτελεί ένα σώμα με ξεχωριστά ιδεολογικά, κοινωνικά, οικονομικά και τεχνολογικά χαρακτηριστικά.

Ο τρόπος οργάνωσης και λειτουργίας των κοινωνιών είναι κύριοι συντελεστές στους πολιτισμούς του παρελθόντος, καθώς καθορίζουν(Βούρτσης, κ.α., 1999):

- § κυριαρχία και άσκηση εξουσίας
- § σύνθεση, μέγεθος, όρια ανθρώπινων κοινωνιών
- § εσωτερική οργάνωση κοινωνίας
- § κατοχή – εκμετάλλευση της γης, κατανομή εργασίας, εξειδίκευση
- § διαδικασίες παραγωγής και διάθεσης προϊόντων

Ένας πολιτισμός προσδιορίζεται από τον τρόπο οργάνωσης των κοινωνιών του σε συνδυασμό με την οικονομική του διάρθρωση, τον τρόπο διακυβέρνησης, τις σχέσεις μεταξύ των μελών κ.α.

Το σύστημα που διαμορφώνει τις διαδικασίες παραγωγής και κατανάλωσης αγαθών αποτελεί τον οικονομικό πυρήνα που επηρεάζει τη φυσιογνωμία κάθε πολιτισμού. Οι διαθέσιμες πηγές και το γεωγραφικό περιβάλλον καθορίζουν τη μορφή της οικονομίας προσδίδοντας αντίστοιχο χαρακτήρα στον πολιτισμό.

Και το τεχνολογικό επίπεδο όμως και τα τεχνολογικά επιτεύγματα προσδιορίζουν τη φυσιογνωμία κάθε πολιτισμού ή και κάθε εποχής. Βέβαια η τεχνολογία υιοθετείται από πολλές κοινωνίες και σπάνια χαρακτηρίζει ένα μόνο λαό. Συνήθως χαρακτηρίζει μια γεωγραφική περιοχή ή μια εποχή. Αντίθετα η τέχνη που σε πολλούς πολιτισμούς είναι συνυφασμένη με την κοινωνική ή τη θρησκευτική ζωή σχετίζεται άμεσα ή έμμεσα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των πολιτισμών ή των κοινωνικών ομάδων(Βούρτσης, κ.α., 1999).

Ένα επίσης σημαντικό στοιχείο είναι και το ιδεολογικό μέρος του κοινωνικού συστήματος που ορίζει τη φυσιογνωμία ενός πολιτισμού. Πρόκειται για ένα σύνολο στοιχείων που ορίζουν το πώς σκέφτονται οι άνθρωποι και αντιμετωπίζουν τη ζωή και το θάνατο, καθώς και τον κόσμο γενικότερα. Είναι ένα σύνολο νοητικών και συμβολικών δομών δηλαδή, όπως(Βούρτσης, κ.α., 1999):

- α) αντιλήψεις που συνδέονται με την πίστη, τη θρησκεία, τις δεισιδαιμονίες κ.α.
- β) την αντίληψη του κόσμου που σχετίζεται με τη φιλοσοφία και την επιστήμη
- γ) την αναπαράσταση του κόσμου μέσα από την τέχνη
- δ) τη γλώσσα
- ε) την αντίληψη της ταυτότητας

Ιδιαίτερη αναφορά θα πρέπει να γίνει στη γλώσσα, που περιλαμβάνει στοιχεία που σχετίζονται με την γραφή, τη σκέψη, το συμβολισμό και το συναίσθημα. Βάσει αυτής προάγεται η ταυτότητα και η συνεκτικότητα των μελών μιας κοινωνίας. Πρόκειται για ένα σύμβολο εθνικής ταυτότητας.

2.1.2 Ζητήματα φυλετικής ιεραρχίας

Η φυλετική προκατάληψη είχε αναμφίβολα μακρά ιστορία στην ευρωπαϊκή σκέψη, βάσει της οποίας κάθε αλλόφυλος αντιμετωπιζόταν εχθρικά. Χαρακτηριστικά ο Carl von Linné (1789), ήταν αυτός που συνέδεσε πολιτισμικά και ηθικά χαρακτηριστικά με ανθρώπινες φυλές ορίζοντας στην κορυφή τον "λευκό Ευρωπαίο".

Αποδεδειγμένα τον 19^ο αιώνα καταγράφηκαν πολλά εθνικιστικά γεγονότα βάσει των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων των λαών. Ο εθνικιστικός ναρκισσισμός σε συνδυασμό με την φυλετική ανωτερότητα ανέδειξε την εθνική αυταρέσκεια και τον αποικιοκρατικό επεκτατισμό. Σε αυτή τη βάση ορίστηκαν τα πρωτεία της λευκής φυλής.

Ο εθνικισμός σε συνδυασμό με το ρατσισμό υπερπροβλήθηκε και υποστηρίχθηκε δυναμικά και από το Ναζισμό, με θύματα του τον εξευρωπαϊκό και αποικιοκρατούμενο κόσμο. Πρόκειται για το πιο πρόσφατο παράδειγμα μιας αλαζονικής φυλετικής κουλτούρας που νομιμοποίησε τη γενοκτονία των Εβραίων.

2.2 Ερμηνείες πολιτισμικής εξέλιξης

Διαχρονικά πολλοί μελετητές, στοχαστές και διανοούμενοι υποστήριξαν τις απόψεις τους για την εξέλιξη του πολιτισμού και την ουσιαστική σημασία του και κυρίως το ρόλο της διαφορετικότητας.

Κατά τον στοχαστή Samuel T. Coleridge (1795) "η διατήρηση ενός έθνους εξαρτάται από ένα διαρκή και προοδευτικό πολιτισμό. Πρόκειται για ένα αμφίβολο αγαθό που μοιάζει με τον πυρετό της αρρώστιας. Ένα έθνος διαθέτει έναν εξευγενισμένο λαό, όταν ο πολιτισμός του βασίζεται στην καλλιέργεια και την αρμονική ανάπτυξη των ικανοτήτων και ιδιοτήτων που χαρακτηρίζουν τον άνθρωπο".

Ο ποιητής T.S. Eliot (2000) προσπάθησε να προσεγγίσει και να μελετήσει τον πολιτισμό ορίζοντας την έννοια της κουλτούρας. Κατά αυτόν, η κουλτούρα διαμορφώνεται από τα χαρακτηριστικά ενδιαφέροντα και τις δραστηριότητες ενός λαού. Γενικά οι έννοιες του πολιτισμού και της κουλτούρας ορίστηκαν σε νέα βάση κυρίως το δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα.

Κατά τον Levi-Strauss (1995), η πολιτισμική ποικιλομορφία των ανθρώπινων κοινωνιών επηρεάζεται καθοριστικά από τις σχέσεις που τις ενώνουν. Βάσει αυτού η κουλτούρα δεν είναι στατική. Συνεπώς κάθε πολιτισμική ταυτότητα είναι δυναμική και ενσωματώνει μια ποικιλία ετερόκλητων στοιχείων.

2.3 Διαπολιτισμικότητα

Ο όρος “διαπολιτισμικότητα” περιγράφει ένα δυναμικό σύστημα αναγνώρισης, αλληλεπίδρασης και συνεργασίας μεταξύ ατόμων διαφορετικών εθνικοτήτων ή μεταναστευτικών ομάδων (Μάρκου, 1996). Κατά την Αραμπατζή (2008), ο προαναφερόμενος όρος ορίζει μια διαδικασία αμοιβαίας αλληλεπίδρασης, συνεργασίας και ανάπτυξης των πολιτισμών.

Στη σημερινή εποχή, η έννοια της διαπολιτισμικότητας εκλαμβάνεται από μεγάλη μερίδα ατόμων ως διαχείριση θεμάτων ετερότητας. Κι όμως πρόκειται για ένα σύνολο μεθόδων διαχείρισης της πολυπολιτισμικότητας. Είναι πολύ σημαντικό κάθε πολιτισμός να καταφέρει να αναδείξει τα ξεχωριστά στοιχεία και τις αξίες του, ενώ είναι κύρια ευθύνη του κράτους η διαμόρφωση του απαιτούμενου ζωτικού χώρου και η διασφάλιση του απαραίτητου περιβάλλοντος ανάπτυξης (Γκόβαρης, 2001).

Η διαπολιτισμικότητα στοιχειοθετείται από την αλληλεπίδραση των ποικίλων πολιτισμών που χωροθετούνται σε μια κοινωνία. Βασικές αρχές της διαπολιτισμικής προσέγγισης είναι:

- § η αναγνώριση της ετερότητας
- § η κοινωνική συνοχή
- § η δικαιοσύνη
- § η ισότητα

Στο περιβάλλον της διαπολιτισμικότητας είναι εφικτός κάθε διάλογος μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμών στο πλαίσιο της διαμόρφωσης ομαλών κοινωνικών σχέσεων μεταξύ ατόμων και ομάδων. Σε κάθε περίπτωση μη ομαλής συμβίωσης των διαφορετικών πολιτισμών σε μια κοινωνία, δημιουργείται ένα σύνολο προβλημάτων και διαφορών που μπορεί να οδηγήσει ακόμη και σε ρήξη.

2.3.1 Διαπολιτισμικές πόλεις

Στο πλαίσιο της διαπολιτισμικότητας ορίστηκε το δίκτυο “Διαπολιτισμικές πόλεις”. Συγκεκριμένα το 2008, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και το Συμβούλιο της Ευρώπης με ένα σύνολο πρωτοπόρων πόλεων –συμπεριλαμβανομένης και της Πάτρας- στήριξαν την

ανάπτυξη μιας ιδιαίτερης πολιτισμικής προσέγγισης με στόχο την ενσωμάτωση διαφόρων ομάδων μεταναστών. Έτσι δημιουργήθηκε το δίκτυο "Διαπολιτισμικές πόλεις".

Το συνέδριο του Δουβλίνου αποτέλεσε ορόσημο για τη στήριξη της λειτουργίας αυτού του δικτύου, κάνοντας έναν απολογισμό των στόχων του, των προκλήσεων του και των συνθηκών λειτουργίας του. Παράλληλα εξέτασε τα επιτεύγματα της πρωτοβουλίας αυτής για τις συμμετέχουσες πόλεις και τις επιπτώσεις των προσεγγίσεων της σε εθνικό σε διεθνές επίπεδο. Κύρια θέματα του προαναφερόμενου συνεδρίου ήταν:

§ το «πλεονέκτημα διαφορετικότητας» στο πλαίσιο της διαπολιτισμικότητας

§ οι στρατηγικές διαπολιτισμικότητας της κάθε πόλης

§ η ανταλλαγή γνώσεων και εμπειριών μεταξύ των συμμετεχόντων πόλεων

Το μοντέλο των «Διαπολιτισμικών πόλεων» διαμορφώνει μια ολοκληρωμένη μεθοδολογία ήδη εφαρμόσιμη σε πολλές πόλεις της Ευρώπης, της Ιαπωνίας, του Μεξικού, του Καναδά κ.α. Μέσω του μοντέλου αυτού προωθούνται ποικίλες πρακτικές διαπολιτισμικού διαλόγου, που προτρέπουν τους πολίτες σε συμμετοχή και δραστηριοποίηση. Για το σύνολο αυτών των δράσεων παρέχεται χρηματοδότηση προς στήριξη των προσπαθειών και πρωτοβουλιών, για ανάδειξη της ισοτιμίας και της αναγκαιότητας ύπαρξης της διαφορετικότητας.

2.3.2 Διαπολιτισμική εκπαίδευση

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση αφορά το σύνολο των εκπαιδευτικών πολιτικών του κράτους, που αναδιαμορφώνονται και επαναπροσδιορίζονται ανά διαστήματα εκ των αποτελεσμάτων της εφαρμογής τους στο σχολείο. Κατά τους Eldering&Rothenberg (1996) ως διαπολιτισμική εκπαίδευση ορίζεται κάθε μορφή εκπαίδευσης που στοχεύει στη διαχείριση των διαφόρων ειδών πολιτισμικών διαφορών των μαθητών.

Η παρουσία μεταναστών σε πολλές χώρες παγκοσμίως δημιούργησε μια πολύπολιτισμικότητα, με διαφορετικά χαρακτηριστικά από εκείνη της ιστορικής συνύπαρξης ποικίλων μειονοτήτων (Modood, 1997). Συνέπεια αυτού ήταν η ανάπτυξη εκπαιδευτικών πολιτικών ικανών να ανταποκριθούν στα νέα δεδομένα.

Κατά τον Modood (1997), οι τύποι ή τα μοντέλα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στο μακρό-επίπεδο του κράτους και οι αντίστοιχες συνέπειες τους ορίζονται βάσει των δεδομένων του ακόλουθου πίνακα 2.1.

Πίνακας 2.1 Μοντέλα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης

Μοντέλα	Συνέπειες στο μακρό-επίπεδο
Αφομοίωση	<u>Δημοκρατικό κράτος</u> § εστίαση στα άτομα § κοινή αστική κουλτούρα § ισότητα στη δημόσια σφαίρα
Ένταξη	<u>Φιλελεύθερο κράτος</u> § εστίαση στα άτομα § αδιαφορία προς κοινωνικά σύνολα § αναγνώριση στον ιδιωτικό τομέα § πάταξη διακρίσεων <u>Ομοσπονδία κοινοτήτων</u> § εστίαση στις κοινότητες § βαρύτητα στις σχέσεις των κοινοτήτων
Συμπερίληψη	<u>Πλουραλιστικό κράτος</u> § εστίαση στα άτομα και τις κοινότητες τους § ηθική & διαδικαστική προσέγγιση της πολιτότητας

Πολύ σημαντικό στοιχείο που πρέπει να επισημανθεί είναι πως κύριος στόχος του σχολείου είναι η αναγνώριση και ανάδειξη των διαφορετικών γλωσσών και πολιτισμών και η ορθή ένταξη των μεταναστών μαθητών στο σχολικό περιβάλλον. Μελετώντας τη σύγχρονη δομή των ευρωπαϊκών κρατών προκύπτει πως οι πολίτες τους προέρχονται από ποικίλες κουλτούρες και πολιτισμούς. Ο Gundara(2000) διαχωρίζει την κατηγορία των εθνικών μειονοτήτων από τους διαφορετικούς πολιτισμούς και τις κουλτούρες.

Ουσιαστικά λοιπόν η διαπολιτισμικότητα στον κλάδο της εκπαίδευσης καθορίζεται από την παρουσία αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο. Δεν σχετίζεται όμως μόνο από την εκπαίδευση των μαθητών αυτών αλλά κυρίως με τη διαχείριση της πολυπολιτισμικότητας. Κύριο μέλημα του κράτους είναι η διαμόρφωση κατάλληλων ιδεολογικών και διοικητικών μηχανισμών με στόχο την εξισορρόπηση του συστήματος (Νικολάου, 2011).

Η διαπολιτισμικότητα θέτει στο πλαίσιο του σχολικού περιβάλλοντος τις ακόλουθες προτεραιότητες(Νικολάου, 2011):

- 1) αποδοχή και σεβασμό των ποικίλων ιδιαιτεροτήτων κάθε ατόμου

- 2) διαμόρφωση κλίματος επικοινωνίας και συνεργασίας
- 3) ίσες ευκαιρίες στη γνώση

Εικόνα 2.1 Η διαπολιτισμικότητα στην εκπαίδευση

2.3.3 Διαπολιτισμική Επικοινωνία

Η διαπολιτισμική επικοινωνία διαμορφώνεται από τη λεκτική και μη λεκτική επικοινωνία. Είναι ουσιαστικά η διαδικασία επικοινωνίας μεταξύ ατόμων και θεσμών διαφορετικών πολιτισμών. Προσεγγίζεται και μελετάται από πολλές επιστήμες όπως (Νικολάου, 2011):

- 1) Γλωσσολογία
- 2) Ανθρωπολογία
- 3) Κοινωνιολογία
- 4) Ψυχολογία
- 5) Επιστήμες της τεχνολογίας & της πληροφορίας
- 6) Πολιτικές Επιστήμες
- 7) Μοντέρνες γλώσσες

Η σύνδεση του πολιτισμού με την επικοινωνία δημιουργεί ευκαιρίες αλλά παράλληλα και προβλήματα. Στο πλαίσιο της επικοινωνίας σημαντικό ρόλο παίζει η γλώσσα. Η γλώσσα

είναι το μέσο αυτό προς μεταβίβαση μηνυμάτων. Στόχος της διαπολιτισμικής επικοινωνίας είναι να εξαλειφθούν τα διάφορα εμπόδια της γλωσσικής διαφοράς λόγω των πολιτισμικών προελεύσεων.

Ιδιαίτερα στο σχολείο μέσω της ορθής διαπολιτισμικής επικοινωνίας επιχειρείται να ξεπεραστούν και να εξομαλυνθούν θέματα που σχετίζονται με τις διαφορετικές γλωσσικές δομές και συμπεριφορές. Στο σχολικό περιβάλλον, παράγοντες που εμποδίζουν την διαπολιτισμική επικοινωνία είναι:

- 1) ενθάρρυνση διαχωριστικών γραμμών για κοινωνικές διακρίσεις
- 2) ελάχιστες προσδοκίες εκπαιδευτικών
- 3) διαρρύθμιση σχολικού χώρου
- 4) ελλιπής εκπαίδευση εκπαιδευτικών
- 5) ακολουθούμενες διδακτικές προσεγγίσεις
- 6) προσποίηση ορθής αναγνώρισης της διαφορετικότητας των πολιτισμών
- 7) εκφράσεις επιθετικότητας

Σε κάθε περίπτωση η αποδοχή της πολιτισμικής ετερότητας μπορεί ορθά να επιτευχθεί μέσω της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Εμπόδια αποτελούν οι διαφόρων ειδών προκαταλήψεις, η ξενοφοβία, οι στερεοτυπικές σκέψεις κ.α. Η διαπολιτισμική επικοινωνία δημιουργεί ένα περιβάλλον διαπραγμάτευσης των ποικίλων ταυτοτήτων και ουσιαστικά ένα πεδίο εποικοδομητικών προσεγγίσεων.

Η διαπολιτισμική επικοινωνία απαιτεί:

- 1) σεβασμό στην ετερότητα
- 2) αποδοχή των ιδιαίτερων ταυτοτήτων
- 3) συνεννόηση και διάλογο
- 4) συνεργασία των πολιτών ανεξάρτητα από την προέλευση τους

2.4 Πολύ-πολιτισμικότητα και πολιτιστική ταυτότητα

Η πολύ-πολιτισμικότητα αναπτύχθηκε και έγινε ιδιαίτερα εμφανής με την παγκοσμιοποίηση του πολιτισμού. Είναι ένα φαινόμενο με δυναμική παρουσία στις χώρες υποδοχής μεταναστών. Πρόκειται για ένα φαινόμενο επίκαιρο και συνάμα προβληματικό, που απασχόλησε και εξακολουθεί να απασχολεί ιδιαίτερα πολιτικούς, μελετητές- ερευνητές- επιστήμονες, καθώς και κάθε πολίτη (Ευαγγέλου, 2002).

Τα πολιτιστικά γνωρίσματα κάθε ανθρώπου είναι αυτά που τον προσδιορίζουν, τον χαρακτηρίζουν και τον διαφοροποιούν εκ των υπολοίπων άλλων πολιτισμών. Αυτά είναι που ορίζουν την πολιτιστική ταυτότητα του. Η πολιτιστική ταυτότητα μεταβάλλεται και

διαφοροποιείται με το πέρασμα του χρόνου λόγω των επαφών και της ανάμειξης των πολιτισμών, διαμορφώνοντας έτσι ένα σύγχρονο κοινωνικό φαινόμενο.

Η πολυπολιτισμικότητα δεν μπορεί να θεωρηθεί επικίνδυνη για τις ποικίλες εθνοπολιτιστικές ταυτότητες. Ουσιαστικά προβάλλει ως αίτημα τόνωσης των εθνοπολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων, χωρίς να δημιουργεί φόβο στους υποστηρικτές μιας ισχυρής εθνοπολιτισμικά ταυτότητας. Κύριος στόχος είναι η ανάδειξη και προστασία του εθνοπολιτισμικού υποβάθρου κάθε κοινότητας (Taylor, 1999).

Αναμφίβολα βαθιά επιθυμία κάθε πολίτη είναι η διατήρηση της πολιτιστικής του ταυτότητα, μέσα σε ένα υφιστάμενο περιβάλλον συνονθυλεύματος πολιτισμών. Σήμερα διενεργείται μια σύγκρουση πολιτισμών λόγω του έντονου επεκτατικού χαρακτήρα του Δυτικοευρωπαϊκού και του Αμερικανικού. Ορισμένοι ισχυροί εχθροί αυτών βάσει της θρησκείας, της πολιτικής και των ηθικών, αισθητικών και κοινωνικών αξιών είναι (Ευαγγέλου, 2002):

- 1) ο Μουσουλμανικός
- 2) ο Κινεζικός & Ιαπωνικός
- 3) ο Σλαβόρωσικός
- 4) ο Λατινοαμερικανικός
- 5) ο Αφρικανικός

Θα πρέπει να τονισθεί πως η πολιτισμική διαφορετικότητα είναι δυνατό να μη δημιουργήσει συγκρούσεις και κοινωνικές τριβές, μόνο μέσα σε ένα περιβάλλον διαπολιτισμικής ισότητας και αμοιβαίας κατανόησης των συνειδητοποιημένων πολιτών. Η σύνδεση των διαφορετικών πολιτισμών μπορεί να λειτουργήσει αποτελεσματικά και αναζωογονητικά σε ένα κατάλληλο περιβάλλον. Βέβαια η πολύ-πολιτισμικότητα σε συνδυασμό με την οικονομική παγκοσμιοποίηση οδηγούν σε αποδυνάμωση της εθνοκεντρικής αντίληψης των λαών και της πατριδολατρίας. Όμως τα Ενωμένα Έθνη είναι πρώτα έθνη και ακολούθως ενωμένες αυτοτελείς οντότητες (Ευαγγέλου, 2002).

Κατά τον Taylor (1999), η πολυπολιτισμικότητα είναι δυνατό να δημιουργήσει προβλήματα, με κυριότερο αυτό της απειλητικής υποτίμησης του εαυτού του ανθρώπου μέσα από την αναγνώριση της διαφορετικότητας του άλλου.

Αναμφίβολα κάποιες από τις ιδιότητες των μελών ενός έθνους είναι ιστορικά προκαθορισμένες και μη διαπραγματεύσιμες. Πρόκειται για κάποια στοιχεία του ανθρώπου που ο ίδιος δεν μπορεί να ελέγξει και να αλλοιώσει (Taylor, 1999).

Το σίγουρο είναι πως η πολυπολιτισμικότητα είναι ένας σύγχρονος όρος, πολυσυζητημένος διεθνώς, που δίνει όμως την εικόνα μιας ιδέας ικανής να δημιουργήσει

ποικίλα προβλήματα κοινωνικά. Οι αξίες της ελευθερίας και της ισότητας αναδεικνύονται ως βασικοί συντελεστές στο πρόβλημα της πολυπολιτισμικότητας (Taylor, 1999).

Η ταυτότητα κάθε ανθρώπου είναι αυτή που τον καθορίζει ως ένα βαθμό. Πρόκειται για ένα σύνολο στοιχείων που δεν αναλύονται και αξιολογούνται εύκολα. Κι όμως ο καλύτερος καθρέφτης για να δει κάποιος τον εαυτό του, είναι ο φορέας μιας συνυπάρχουσας με αυτόν εθνοπολιτιστικής ετερότητας. Η συνύπαρξη πληθυσμών είναι μια εξαιρετική ευκαιρία αναγνώρισης και αυτοστοχασμού (Taylor, 1999).

2.5 Πολιτισμική ανοχή

Ποικίλες μελέτες και έρευνες διαχρονικά έχουν ασχοληθεί με την πολιτισμική διαφορετικότητα που υπάρχει σε κάθε κοινωνία και με το αν απαιτείται τελικά ανοχή, αποδοχή ή αναγνώριση αυτής.

Αναμφίβολα τα πολιτισμικά δικαιώματα είναι αδιαπραγμάτευτα. Η πολιτισμική ανοχή και αλληλεπίδραση αποτελούν μια παραγοντική δύναμη της κουλτούρας των μειοψηφιών σε μια κοινωνία ή των διαφορετικών πολιτισμικών ομάδων. Λειτουργούν ως πολιτισμική διαντίδραση που καθορίζει την επικρατούσα κουλτούρα.

Κάνοντας λόγο για πολιτισμική ανοχή, οι Addison, Burgess, Steers & Trowell (2010) υποστήριξαν πως στο πλαίσιο της κοινωνικής ανοχής, το σύνολο των ατόμων που υπερασπίζεται την πολιτισμική ιδεολογία, διατρέχει τον κίνδυνο να αναδείξει ως απαραίτητη την έννοια της διαφοράς.

2.6 Μειονότητες

Οι μειονότητες διαχρονικά αποτελούν βασικό ζήτημα των κοινωνιών και των κρατών. Διαμορφώνουν θέματα που χρίζουν ιδιαίτερης μεταχείρισης. Σε πολλές περιπτώσεις ιστορικά λειτούργησαν καταλυτικά στην πορεία των εθνών και βρέθηκαν στο επίκεντρο σοβαρών συγκρούσεων ιδίως στα τέλη του 20ου αιώνα αναφορικά με την αποδιοργάνωση και ακολούθως διάλυση εθνικών ή ομόσπονδων κρατών.

Ο όρος μειονότητα ακολουθεί την ιδιομορφία του όρου πολιτισμού ως προς τη διαμόρφωση ενός συγκεκριμένου ορισμού. Βάσει αυτού έως και σήμερα δεν έχει αποδοθεί ένας συγκεκριμένος ορισμός ή μια εννοιολογική προσέγγιση για τη μειονότητα. Αυτό οφείλεται βέβαια και σε ποικίλους πολιτικούς παράγοντες διαφόρων κρατών που σχετίζονται με την αναγνώριση μειονοτικών ομάδων επί του εδάφους τους, αλλά και στην ύπαρξη άλλων ομάδων που εμποδίζουν την διατύπωση ενός συγκεκριμένου αποσαφηνισμένου ορισμού. Σε πολλές περιπτώσεις παρατηρήθηκε ή ιστορικά αποδείχθηκε πως οι μειονότητες αποτέλεσαν

υποχέριον διαφόρων πολιτικών ή εθνικών διεκδικήσεων και καθόρισαν το αποτέλεσμα εξελίξεων ή υφίσταντω τις επιδράσεις αυτών.

Αξιόλογη προσπάθεια απόδοσης ενός ορισμού για τον όρο μειονότητα πραγματοποιήθηκε από το Δευτεροβάθμιο Διοικητικό Διαιτητικό Δικαστήριο(ΔΔΔΔ) κατά τη γνωμοδότησή του για το θέμα των "ελληνοβουλγαρικών κοινοτήτων" (Διακοφωτάκης, 1999).

Και ο καθηγητής Francesco Capotorti, προσέγγισε την εν λόγω έννοια συνδέοντας την με την πολιτισμική διάσταση. Σε σχετική του έκθεση στην Υποεπιτροπή του ΟΗΕ ανέφερε ως πρόταση τον εξής ορισμό: «μειονότητα είναι μια ομάδα αριθμητικά κατώτερη του υπολοίπου πληθυσμού ενός κράτους, σε μη κυρίαρχη θέση, της οποίας τα μέλη, όντας πολίτες αυτού του κράτους, έχουν εθνοτικά, θρησκευτικά ή γλωσσικά χαρακτηριστικά που διαφέρουν από εκείνα του υπόλοιπου πληθυσμού και επιδεικνύουν, έστω έμμεσα, ένα αίσθημα αλληλεγγύης, προς το σκοπό της διατήρησης του πολιτισμού, των παραδόσεων, της θρησκείας ή της γλώσσας τους». Στον ορισμό αυτό γίνεται σαφής αναφορά στη διατήρηση του πολιτισμού.

Γενικά η δυσκολία που επισημαίνεται στη διατύπωση ενός κοινά αποδεκτού ορισμού για τις μειονότητες εντοπίζεται κυρίως στα διαφορετικά χαρακτηριστικά των μειονοτήτων (Δόγκα&Τσαουσίδου, 2008).

2.7 Στερεότυπα και προκαταλήψεις

Σύμφωνα με τους Macrae, Stangor&Hewstone (1996), τα στερεότυπα αποτελούν ένα σύνολο πεποιθήσεων που χαρακτηρίζουν τα μέλη μιας κοινωνικής ομάδας και επηρεάζουν τον τρόπο που οι άνθρωποι κατηγοριοποιούν και παρουσιάζουν πληροφορίες για άλλους, αλλά και το πως οι ίδιοι τελικά απαντούν και κρίνουν αυτές. Κατά τον Lippmann (1922) σε αναφορά του Hantzi (1999), τα στερεότυπα είναι σαν εικόνες στο ανθρώπινο μυαλό που αναγκάζουν τους ανθρώπους να διαχειριστούν σύνθετες πληροφορίες.

Βάσει των στερεοτύπων αποδίδονται σε ομάδες ατόμων συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και λειτουργούν έτσι ώστε να αιτιολογήσουν την συμπεριφορά των υπολοίπων ατόμων του περίγυρου ως προς τις ομάδες αυτές.

Αντίστοιχα η προκατάληψη εμπεριέχει μια αρνητική σημασία. και ορίζεται ως αντιπάθεια από μια κοινωνική ομάδα προς μια άλλη. Τα στερεότυπα αποτελούν τον πυρήνα των προκαταλήψεων και ορίζουν στάσεις και συμπεριφορές (Δραγώνα, 2001).

Τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις είναι πολύ εύκολο να δημιουργήσουν διαχωρισμούς και διακρίσεις και να ταράξουν τις ισορροπίες ισότητας μεταξύ των ατόμων.

Καλλιεργούν ουσιαστικά τον ρατσισμό και κυριεύουν τα ανθρώπινα συναισθήματα με την καχυποψία ακόμη και την περιφρόνηση.

Σε μεγάλο βαθμό τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις δημιουργούνται λόγω ελλιπούς πληροφόρησης των ατόμων και περιορισμένων γνώσεων τους, καθώς και της περιορισμένης ικανότητας τους να επεξεργαστούν εξατομικευμένες πληροφορίες. Πρόκειται δηλαδή για απλουστευμένες και ισοπεδωτικές γενικεύσεις, που έχουν σημαντικές επιπτώσεις – συνήθως αρνητικές- στα άτομα που προέρχονται από διαφορετικούς πολιτισμούς.

Οι προκαταλήψεις οδηγούν συνήθως σε:

- 1) υποτιμητικές κοινωνικές στάσεις
- 2) υποτιμητικές πεποιθήσεις
- 3) έκφραση αρνητικών συναισθημάτων
- 4) εχθρικές ή μεροληπτικές συμπεριφορές

Ορισμένοι τρόποι για να βελτιώσει κάθε άτομα τις αντιλήψεις του για άλλα άτομα που προέρχονται από διαφορετικούς πολιτισμούς είναι οι ακόλουθοι:

- 1) αναζήτηση πληροφοριών, εκπαίδευση
- 2) αμφισβήτηση των ήδη υφιστάμενων εντυπώσεων και γνώσεων, στο πλαίσιο της διαρκούς μάθησης
- 3) επαναπροσδιορισμός εντυπώσεων και σκέψεων

Τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις δρουν ενάντια στα δικαιώματα των ανθρώπων και κυρίως ενθαρρύνουν τις διακρίσεις, την άνιση μεταχείριση ομάδων και τον κοινωνικό αποκλεισμό δηλαδή το ρατσισμό.

2.7.1 Ρατσισμός

Ο ρατσισμός είναι φαινόμενο που εκπροσωπεί το μίσος ή το φόβο για άτομα διαφορετικών φυλών ή πολιτισμών. Διαμορφώνει υποτιμητικές στάσεις και ορίζει φυλές ως κατώτερες. Ο όρος ρατσισμός χρησιμοποιείται ακόμη και για αντιλήψεις ή συμπεριφορές προς άτομα ή ομάδες με στοιχεία διαφορετικότητας.

Ο ρατσισμός συνδέθηκε και εξακολουθεί σε ορισμένες περιπτώσεις να συνδέεται στενά με τη φυλετική ανισότητα. Συνώνυμο του όρου ρατσισμός υπήρξε παλαιότερα ο φυλετισμός. Βέβαια σήμερα γίνεται λόγος για ρατσισμό χωρίς φυλές. Κύρια χαρακτηριστικά του νέου τύπου ρατσισμού των σύγχρονων κοινωνιών είναι τα ακόλουθα:

- 1) μετατόπιση του ρατσιστικού λόγου από τις φυλές στην έννοια της κουλτούρας
- 2) αντικατάσταση της ανισότητας με τη διαφορά
- 3) προσέγγιση ετερόφιλων και όχι ετερόφοβων χαρακτηριστικών

4) διαμόρφωση έμμεσου ή συμβολικού ρατσισμού

- 1) Πριν την οικονομική κρίση

2.8 Ο ρόλος των Διεθνών Οργανισμών

Πολυπολιτισμικά και διαπολιτισμικά θέματα απασχόλησαν διαχρονικά ποικίλους οργανισμούς και φορείς διεθνώς, με κυριότερους τον Ο.Η.Ε., τη Δ.Ο.Ε και την UNESCO. Συγκεκριμένα η προστασία των δικαιωμάτων των μεταναστών αποτέλεσε βασικό θέμα του Ο.Η.Ε. από τη δεκαετία του '70 και η κατοχύρωση αυτών πραγματοποιήθηκε με τη Σύμβαση για την κατάργηση των φυλετικών διακρίσεων, τη Σύμβαση σχετικά με το καθεστώς των προσφύγων κ.α. Αξίζει επίσης να επισημανθεί και η καθιέρωση εκ του Ο.Η.Ε. της Παγκόσμιας Μέρας των Μεταναστών στις 18 Δεκεμβρίου. Έτος σταθμό για τη διαπολιτισμικότητα και τη μετανάστευση αποτέλεσε και το 2010 όπου ανακηρύχθηκε ως έτος σύγκλισης πολιτισμών.

Αντίστοιχα κύριο αντικείμενο της Δ.Ο.Ε είναι η διασφάλιση της ίσης μεταχείρισης και της παροχής ίσων ευκαιριών σε όλους τους εργαζομένους. Η UNESCO επίσης ασχολείται με ποικίλα ζητήματα διαπολιτισμικότητας και εκπαίδευσης των ανθρώπων. Ορισμένοι εκ των βασικών της στόχων είναι:

- 1) η προστασία της πολυμορφίας αναφορικά με την πολιτιστική έκφραση
- 2) η στήριξη του διαλόγου μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμών για εύρεση οδών επικοινωνίας
- 3) η αναγνώριση των πολιτιστικών ιδιαιτεροτήτων

Αξίζει επίσης να σημειωθεί πως το έτος 2008 αποτελεί ορόσημο καθώς υιοθετήθηκε η Λευκή Βίβλος.

2.9 Ο ρόλος των Μ.Κ.Ο.

Οι ΜΚΟ είναι ένας νομικά συγκροτημένος οργανισμός που δημιουργήθηκε από φυσικά ή νομικά πρόσωπα, λειτουργεί ανεξάρτητα από κάθε κυβέρνηση και είναι όρος που χρησιμοποιείται συνήθως από τις κυβερνήσεις, σε αναφορές τους για πρόσωπα που δεν ελέγχονται από την κυβέρνηση. Συνηθέστερα ο όρος Μ.Κ.Ο. εφαρμόζεται σε οργανώσεις που επιδιώκουν ορισμένους ευρύτερους κοινωνικούς στόχους που έχουν πολιτικές πτυχές, χωρίς να είναι εμφανώς πολιτικές οργανώσεις, όπως τα πολιτικά κόμματα (Σκλιάς & Χουλιάρας, 2002).

Πρόκειται δηλαδή για συλλόγους, ομοσπονδίες και συνομοσπονδίες που δεν αποτελούν ούτε άμεσα ούτε έμμεσα μέρος διεθνών, κρατικών ή αυτοδιοικητικών δομών, αδιακρίτως νομικής προσωπικότητας και υπηρετούν μη κερδοσκοπικούς σκοπούς προς το κοινό συμφέρον. Προέκυψαν αρχικά ως αίτημα συλλογικής έκφρασης και δράσης, ως ένας κοινωνικός χώρος έξω από τη συμβατική κομματική δράση. Μετατράπηκαν σταδιακά σε ουσιαστικούς φορείς διαμεσολάβησης ανάμεσα στους πολίτες και το κράτος.

Είναι οργανωμένες, είτε στη βάση της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας δια της εκλογής των οργάνων διοίκησης προς τον σκοπό της προς τα έξω εκπροσώπησης και την παραγωγή έργου, είτε στη βάση τη συμμετοχικής δημοκρατίας όπου τα ίδια τα μέλη συμμετέχουν άμεσα στη λήψη αποφάσεων και τη διεξαγωγή δραστηριοτήτων. Ο αριθμός των μελών τους σε σχέση με την ευκολία ή τη δυσκολία ένταξης νέων μελών σε αυτήν, προσδιορίζει τον «κλειστό» ή τον «ανοιχτό» χαρακτήρα της οργάνωσης.

Ουσιαστικά οι ΜΚΟ εκπροσωπούν τα συμφέροντα των πολιτών. Ενημερώνουν, οργανώνουν, κινητοποιούν και αντιπροσωπεύουν τους πολίτες και διεκδικούν τα δικαιώματά τους. Αξίζει να σημειωθεί πως δεν υποκαθιστούν το κράτος, παρόλα αυτά παρέχουν χρήσιμες υπηρεσίες και γνώσεις σε τομείς που η κρατική λειτουργία αδυνατεί. Ο βασικός τους ρόλος είναι κυρίως ενημερωτικός και οργανωτικός (Παναγιωτίδου, 2006).

Αναφορικά με τον τρόπο δράσης, οι ΜΚΟ διακρίνονται σε πολλές κατηγορίες, με κυριότερες:

- § Εκείνες που στηρίζονται κυρίως στην παροχή υπηρεσιών με τα μέσα που οι ίδιες διαθέτουν
- § Εκείνες που στοχεύουν στην αφύπνιση και κινητοποίηση της κοινής γνώμης
- § Εκείνες που διεκπεραιώνουν το σκοπό τους χρηματοδοτώντας και κάνοντας δωρεές.

Αναφορικά με τον πολιτισμό και τη διαφορετικότητα, υπάρχουν ΜΚΟ με σημαντικό έργο και δράσεις. Μια εξ' αυτών είναι η "ΑΝΤΙΓΟΝΗ-Κέντρο Πληροφόρησης και Τεκμηρίωσης για το Ρατσισμό, την Οικολογία, την Ειρήνη και τη Μη Βία". Πρόκειται για μία μη κερδοσκοπική οργάνωση που δραστηριοποιείται από το 1993 σε θέματα σχετικά με το ρατσισμό και γενικά τις διακρίσεις, τα ανθρώπινα δικαιώματα κ.α. Στόχος των δράσεων της είναι η κατοχύρωση ίσων ευκαιριών για όλους χωρίς διακρίσεις, όπως για παράδειγμα το φύλο, τη φυλή, την καταγωγή, το οικονομικό ή μορφωτικό επίπεδο, τη θρησκεία κ.α.. Μέσω της αλληλεγγύης και της ενεργής συμμετοχής, προσπαθεί να ενημερώσει και να ευαισθητοποιήσει το ευρύ κοινό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο ΠΑΓΚΟΣΜΙΟΠΟΙΗΣΗ – ΝΕΑ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

3.1 Ιδεολογία της παγκοσμιοποίησης

Η παγκοσμιοποίηση αποτελεί έναν όρο που εκφράζει την ανανέωση και αναδιοργάνωση του καπιταλιστικού συστήματος της εμπορευματικής παραγωγής. Στηρίζει αναμφίβολα την ανεμπόδιστη μετακίνηση κεφαλαίου μεταξύ των χωρών σε διεθνές επίπεδο, χωρίς να παρεμβάλλονται τα ποικίλα εμπόδια που θέτονταν παλαιότερα από τις εθνικές κυβερνήσεις.

Κύρια ιδεολογήματα της παγκοσμιοποίησης αναδεικνύονται:

- § η ελεύθερη αγορά
- § η απεριόριστη ανάπτυξη
- § ο καταναλωτισμός

Πολλοί σύγχρονοι μελετητές υποστηρίζουν πως η παγκοσμιοποίηση στηρίζει τον οικονομικό ανταγωνισμό και έχει έντονο αντιανθρωπιστικό χαρακτήρα, καθώς στηρίζεται στον ατομισμό, την εκμετάλλευση, την κερδοσκοπία με χρήση κάθε μέσου κ.α. Στόχος της δεν είναι σίγουρα η συνένωση των λαών βάσει της αδελφότητας, της αξιοπρέπειας, της πνευματικής καλλιέργειας και της αγάπης. Στο βωμό του κέρδους, ο άνθρωπος θυσιάζεται από το κεφάλαιο. Έτσι καλλιεργείται ένας πολιτισμός που χαρακτηρίζεται από αυταπάτη, κοινωνική απομόνωση και υπέρ-καταναλωτισμό.

Πέρα από τις πολύ σοβαρές οικονομικές επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης, σημαντικές είναι και οι επιπτώσεις στον τομέα του πολιτισμού. Βάσει αυτών, η γλωσσική και πολιτισμική ταυτότητα των ισχυρών εθνών επιβάλλεται στον αδυνάτων, μέσω ποικίλων μηχανισμών πίεσης και ελέγχου. Αποτέλεσμα είναι η διάβρωση κάθε εθνικού πολιτισμού και η υποβάθμιση ποικίλων πολιτιστικών ταυτοτήτων. Άλλες αρνητικές επιπτώσεις της παγκοσμιοποίησης είναι (Ευαγγέλου, 2002):

- 1) αδιαφορία για το περιβάλλον και την οικολογία
- 2) αποδυνάμωση του κράτους και παντοδυναμία του μεγάλου κεφαλαίου
- 3) ο άνθρωπος καθίσταται αντικείμενο του χρήματος και όχι υποκείμενο με υψηλούς πνευματικούς και ανθρωπιστικούς στόχους

- 4) απανθρωποποίηση της οικουμένης
- 5) προπαγανδιστική επιβολή συγκεκριμένου πολιτιστικού μοντέλου
- 6) μείωση εθνικής κυριαρχίας κρατών
- 7) δημιουργία κοινωνικών ανισοτήτων
- 8) ισοπέδωση πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων των λαών

Βέβαια υπάρχουν και σημαντικές θετικές συνέπειες όπως (Ευαγγέλου, 2002):

- 1) εύκολη διακίνηση αγαθών, ιδεών και πληθυσμών
- 2) δημιουργία ευκαιριών οικονομικής ανάπτυξης των κρατών
- 3) δυνατότητα δημιουργίας μιας οικουμενικότητας ανθρωπιστικών αξιών, αλληλεγγύης και πολιτισμού
- 4) στήριξη της προόδου
- 5) διεθνοποίηση της επιστημονικής γνώσης
- 6) συνάντηση λαών και πολιτισμών εκτός του συντηρητικού εθνικισμού

Στη βάση της παγκοσμιοποίησης οι διαφορετικές εθνικότητες, εθνικές κουλτούρες και πολιτισμοί κινδυνεύουν να αλλοιωθούν ή να χαθούν. Αυτό που επιδιώκεται ουσιαστικά είναι αποδοχή:

- α) κοινών αξιών
- β) κοινών πεποιθήσεων
- γ) κοινών προσανατολισμών
- δ) κοινών πρακτικών και θεσμών

3.2 Το δικαίωμα κάθε πολίτη στο πολιτιστικό περιβάλλον

Ο πολιτισμός όπως ήδη ορίστηκε ως τώρα, εκφράζεται καθημερινά μέσα από το σύνολο των ανθρώπινων πράξεων και των αποτελεσμάτων τους. Η προστασία των ανθρώπινων ελευθεριών έχει πλέον διεθνοποιηθεί, με αποτέλεσμα τα πολιτισμικά αγαθά να συγκεντρώνουν το διεθνές ενδιαφέρον.

Αναμφίβολα ορόσημο στην προστασία των ανθρώπινων δικαιωμάτων και των δικαιωμάτων που απορρέουν από το πολιτιστικό περιβάλλον αποτέλεσε η σχετική διακήρυξη στις 10/12/1948 της γενικής συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών. Ακολούθως το 1954 πραγματοποιήθηκε η υπογραφή της Σύμβασης της Χάγης, περί προστασίας πολιτιστικών αγαθών σε καθεστώς Ένοπλων Συρράξεων. Στις 16/12/1966 κατοχυρώθηκε το δικαίωμα στο πολιτιστικό περιβάλλον και ορίστηκαν με σαφήνεια τα πολιτισμικά δικαιώματα. Έτος σταθμός της επόμενης δεκαετίας ήταν το 1972 όπου υπογράφηκε η

Συνθήκη για την προστασία τη Παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς (Σκουλάς & Σκουλά, 2011).

Γενικά η διαπολιτισμικότητα σε συνδυασμό με την προστασία των πολιτισμικών δικαιωμάτων προωθείται ιδιαίτερα από το Συμβούλιο της Ευρώπης. Αυτό στηρίζεται στο γεγονός πως οι διαφορετικότητες ενδυναμώνουν και ενισχύουν τους δεσμούς των κοινωνικών ομάδων δημιουργώντας μια δυναμική σύνθεση. Κάθε πολίτης έχει δικαίωμα λοιπόν στην διατήρηση της πολιτιστικής του ταυτότητας και στην ανάδειξη της γλώσσας, των ηθών, των παραδόσεων κ.α. στοιχείων (Σκουλάς & Σκουλά, 2011).

Ιδιαίτερα το διάστημα 1954-1994, η πλειοψηφία των δράσεων του Συμβουλίου της Ευρώπης προώθησε τους πολιτισμούς των Περιφερειών, ως βασικό συντελεστή στην οικοδόμηση μιας Ευρώπης που αναδεικνύει την διαφορετικότητα των πολιτισμών. Το δικαίωμα στο πολιτιστικό περιβάλλον αναδεικνύεται και κατοχυρώνεται στον καταστατικό χάρτη της UNESCO.

Το δικαίωμα στο πολιτιστικό περιβάλλον αναδεικνύεται ιδιαίτερα σημαντικό σήμερα. Η προστασία του αποτέλεσε αντικείμενο συζητήσεων, συμφωνιών και διαφωνιών πολλών διεθνών Οργανισμών, καθώς πρόκειται για ένα δικαίωμα που συνδέει τον πολίτη όχι μόνο με την εθνική αλλά την διεθνή κοινότητα και βάσει αυτού καθίσταται πλέον παγκόσμιος πολίτης.

Το νομοθετικό πλαίσιο που προστατεύει το πολιτιστικό περιβάλλον στην Ελλάδα προσδιορίζεται από τα ακόλουθα³:

- § Σύμβαση για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης και του Πρωτοκόλλου της Ν. 1114/1981 (ΦΕΚ 6/Α/08-01-1981)
- § Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς N. 1127/1981 (ΦΕΚ 32/Α/10-02-1981)
- § Διεθνής Σύμβαση σχετικά με τα μέσα για την απαγόρευση και παρεμπόδιση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών N. 1103/1980 (ΦΕΚ 297/Α/29-12-1980)
- § Διεθνής Σύμβαση για την προστασία της παγκόσμιας πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς N. 1126/1981 (ΦΕΚ 32/Α/10-02-1981)
- § Σύμβαση για την προστασία της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς της Ευρώπης N. 2039/1992 (ΦΕΚ 61/Α/13-04-1992)

³ <http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=567&language=el-GR>

- § Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία της αρχαιολογικής κληρονομιάς (αναθεωρημένη) N. 3378/2005 (ΦΕΚ 203/A/19-08-2005)
- § Σύμβαση Unidroit για τα κλαπέντα ή παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά N. 3348/2005 (ΦΕΚ 144/A/23-06-2005)
- § Πρωτόκολλο II στη Σύμβαση της Χάγης του 1954 για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών σε περίπτωση ένοπλης σύρραξης N. 3317/2005 (ΦΕΚ 45/A/23-02-2005)
- § Σύμβαση για την προστασία της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς N. 3521/2006 (ΦΕΚ 275/A/22-12-2006)
- § Σύμβαση για την προστασία και την προώθηση της πολυμορφίας των πολιτιστικών εκφράσεων N. 3520/2006 (ΦΕΚ 274/A/22-12-2006)

3.3 Οικονομική κρίση και πολιτισμός

Όπως ήδη αναφέρθηκε ο πολιτισμός είναι από τα πιο σημαντικά κομμάτια της κοινωνίας. Ταυτίζεται με την παιδεία αλλά και την εκπαίδευση. Αποτυπώνει την γνώση και την καλλιέργεια της ανθρώπινης σκέψης και ψυχής.

Η κρίση όμως που έχει πλήξει τα τελευταία χρόνια την πλειοψηφία των χωρών παγκοσμίως, έχει επηρεάσει και τον πολιτισμό, δημιουργώντας μια κρίση πολιτισμική, πολιτιστική, κοινωνική, πολιτική, οικονομική, δηλαδή μια κρίση πολύπλευρη. Πολύ σημαντικό στοιχείο είναι πως οι κυβερνήσεις και οι τοπικές διοικήσεις έχουν παραιτηθεί από τη βασική υποχρέωση τους ως προς τη στήριξη των τεχνών και του πολιτισμού, μη μπορώντας να εξασφαλίσουν σε κάθε πολίτη τη δυνατότητα του να έχει πρόσβαση στα πολιτιστικά αγαθά.

Η οικονομική κρίση αποδείχθηκε έμπρακτα πως επηρεάζει την πολιτιστική πολιτική, χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις ανάγκες των κοινωνιών. Επιτυγχάνεται έτσι μια υποβάθμιση του ρόλου του πολιτισμού και δεν εξασφαλίζονται ίσες ευκαιρίες πρόσβασης στα πολιτιστικά προϊόντα.

Βέβαια πολλοί θεωρούν πως η κρίση είναι δυνατό να αποτελέσει και πηγή έμπνευσης και δημιουργίας. Οι νέες συνθήκες δημιουργούν νέες ευκαιρίες όπως:

- § Συνεργατικές πρωτοβουλίες
- § Νέα μέσα και τρόποι παραγωγής πολιτισμού
- § Υλοποίηση νέων σχεδίων
- § Νέα βάση συνεργασιών μεταξύ εθνών και κρατών
- § Αξιοποίηση νέων πολιτιστικών οργανισμών
- § Αξιοποίηση νέων χώρων για πολιτισμική προσέγγιση του κοινού

3.4 Πολιτισμός και τουρισμός

Ο τουρισμός παίζει καθοριστικό ρόλο στην κινητικότητα του πληθυσμού και στηρίζεται σε ένα πλαίσιο παρεχόμενων υπηρεσιών προς τους επισκέπτες. Με βάση τα χαρακτηριστικά της τουριστικής ροής διακρίνεται σε εγχώριο, εισερχόμενο και εξερχόμενο (Σ.Ε.Τ.Ε., 2012).

Πρόκειται αναμφίβολα για ένα διαρκώς αναπτυσσόμενο τομέα της παγκόσμιας οικονομίας που για πολλές χώρες αποτελεί σημαντικό κλάδο δραστηριοποίησης μεγάλου μέρους του πληθυσμού, για άλλες κύριο και μοναδικό κλάδο και για την Ελλάδα έναν εκ των σημαντικότερων κλάδων δραστηριοποίησης. Οι επιδράσεις του στους υπόλοιπους τομείς της οικονομίας είναι είτε άμεσες και ταχύτατα ορατές, είτε έμμεσες. Ιδιαίτερα στην Ελλάδα, η ανάπτυξη του τουρισμού συνδέθηκε και εξακολουθεί να συνδέεται στενά, όχι μόνο με την ανάπτυξη της οικονομίας, αλλά και της κοινωνίας, βελτιώνοντας το βιοτικό επίπεδο των πολιτών. Πρόκειται για έναν τομέα που αποτελεί σημαντική πηγή εισοδήματος για τη χώρα (Σ.Ε.Τ.Ε., 2012).

Σήμερα κάθε χώρα κάνει μεγάλες προσπάθειες για να προσελκύσει τουρίστες και αυτό συμβαίνει γιατί:

- 1) κάθε τόπος έχει τα δικά του ιδιαίτερα χαρακτηριστικά
- 2) υπάρχουν τεράστιες δυνατότητες και μέσα προβολής
- 3) υπάρχει ένα μεγάλο φάσμα αναγκών και θέλγητρων που αναζητά ο σύγχρονος τουρίστας
- 4) είναι πολλαπλά τα αποτελέσματα του τουρισμού
- 5) είναι σημαντική η συμβολή στη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς

Οι τουριστικοί πόροι ταυτίζονται με τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της κάθε χώρας, που την καθιστούν ξεχωριστό τουριστικό προορισμό. Εκτός από τους φυσικούς, πολιτιστικούς, περιβαλλοντικούς πόρους, υπάρχουν και άλλοι που ορίζονται από ένα συνδυασμό κινήτρων των τουριστών. Πολύ βασικός εξ' αυτών είναι ο πολιτισμός και η παράδοση (Τσάρτας, 2010).

Η πλούσια πολιτιστική παράδοση αποτελεί τουριστικό “προσόν” για μια χώρα, καθώς μπορεί να προσελκύσει επισκέπτες που επιθυμούν να γνωρίσουν διαφορετικούς πολιτισμούς. Η μουσική, το θέατρο, η παραγωγή χειροποίητων τοπικών αντικειμένων τέχνης είναι στοιχεία πολιτισμού. Επίσης σημαντική είναι και η θρησκευτική παράδοση μιας χώρας που σε πολλές περιπτώσεις είναι συνυφασμένη με την ιστορία κάθε τόπου. Ακόμη και το δομημένο περιβάλλον κάθε χώρας, τα ιδιαίτερα αρχιτεκτονικά στοιχεία του, οι παραδοσιακοί

οικισμοί και οι αντίστοιχες παραδοσιακές κατασκευές, καθώς και πλήθος άλλων δεδομένων καθρεφτίζουν την τοπική αρχιτεκτονική (Τσάρτας, 2010).

Συνεπώς μέσω του πολιτισμού μπορεί να προσεγγιστεί και να αναπτυχθεί επιτυχώς ο τουρισμός κάθε τόπου. Οι κυριότερες κοινωνικές επιδράσεις του τουρισμού εντοπίζονται στα ακόλουθα:

- α) στηρίζει και προωθεί τη διακίνηση ατόμων, ιδεών και αγαθών
- β) σχετίζεται με την αναγκαιότητα ξεκούρασης και φυγής από την καθημερινότητα
- γ) ικανοποιεί πνευματικές, πολιτιστικές, ψυχολογικές και ποικίλες άλλες ανάγκες των ατόμων
- δ) αναπτύσσει την τουριστική συνείδηση

Σε πολλές χώρες όπως και την Ελλάδα, ο τουρισμός άρχισε να οργανώνεται και να εκπροσωπείται από τα τέλη της δεκαετίας του 1980. Οι ειδικοί στον τομέα του τουρισμού, προερχόμενοι από διάφορους επιστημονικούς κλάδους, επηρέασαν σε αρκετά θέματα την τουριστική πολιτική κάθε χώρας (Τσάρτας, 2010).

Οι βασικές παράμετροι της στρατηγικής ανάπτυξης του ελληνικού τουρισμού είναι⁴:

- § Ανάδειξη των ελληνικών αξιών και του ελληνικού τρόπου ζωής
- § Ανάδειξη και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς του τόπου και των σύγχρονων διαστάσεων της
- § Σεβασμός στο περιβάλλον και ορθολογική αξιοποίηση των φυσικών πόρων
- § Προβολή των γνήσιων εμπειριών προς τους επισκέπτες
- § Βελτίωση της εξωστρέφειας του συνόλου των ελληνικών επιχειρήσεων
- § Βελτίωση των παρεχόμενων τουριστικών υπηρεσιών
- § Ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη

4

<http://www.gnto.gov.gr/el/%CE%A3%CE%A4%CE%A1%CE%91%CE%A4%CE%97%CE%93%CE%99%CE%9A%CE%97>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο Η ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΤΩΝ ΡΟΜΑ

4.1 Η πορεία και εξέλιξη τους

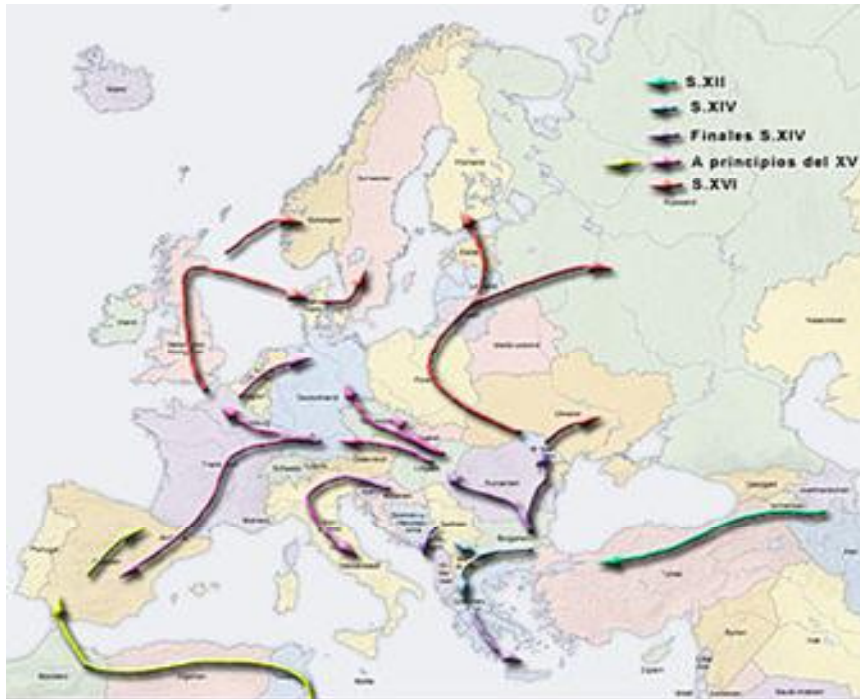
Οι τσιγγάνοι εμφανίστηκαν για πρώτη φορά στην Ελλάδα περίπου τον 14^ο αιώνα και έκτοτε ζουν διάσπαρτοι σε διάφορες περιοχές της χώρας. Επρόκειτο για νομαδικούς πληθυσμούς που κατηγοριοποιούνται ως Τσιγγάνοι ή Αθίγγανοι και διεθνώς τους αποδίδεται η ονομασία Ρομ. Οι Ρομ αποτελούν πληθυσμό χωρίς γραπτή γλώσσα παρά μόνο προφορική, γι' αυτό και η απόδειξη της προέλευσης τους αποτελεί δύσκολη υπόθεση. (Λυδάκη, 2013).

Έχει γίνει ιστορικά αποδεκτό πως ξεκίνησαν από τις ΒΔ Ινδίες στα τέλη του 8^{ου} αιώνα περίπου και πιθανολογείτε ότι ανήκαν σε κάστες γνωστές με την ονομασία Τζοζ ή Τζατ ή Ντομ, που ίσως λόγω εξεγέρσεων ή πολέμων αναγκάστηκαν να μετακινηθούν διασχίζοντας το Ιράκ, το Πακιστάν και την Περσία. Πιθανολογείται πως δύο ομάδες του μεταναστευτικού ρεύματος (οι Λομ και οι Ντομ) αποσχίστηκαν και έκτοτε μετακινήθηκαν προς την Αρμενία και την Αίγυπτο αντίστοιχα. Παρόλα ταύτα η βασική κατεύθυνση της κύριας ομάδας των Ρομ αποτελούσε αδιαπραγμάτευτα η Δύση (Λυδάκη, 2013).

Όσον αφορά τον Ελλαδικό χώρο για πρώτη φορά εμφανίστηκαν στην Κρήτη, τη Μεθώνη, το Ναύπλιο και την Κέρκυρα σύμφωνα με διάφορες αναφορές μοναχών και ιστορικών. Η ονομασία τους διαφοροποιείται και καθορίζεται ανάλογα την περιοχή και χώρα στην οποία εγκαθίσταται κάθε φορά, ενώ η συμπεριφορά και οι συνήθειες τους αποτελούν βασική αιτία για την δημιουργία στερεοτύπων και προκαταλήψεων στις περιοχές όπου διαμένουν (Λυδάκη, 2013).

Χρονολογικά στην Ευρώπη εμφανίστηκαν ως εξής:

- § 1418: Ελβετία
- § 1422: Ιταλία
- § 1427: Γαλλία
- § 1433: Δανία
- § 1445: Ισπανία
- § 1500: Αγγλία

Εικόνα 4.1 Μετακινήσεις Ρομά στην Ευρώπη

Από το 1500 μ.Χ. και μετά επικρατεί διωγμός των Τσιγγάνων σε ολόκληρη την Ευρώπη με βασικό στόχο την εξόντωση τους. Οι διωγμοί της εν λόγω φυλής συνεχίστηκαν σε μεγαλύτερο ακόμα βαθμό κατά τη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου Πολέμου, όπου οι Τσιγγάνοι θεωρήθηκαν ανεπιθύμητοι. Οι διωγμοί τους ήταν σκληρότεροι κατά το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, όπου αντιμετωπίστηκαν όπως και οι Εβραίοι.

Στα Βαλκάνια, οι Τσιγγάνοι ήταν κυρίως σκλάβοι ή συνέλεγαν διάφορα αγαθά για να μπορέσουν να πληρώσουν τους απαιτούμενους φόρους. Ο ρόλος των αρχηγών τους ήταν καθοριστικός, καθώς λειτουργούσαν ως μεσάζοντες, καταφέροντας να πάρουν προνόμια και να κυκλοφορούν ελεύθερα στις περιοχές. Η εξουσία στο εσωτερικό τους απορρέει από πάνω προς τα κάτω. Ουσιαστικά στα Βαλκάνια εντοπίστηκαν την εποχή της δημιουργίας της νέας φεουδαρχίας, ενώ στη Δύση την εποχή της μεταφεουδαρχίας (Λυδάκη, 2013).

Αξιοσημείωτο είναι πως κατά το διάστημα ενίσχυσης της δομής του κράτους συγκρούστηκαν βίαια με τις κεντρικές αρχές κάτι που είχε ως αποτέλεσμα να εκδιωχθούν από πολλές Ευρωπαϊκές χώρες όπως η Ισπανία, η Πορτογαλία, η Αγγλία, η Γαλλία κ.α. Αξιοσημείωτο παράδειγμα αποτελεί η Ισπανία, όπου το 1633 οι βασιλείς της χώρας επέβαλαν τη μη συγκέντρωση των Τσιγγάνων, την αμφίεση τους με ειδική ενδυμασία που να διαφέρει με αυτή των Ισπανών, καθώς και την απαγόρευση της διαλέκτου τους (Λυδάκη, 2013).

Αδιαμφισβήτητα επρόκειτο για κοινωνικούς δρώντες που διαδραμάτισαν και

εξακολουθούν να διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην ιστορία της Ευρώπης, στο πλαίσιο των δικών τους πολιτικών και πολιτισμικών δεδομένων (Λυδάκη, 2013).

Επιτακτική θεωρείται η αναφορά πως οι Τσιγγάνοι είχαν ενεργό ρόλο από την αρχή της εμφάνισης τους στην Ευρώπη, στην Βυζαντινή αυτοκρατορία, στον Β΄ Παγκόσμιο πόλεμο, στην επανάσταση του 1821, και μάλιστα αναφέρεται πως υπήρχαν τέσσερα μέλη στην ‘‘ΦιλικήΕταιρεία’’ τσιγγάνικης καταγωγής. Επίσης πολλοί απ’ όσους συμμετείχαν στην επανάσταση ψυχαγωγούσαν ως μουσικοί τους στρατιώτες.(Ευρωπαϊκό Κέντρο για τα Δικαιώματα των Ρομά-Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι, 2004).

Ο γιατρός Αλέξανδρος Πασπάτης ήταν ο πρώτος Έλληνας του 19^{ου} αιώνα που μελέτησε διεξοδικά την γλώσσα και τον πολιτισμό των Ρομά. Προσπάθησε να ανακαλύψει την ιστορία τους, καταλήγοντας στο συμπέρασμα πως η χρησιμοποιούμενη διάλεκτος τους είναι τα «ελληνικά ρομανί». Αντίστοιχη μελέτη των Σουηδών Gjerdman και Ljungberg (1940) οδήγησε στο συμπέρασμα πως πρόκειται για την διάλεκτο Coppersmith (Fraser, 1998).

Σύμφωνα με τοΕυρωπαϊκό Κέντρο για τα Δικαιώματα των Ρομά-Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι (2004), γενικά οι περιγραφές που προσπάθησαν να κάνουν οι Έλληνες ιστορικοί για την φυλή των Ρομά, οδήγησαν στην ρατσιστική αντιμετώπιση των δεύτερων και την δημιουργία αρνητικών στερεοτύπων απέναντι τους, λόγω της συμπεριφοράς τους αλλά και της σύγχυσης για την εθνική τους προέλευση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η προσπάθεια διαχωρισμού των Ρομά σε γύφτους και Τσιγγάνους, όπου οι πρώτοι θεωρούνταν δειλοί, χωρίς μουσικό αυτί και διέμεναν μόνιμα σε κάποιο τόπο, ενώ οι δεύτεροι χαρακτηρίζονταν ως εξυπνότεροι, μετακινούνταν συχνότερα και ασχολούνταν με το εμπόριο. Αυτή η διάκριση δημιούργησε ανοιχτό μέτωπο κατά των Ρομά στην Ελλάδα.

4.2 Γενικά χαρακτηριστικά

Ο αριθμός των Τσιγγάνων/ Ρομά δεν είναι απόλυτα γνωστός έως και σήμερα. Στη δεκαετία του ’90 υπολογίζεται ότι ζούσαν στην Ευρώπη περίπου 7 -8 εκατομμύρια Ρομ και περίπου 250-300 χιλιάδες ζούσαν στην Ελλάδα (Reyniers, 1995).

Μόλις το 1978 εφαρμόστηκε η πολιτογράφηση των Τσιγγάνων στην Ελλάδα, αν και υπήρχε ψήφισμα του ΟΗΕ από το 1954. Το 1978 με εγκύκλιο του Υπουργείου Εσωτερικών προς όλες τις Νομαρχίες του κράτους άρχισε η διαδικασία απόκτησης Ελληνικής ιθαγένειας

των Ρομά. (Ντούσας, 1997)

Σύγχρονοι γλωσσολόγοι υποστηρίζουν πως η γλώσσα που χρησιμοποιείται ευρέως από την πλειοψηφία των Ρομά αποκαλείται ως Ρομανί ή Ρομανές και οι ρίζες αυτής συναντώνται στην Βόρεια Ινδία. Πρόκειται βέβαια για γλώσσα που δε γράφεται και διασώζεται μόνο προφορικά. Ιδίως όμως οι Ρομ της Ελλάδας χρησιμοποιούν παράλληλα και τη νεοελληνική γλώσσα.

Σύγχρονες έρευνες έχουν αποδείξει πως οι τσιγγάνικες ομάδες βρίσκονται σήμερα στο μεταίχμιο του πριν και του μετά, καθώς δίνουν ιδιαίτερη βαρύτητα στην ιστορία και το παρελθόν τους, διατηρώντας ποικίλα χαρακτηριστικά των παραδοσιακών κοινωνιών τους. Άξιο αναφοράς αποτελεί το γεγονός πως τις τελευταίες δεκαετίες οι Τσιγγάνοι κλήθηκαν να εκσυγχρονιστούν και αυτό προσπάθησε να επιτευχθεί με βίαιο τρόπο (Λυδάκη, 2013).

Σε όλη αυτή την προσπάθεια του εκσυγχρονισμού οι Ρομ αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τα παραδοσιακά επαγγέλματα με την εγκατάστασή τους στην πόλη και ασχολήθηκαν κυρίως με το γυρολογικό εμπόριο, που λόγω της παρούσας κατάστασης της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης ακολούθησε φθίνουσα πορεία. Λόγω των αρνητικών στερεοτύπων και προκαταλήψεων που υπάρχουν αναφορικά με το χαρακτήρα τους δύσκολα προσλαμβάνονταν από εργοδότες και γενικά η ένταξή τους στο καθεστώς της μισθωτής εργασίας κάθε άλλο από ομαλή μπορεί να χαρακτηριστεί. (Βασιλειάδου, 1995).

Σύμφωνα με την Λυδάκη (2010), «οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των Τσιγγάνων κυριαρχούν του μονοδιάστατου μοντέλου ζωής που προτείνεται στο σύγχρονο κόσμο, χωρίς βεβαίως να παραβλέπονται οι επιδράσεις από αυτό».

Η εκπαίδευση και η υγεία είναι επίσης δύο ακόμη παράγοντες που απεικονίζουν την πολιτισμική διαφορετικότητα των Ρομά. Κατά τον Δαφέρμο (2006), το περιβάλλον τους σίγουρα δε χαρακτηρίζεται "μορφωσιογόνο" και δε στηρίζει τη μεγάλη σημασία της εκπαίδευσης. Για το λόγο αυτό είναι σημαντική η αναζήτηση στρατηγικών μάθησης που να συνδέονται με ποικίλους κοινωνικούς και εκπαιδευτικούς μετασχηματισμούς. Παράλληλα ο τρόπος ζωής των Τσιγγάνων, οι συχνές μετακινήσεις τους, η έλλειψη αγωγής υγείας και ενημέρωσης τους για σχετικά θέματα είναι ορισμένοι μόνο λόγοι για την έλλειψη ενδιαφέροντος από μέρους τους για την πρόληψη και διασφάλιση της υγείας τους.

Όσον αφορά την θρησκεία, οι διάφορες φυλές των Ρομ ακολουθούν σε μεγάλο βαθμό το θρήσκευμα της χώρας στην οποία κάθε φορά εγκαθίστανται. Όπως αναφέρει ο Ντούσας (1997), οι Ορθόδοξοι Ρομ της Ελλάδας αποτελούν το 85%, ενώ το υπόλοιπο 15% του συνόλου τους είναι μουσουλμάνοι κάτοικοι κυρίως της Θράκης. Πολύ σημαντικά μυστήρια γι' αυτούς αποτελεί η βάφτιση και ο γάμος, ενώ λατρεύουν με θέρμη την Παναγία, τον Άγιο

Γεώργιο και την Αγία Παρασκευή. Αναμφίβολα τα κύρια θρησκευτικά «πιστεύω» των Τσιγγάνων χαρακτηρίζονται κυρίως από παγανιστικά στοιχεία και αυτό αποδίδεται ως ένα βαθμό στο χαμηλό μορφωτικό τους επίπεδο και τη μεγάλη σημασία που δίνουν σε δοξασίες και παραδόσεις (Μουχελή, 1995).

Η οικογένεια αποτελεί για τους Ρομά το βασικό κύτταρο της κοινωνικής οργάνωσης τους, ορίζοντας τη μικρογραφία της κοινωνικής τους εξέλιξης. Σημαντικός είναι και ο ρόλος της γυναίκας και ιδίως της τσιγγάνας μητέρας, καθώς και της πιο ηλικιωμένης μητέρας η οποία θεωρείται βασικός προστάτης των εθίμων της φυλής. Αξιοσημείωτη είναι η προσπάθεια των γυναικών αυτών να διατηρήσουν τις παραδόσεις τους και να μεταδώσουν τα πολιτισμικά τους χαρακτηριστικά στα νεότερα μέλη. Γενικά το ντύσιμο τους είναι σύμβολο ταυτότητας, ενώ η τέχνη της μαντείας ή μαγείας θεωρείται αποκλειστικό προνόμιο τους (Σπανούλη, 1995).

Οι τσιγγάνικες οικογένειες είναι συνήθως πολυμελής, με πολλά παιδιά που σε ορισμένες περιπτώσεις ξεπερνούν τα δέκα. Η νοοτροπία η οποία διαθέτουν είναι πως από πολύ νωρίς βρίσκουν ταίρι για τα παιδιά τους, μπορεί ακόμα και από τριών τεσσάρων χρόνων. Οι συμφωνίες κλείνονται από τους γονείς και σε ηλικία περίπου 16 χρόνων γίνονται οι αρραβώνες. Επίσης ένα κύριο στοιχείο σε έναν γάμο, είναι η χρηματική συμφωνία που γίνεται μεταξύ των οικογενειών, όπου ο πατέρας της νύφης δίνει ή παίρνει χρήματα για να δώσει την κόρη στον σύζυγο. (Λυδάκη, 1997)

4.3 Ο πολιτισμός των Ρομά

Οι ιδιαιτερότητες και τα στοιχεία του πολιτισμού των Ρομα παρέμειναν ανεπηρέαστα από την πάροδο του χρόνου. Οι βασικές πολιτισμικές αξίες των Ρομά είναι οι ακόλουθες:

- § πίστη στην οικογένεια
- § πίστη στο θεό
- § τήρηση προτύπων και κανόνων
- § προσαρμοστικότητα στους νέους όρους διαβίωσης

Τα έθιμα για τους Ρομά τηρούνται και μεταφέρονται από γενιά σε γενιά και παραμένουν σε σημαντικό βαθμό αναλλοίωτα στο χρόνο. Τέτοια έθιμα είναι η σύναψη γάμων με συμφωνία των γονέων, το έθιμο της εξαγοράς της νύφης κ.α. που αποδεικνύουν την παραδοσιακή δομή της εν λόγω κοινωνίας. (Σταθακοπούλου, Καραμανιάν & Παύλου, 2000).

Ως προς τα ήθη και έθιμα των Τσιγγάνων αυτά ποικίλουν ανά περιοχή, με ορισμένα

όμως να μένουν κοινά για όλους. Τέτοια είναι:

- 1) Ο τσιγγάνικος γάμος. Αποτελεί το πιο χαρακτηριστικό έθιμο του πληθυσμού αυτού.
- 2) Τα κέρασματα του γάμου. Αναλυτικότερα τα "κεράσματα" όπως τα αποκαλούν είναι ανάλογα κάθε φορά με την οικονομική κατάσταση των καλεσμένων όσο και των οικογενειών του ζευγαριού. Το γλέντι κορυφώνεται με την πανηγυρική επίδειξη του "σεντονιού", που στόχο έχει να αποδείξει την εντιμότητα της νύφης.
- 3) Η μητριαρχική οργάνωση. Στο παρελθόν ο χαρακτήρας της κοινωνικής διάρθρωσης της ομάδας των Ρομ ήταν καθαρά μητριαρχικός. Ορισμένοι συγγραφείς υποστηρίζουν ότι το στοιχείο αυτό αποτελεί σοβαρό επιχείρημα για την ινδική καταγωγή της φυλής. Σήμερα η μητριαρχική οργάνωση τείνει εκλείπει.
- 4) Η εκλογή αιρετών. Η κάθε ομάδα εκλέγει συνήθως δια βοής των δικό της αιρετό άρχοντα. Η δικαστική εξουσία αποτελεί προνόμιο του αιρετού άρχοντα ο οποίος εκπροσωπεί την ομάδα απέναντι στις αρχές της χώρας που ζει η ομάδα.
- 5) Η εορτή της Άνοιξης. Αποτελεί την σημαντικότερη γιορτή των Ρομα και γιορτάζεται από 23 Απρίλη μέχρι 1 Μάη. (Πυλαρινός, 2010)

http://rom-klimaka.blogspot.gr/2010/01/blog-post_7167.html

Αξιοσημείωτο έθιμο είναι τα χρυσά κοσμήματα που δίνουν οι οικογένειες μεταξύ τους στην τελετή του αρραβώνα ή του γάμου. Μπορεί να στερούνται βασικών αγαθών και να μην διαθέτουν καθόλου χρήματα αλλά χρυσά κοσμήματα έχουν πάντα. Είναι δώρα που πήραν κι αυτοί από τις οικογένειες τους και κληροδοτούνται από γενιά σε γενιά, δώρα αγάπης και αποδοχής. *«Χωρίς τα κοσμήματα ο Τσιγγάνος είναι «γυμνός», αποξενωμένος, γι' αυτό και τα φορά πάντα, ακόμα και στη δουλειά του. «Φορά» και «φέρει» μαζί του με αυτό τον τρόπο τους «δικούς» του κι αυτό αποτελεί ένα επιπρόσθετο στοιχείο ισχυροποίησης της ταυτότητας του, του «ανήκειν» στην τσιγγάνικη ομάδα».* (Λυδάκη, 1997)

Οι κυριότερες φυλές των Ρομά στην Ελλάδα είναι:

- § Γιαβούζηδες
- § Γκαβιέροι
- § Μπράγκηδες
- § Καπαζάνηδες
- § Χαλδούπηδες
- § Ρουντάροι κ.α.

« Σύμφωνα με τους Μ. Παυλή – Α. Σιδέρη, οι Τσιγγάνοι που βρίσκονται στον Ελλαδικό χώρο θα μπορούσαν να καταταγούν σε γενικές γραμμές σύμφωνα με τα παρακάτω κριτήρια: (Καραθανάση, 2000)

- A. Γενεαλογική καταγωγή: Αμέτηδες, Ντεμεκελήδες, Νταλιπαίοι, Καμπεραίοι, Αριφαίοικ.λ.π.*
- B. Επαγγελματική απασχόληση: Καζαντζήδες (χαλκιάδες), Ντερμεντζήδες (μυλωνάδες), Αιτζήδες ή Μετσκάρηδες (αρκουδιάρηδες), Ταρακτσήδες (χτενάδες),Καρεκλογύφτοι, Τσιλιγκήρηδες (κλειδαράδες), Τζαμπάσηδες (ζωέμποροι) κ.λ.π.*
- Γ. Βαθμός εγκατάστασης: μόνιμα εγκατεστημένοι., ημινομάδες, νομάδες.*
- Δ. Βαθμός ένταξής τους στις κοινωνίες που ζουν: Ερλήδες (ντόπιοι, ενταγμένοι κυρίως σε αγροτικές περιοχές), Φιτίρια (νομάδες – τσαντιρόγυφτοι).*
- Ε. Θρήσκευμα: μουσουλμάνοι, χριστιανοί.*
- ΣΤ. Χώρα καταγωγής: Ρωμιόγυφτοι, Τουρκόγυφτοι, Αρβανιτόγυφτοι, Ρουμανόγυφτοι, Ρουμελήδεςκ.λ.π.».*

Η μουσική για τους Ρομά αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο του πολιτισμού τους. Γενικά σε κάθε οικογένεια Ρομά υπάρχει πάντα και ένας μουσικός. Πολλές φορές ο ρυθμός και οι μελωδίες μπορεί να μεταβάλλονται από περιοχή σε περιοχή όχι όμως και τα μουσικά όργανα που είναι κοινά. (Ντούσας, 1997).

Στην Ελλάδα θα μπορούσαμε να διαχωρίσουμε τους Ρομά σε δυο διαφορετικές κατηγορίες, σε αυτούς που μετακινούνται και στους μόνιμα εγκατεστημένους. Εξ' αυτών οι μετακινούμενοι χαρακτηρίζονται από τη νομαδική ζωή που ακολουθούν και ασχολούνται κυρίως με το εμπόριο φρούτων, λαχανικών, διαφόρων επίπλων και ειδών οικιακής χρήσης, επίσης είναι παλαιοπώλες ή και πλανόδιοι οργανοπαίχτες. Από την άλλη οι μόνιμα εγκατεστημένοι διαμένουν σε περιοχές εκτός πολεοδομικών συγκροτημάτων ή σε χωράφια και ασχολούνται με το εμπόριο ή τη γεωργία.

4.4 Η οικονομική κατάσταση των Ρομά

Όπως ήδη αναφέρθηκε ανωτέρω, κύρια ασχολία των Ρομά αποτελεί το εμπόριο. Το καθεστώς αποκλεισμού τους από την αγορά εργασίας, ο γενικός κοινωνικός αποκλεισμός και φυσικά ο αναλφαβητισμός διαμορφώνουν σε μεγάλο βαθμό της επαγγελματικές τους επιλογές. Κατά συνέπεια οι επαγγελματικές επιλογές τους για εξασφάλιση εισοδήματος είναι περιορισμένες και η οικονομική τους οργάνωση συγκεκριμένη.

Μια από τις κύριες ασχολίες τους αποτελούν τα χειρωνακτικά επαγγέλματα κάτι το οποίο είναι λογικό αν κανείς λάβει υπόψη το χαμηλό επίπεδο μόρφωσης τους. Τα χειρωνακτικά επαγγέλματα είναι αντίστοιχα των χαρακτηριστικών της περιοχής στην οποία ζουν ή μετακινούνται. Αναμφίβολα η πλειοψηφία των Ρομά γνωρίζει καλά την τέχνη της ευκαιριακής συναλλαγής μέσω ποικίλων τεχνασμάτων.

Η τεχνολογική εξέλιξη και το μεταβαλλόμενο πλαίσιο των υφιστάμενων οικονομικών

συνθηκών τους έχει επηρεάσει διαχρονικά, και τους έχει αναγκάσει να προσαρμοστούν στις εκάστοτε συνθήκες. Αποδεδειγμένα μεγάλο μέρος των Τσιγγάνων ασχολείται επαγγελματικά και με τη μουσική και το τραγούδι, αναπτύσσοντας τα ως κύρια επαγγελματική δραστηριότητα (Βορβολάκος, 2006). Χαρακτηριστικά στην Ελλάδα πολλοί Ρομ άφησαν το στίγμα τους στην ελληνική μουσική, έχοντας σημαντικές οικονομικές απολαβές από την δραστηριότητα ή το επάγγελμα τους αυτό.

Σε ένα γενικό πλαίσιο όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά και για άλλες χώρες στις οποίες ζουν Ρομά, η οικονομική κατάσταση τους μπορεί να χαρακτηριστεί από κακή έως μέτρια. Αυτό εύκολα αποτυπώνεται αλλά και συμπεραίνεται από την εικόνα των οικισμών και τα χαρακτηριστικά των κατοικιών τους.

Οι Ρομά στην πλειοψηφία τους είναι:

- § Έμποροι
- § Μικροπωλητές
- § Γεωργοί – καλλιεργητές
- § Εργάτες
- § Τσαγκάρηδες

4.5 Εκπαίδευση και ανισότητες

Η ανισότητες που βιώνουν οι Ρομά στην εκπαίδευση είναι ποικίλες. Πλήθος μελετών και ερευνών τόσο σε ελληνικό όσο και σε ευρωπαϊκό επίπεδο έχουν καταδείξει της ανισότητες αυτές. Οι ανισότητες αυτές αποδεικνύονται και μέσω μιας εθνογραφικής έρευνας που πραγματοποιήθηκε το 2001-2002 σε καταυλισμούς Τσιγγάνων στους δήμους Αμαρουσίου και Νέου Ηρακλείου Αττικής.

Οι πολυπολιτισμικές κατευθύνσεις του ελληνικού κράτους στον κλάδο της εκπαίδευσης δημιούργησαν γενικά ευνοϊκές συνθήκες για τη συμμετοχή των μειονοτικών αυτών ομάδων στη σχολική εκπαίδευση. Επίσης βάσει του ότι η εκπαίδευση αναδείχθηκε κύριο μέσο προς ανοδική κοινωνική κινητικότητα, οι νέοι εκπαιδευτικοί προσανατολισμοί δημιούργησαν σε πολλές περιπτώσεις εντάσεις μεταξύ Ρομά και μη (Δαφέρμος, 2006).

Τα ποικίλα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Ρομά στην εκπαίδευση οδηγούν στην περιθωριοποίηση τους. Η πλειοψηφία των ερευνών που έχουν πραγματοποιηθεί κατά καιρούς για τη μελέτη του παρόντος θέματος, εξέτασε κυρίως ζητήματα της εκπαίδευσης ως προς τα γενεσιουργά αιτία της υπό-εκπαίδευσης και κατ' επέκταση τα κοινωνικά αποτελέσματα.

Το μεγαλύτερο μέρος των ερευνών μέχρι σήμερα έχει καταγράψει τα υφιστάμενα συντριπτικά ποσοστά αναλφαβητισμού. Μέσω των ερευνών αυτών αναδεικνύεται πως η μη συμμετοχή στη σχολική εκπαίδευση φαίνεται πως από την μια αποτελεί επιλογή τους και από την άλλη αποτέλεσμα της αδιαφορίας των επιλογών τους από την πλευρά του κράτους.

Ουσιαστικά οι εκπαιδευτικές επιλογές αποτελούν μέσο διαχείρισης των ανισοτήτων και του αποκλεισμού. Οι παράγοντες όπως η οικονομική κατάσταση των οικογενειών, ο τόπος διαμονής τους, το μορφωτικό επίπεδο των γονέων δε φαίνεται πως επηρεάζουν εν τέλη τις επιλογές των παιδιών και των γονιών τους για φοίτηση στα σχολεία.

4.6 Δράσεις για τους Ρομά

Στο πλαίσιο της ομαλής ένταξης των Ρομά οι τοπικές κοινωνίες συχνά προωθούν δράσεις και μέτρα αναβάθμισης των υποδομών των οικισμών τους, των εφαρμοζόμενων εκπαιδευτικών πρακτικών και της ομαλής ένταξης τους στο κοινωνικό σύνολο.

Σημαντικό ρόλο έχει και η εκάστοτε τοπική αυτοδιοίκηση που προσπαθεί να διαμορφώσει ένα ορθό πολυπολιτισμικό περιβάλλον. Πλήθος δράσεων μέχρι σήμερα έχουν αποδείξει τον ανθρωποκεντρικό τους χαρακτήρα, προς κάλυψη των πραγματικών αναγκών των πολιτών. Ουσιαστικά η υποστήριξη τους πραγματοποιείται στο πλαίσιο ανάπτυξης μιας περιοχής, λαμβανομένου υπόψη πως αποτελούν ενεργό μέρος της. Η υποστήριξη αυτή αποτελεί την αφετηρία προς την ευαισθητοποίηση της ευρύτερης κοινωνίας, με βασικό στόχο την αποδοχή των Ρομ.

Εκτός όμως από το κράτος και τους ΟΤΑ, καθοριστικό ρόλο παίζουν και οι ΜΚΟ καθώς και άλλοι σχετικοί σύλλογοι για τις μειονότητες και τους Ρομ, που δρουν με στόχο την υποστήριξη των δικαιωμάτων τους και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης τους.

Ο πρώτος ελληνικός σύλλογος Τσιγγάνων δημιουργήθηκε το 1939 και φέρει το όνομα Πανελλήνιος Μορφωτικός Σύλλογος Ελλήνων Αθίγγανων. Αποδεδειγμένα αποτέλεσε στήριγμα για όλους τους Τσιγγάνους της χώρας (Ράντης, 2008:). Ακολούθως τις δεκαετίες '70 και '80 σημειώθηκε δημιουργία και άλλων τοπικών συλλόγων των Ρομ, με κυριότερους αυτούς στο Δενδροπόταμο, την Κάτω Αχαΐα, τις έρρες κ.α..

Το 1995 ιδρύθηκε το Δίκτυο ROM και το 1998 το δευτεροβάθμιο όργανο εκπροσώπησης των Ελλήνων Τσιγγάνων που ονομάζεται Πανελλήνια Ομοσπονδία Σωματείων Ελλήνων Ρομά (ΠΟΣΕΡ) και είναι εκ των βασικότερων φορέων οργάνωσης των Ρομ. Το 2006 ιδρύθηκε το κόμμα των Ρομ με την ονομασία Ασπίδα Ρομ. Άλλες σημαντικές οργανώσεις και τοπικοί σύλλογοι των Ρομά είναι:

1. ΣΟΚΑΔΡΕ (Ένωση 34 Φορέων)

2. Πολιτιστικός Σύλλογος Ελλήνων Ρόμ – Η Ελπίδα
3. Δίκτυο Drom
4. Ομοσπονδία Μακεδονίας, Θράκης, Θεσσαλίας & Ηπείρου Ελλήνων Ρομά.
5. Σύλλογος Αθίγγανων Δυτικής Στερεάς
6. Σύλλογος Αθίγγανων Θεσσαλονίκης «Η Μακεδονία»
7. Αθλητικό Σωματείο Ρομά
8. Σύλλογος «Η Φιλία των Ρομά»
9. Επιτροπή Συμπαράστασης των Τσιγγάνων
10. Ινστιτούτο Τσιγγάνικων Μελετών Ελληνικού Χώρου (ITAMEX)
11. Σύλλογος Τσιγγάνων Αγ.Βαρβάρας
12. Σύλλογος Ελληνίδων Γυναικών Ρομ στο Δενδροπόταμο

Εκτός από τους προαναφερόμενους συλλόγους υπάρχουν και άλλοι που ασχολούνται με τα δικαιώματα των μειονοτήτων και ιδιαίτερα με το ζήτημα των Ελλήνων Ρομ. Τέτοιοι είναι οι ακόλουθοι:

- (1) Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι (*ΕΠΙΣΕ*)
- (2) Το Δίκτυο DROM για τα Κοινωνικά Δικαιώματα των Τσιγγάνων

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο ΟΙ ΡΟΜΑ ΣΤΟ ΣΥΓΧΡΟΝΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

5.1 Υφιστάμενα προβλήματα

Η ένταξη των Ρομά στο κοινωνικό σύνολο αποτελεί ένα διαχρονικό θέμα προς συζήτηση και εξέταση ενδεικτικών λύσεων. Ειδικότερα τα τελευταία έτη που με την εμφάνιση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης οι οποία πλήττει όλες τις χώρες διεθνώς, φαίνεται πως διαμορφώνει ένα δυσμενές περιβάλλον για την πορεία και ζωή των Ρομά αλλά και των ευπαθών ομάδων γενικότερα .

Η παρούσα χρονική περίοδος χαρακτηρίζεται ως εποχή της λιτότητας, της επίμονης ανεργίας, της διαρκούς μείωσης μισθών και της ανασφάλειας που εντοπίζεται σε όλους τους τομείς δραστηριοποίησης και απασχόλησης. Οι μειονότητες και οι μετανάστες αποτελούν από τις δυο βασικές ομάδες πληθυσμού που πλήττονται και επηρεάζονται ιδιαίτερα από τις προαναφερόμενες εξελίξεις είτε άμεσα είτε έμμεσα.

Στο ήδη δύσκολο και αντίξοο περιβάλλον διαβίωσης των Ρομά όλα αυτά τα έτη έρχονται πλέον να προστεθούν και τα νέα προβλήματα που δημιουργεί το ασταθές πολιτικό σκηνικό και η οικονομική κρίση.

5.2 Η επίδραση της οικονομικής κρίσης

Οι Ρομά στο υφιστάμενο πολιτικό και οικονομικό περιβάλλον μαστίζονται από τη φτώχεια και καλούνται να επιβιώσουν σε άθλιες συνθήκες στέγασης. Το μηδαμινό ή και ανύπαρκτο εισόδημα τους δημιουργεί σοβαρά προβλήματα εύρεσης τροφής και γενικά επιβίωσης. Βάσει αυτών των δεδομένων, η εκπαίδευση και η υγεία έρχονται και πάλι σε δεύτερη μοίρα, αποτελώντας πολυτέλεια στον καθημερινό αγώνα εύρεσης και εξασφάλισης τροφής.

Συνολικά τα προβλήματα που εμφανίζονται εντονότερα τα τελευταία έτη είναι:

- § μείωση εισοδήματος από ποικίλες εμπορικές δραστηριότητες
- § άθλιες συνθήκες στέγασης
- § χαμηλή ποιότητα υποδομών
- § υποβαθμισμένη υγεία
- § αύξηση θνησιμότητας
- § αύξηση παραβατικών συμπεριφορών
- § εγκατάλειψη της εκπαίδευσης

Η υφιστάμενη οικονομική κρίση επέδρασε στους Ρομά καταλυτικά, αντιμετωπίζοντας τους ως εξιλαστήρια θύματα. Η περιθωριοποίηση έγινε εντονότερη και τους όρισε

ανεπιθύμητους από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο και επιπλέον αύξησε τα φαινόμενα ρατσισμού και κοινωνικού αποκλεισμού.

5.2.1 Γενικά χαρακτηριστικά της υφιστάμενης οικονομικής κρίσης στην Ε.Ε.

Η οικονομική κρίση που έτος αφητηρίας της θεωρείται το 2008, ξεκίνησε ουσιαστικά από το 2006. Τα σημάδια της κρίσης έκαναν την εμφάνιση τους σταδιακά, καθώς έως και το 2007 το κλίμα που επικρατούσε για την παγκόσμια οικονομία ήταν αισιόδοξο.

Η σημερινή οικονομική κρίση που πλήττει τις χώρες της Ε.Ε. και οι ακολουθούμενες πολιτικές με στόχο την αντιμετώπιση της, οδηγούν σε ακόμη περισσότερο ασταθές περιβάλλον και μεγαλύτερη ύφεση της οικονομίας, διατηρώντας παράλληλα τα ελλείμματα σε κρίσιμα επίπεδα. Το ευρωπαϊκό πρόβλημα ορίζεται από τους ακόλουθους τρεις παράγοντες (Μπιτζένης, 2013):

- 1) την ανεπάρκεια σε κεφάλαια των τραπεζών
- 2) τη διαρκή ύφεση
- 3) την αύξηση του δημοσίου χρέους σε μη διαχειρίσιμα πλέον επίπεδα

Το εμπόριο βρέθηκε εξ' αρχής στο επίκεντρο της κρίσης. Η συνεχιζόμενη ύφεση στην αγορά επηρέασε αρνητικά τους εμπόρους που σε υψηλό ποσοστό αναγκάστηκαν να κλείσουν έως και τις επιχειρήσεις τους. Οι Ρομά ανήκουν στις κατηγορίες αυτές όπου ασχολούνται κατά πλειοψηφία με το εμπόριο, γι' αυτό και ήταν από τους πρώτους που βίωσαν αισθητά τις αλλαγές.

Γενικά, σημαντική ήταν η κρίση στις αγορές αγαθών και κυρίως πρώτων υλών όπου είχε τα ακόλουθα χαρακτηριστικά (Κοτίος, 2010):

1. ραγδαία αύξηση στις κύριες πρώτες ύλες με ανελαστική ζήτηση λόγω ποικίλων αιτιών (πολιτικών, οικονομικών κ.α.)
2. Αύξηση τιμών στις χώρες απ' όπου πραγματοποιούνταν εισαγωγές και αντίστοιχη μεταφορά εισοδημάτων προς τις χώρες απ' όπου γίνονταν εξαγωγές
3. Στις χώρες εισαγωγής διαμορφώνονται υψηλότερες τιμές και καταλήγουν να είναι φτωχότερες τελικά λόγω της μεταφοράς ενός ποσοστού του ΑΕΠ τους
4. Κίνδυνος στασιμοπληθωρισμού ειδικά στις χώρες εισαγωγής

5.3 Αποτελέσματα σχετικών ερευνών

Πρόσφατα δημοσιευμένα στοιχεία σχετικά με την ποιότητα ζωής των Ρομά και την υγεία υποστηρίζουν πως είναι σημαντική η υποβάθμιση έναντι των υπολοίπων Ευρωπαίων. Σύμφωνα με έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το προσδόκιμο ζωής των Ρομά έχει μειωθεί κατά 10 χρόνια και παράλληλα έχουν αυξηθεί τα ποσοστά της παιδικής θνησιμότητας τα τελευταία χρόνια. Χαμηλότερη είναι ταυτόχρονα και η πρόσβαση στις μονάδες υγείας και γενικά σημαντικά αυξημένη είναι η εμφάνιση διαφόρων ασθενειών.

Ελλιπή χαρακτηρίζονται τα στοιχεία σχετικά με την υγειονομική κάλυψη στο σύνολο της Ε.Ε., που φανερώνει πως η οικονομική κρίση επηρέασε την πρόσβαση στις δομές υγείας αλλά παράλληλα και τα επίπεδα υγείας. Αξίζει να σημειωθεί πως στην Ελλάδα τα αποτελέσματα κατέδειξαν αυξημένα εμπόδια πρόσβασης των Ρομά στις υπηρεσίες υγείας. Συγκεκριμένα το 5% εκ του πληθυσμού των Ρομά δήλωσε πως δεν έχει επισκεφθεί ποτέ κάποιο γιατρό, ποσοστό υψηλότερο του αντίστοιχου της Ε.Ε. που φτάνει μόλις το 2,4%. Βέβαια υψηλότερο είναι το ποσοστό όσων καλούν και χρησιμοποιούν το ΕΚΑΒ και αυτό αποδίδεται στο γεγονός της δωρεάν υπηρεσίας του. Γενικότερα ως προς την οικονομική κρίση, η έκθεση τονίζει πως οι Ρομά στην Ελλάδα αποτελούν μια ευάλωτη ομάδα που χαρακτηρίζεται από ποικίλες κοινωνικό-οικονομικές ανισότητες.

5.4 Επιδοματική πολιτική

Σύμφωνα με στοιχεία του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, το Ολοκληρωμένο Πρόγραμμα Δράσης του 2001 συνέβαλε στην κοινωνική ένταξη των Ελλήνων Τσιγγάνων, μέσα από παρεμβάσεις κυρίως στεγαστικού χαρακτήρα και βελτίωσης των συνθηκών διαμονής τους. Στο σύνολο των εργασιών αναβάθμισης που έγιναν, περιλαμβάνονταν και χορηγήσεις στεγαστικών δανείων με ευνοϊκούς όρους αποπληρωμής για Έλληνες Τσιγγάνους, οι οποίοι διαβιούν σε καταυλισμούς της χώρας, μέσα σε σκηνές, παράγκες ή άλλες κατασκευές που δεν πληρούν τις ελάχιστες προϋποθέσεις μόνιμης κατοικίας. Τα χορηγούμενα δάνεια ανέρχονταν στον αριθμό των 9.000 και μέχρι ύψους 60.000 ευρώ το καθένα.

Με στόχο την άρση του κοινωνικού αποκλεισμού, ορίστηκε και η πιλοτική εφαρμογή των Ζωνών Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας. Συγκεκριμένα το έτος 2012-2013 κατασκευάστηκαν και λειτούργησαν συνολικά 488 Τάξεις Υποδοχής σε μονάδες της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Επιπρόσθετα χορηγείται επίδομα σε οικογένειες Ελλήνων υπηκόων και υπηκόων κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων και των μονογονεϊκών, που έχουν τέκνα που φοιτούν σε δημόσια σχολεία και το ετήσιο οικογενειακό

εισόδημά τους δεν υπερβαίνει το ποσό των τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ, καταβάλλεται από το έτος 2002 ετήσια οικονομική ενίσχυση ύψους τριακοσίων (300) ευρώ για κάθε παιδί μέχρι το πέρας της υποχρεωτικής εκπαίδευσής του και κατ' ανώτατο όριο μέχρι και του δέκατου έκτου έτους (16ου) έτους της ηλικίας του. Επίσης από το 2012 θεσπίστηκε Ενιαίο Επίδομα Στήριξης Τέκνων, το Α21, το οποίο χορηγείται σε όλες τις οικογένειες από το πρώτο παιδί, με εισοδηματικά κριτήρια.

5.5 Ρομά και παραβατικότητα

Οι Ρομά συχνά ταυτίζονται με παραβατικές συμπεριφορές, όπως:

- § ληστείες
- § μικροκλοπές
- § διακίνηση ναρκωτικών
- § διενέξεις
- § απειλές
- § βία

Η οικονομική κρίση που τους επηρέασε αναμφίβολα αποτελεί ένα παράγοντα που οδήγησε σε αύξηση των παραβατικών συμπεριφορών τους. Πρόκειται για ένα πρόβλημα που εντοπίζεται όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά σε όλες τις χώρες όπου ζουν και δραστηριοποιούνται οι Ρομά.

Οι μεταβολές και τα ποικίλα προβλήματα που συνέβησαν στους κλάδους επαγγελματικής δραστηριοποίησης των Ρομά έγιναν με γρήγορους ρυθμούς, χωρίς να τους δώσουν το περιθώριο να βρουν εναλλακτικούς τρόπους να εξασφαλίσουν τα προς το ζην. Η μείωση συνεπώς των οικονομικών τους απολαβών ήταν ένας λόγος που τους ώθησε σε παραβατικές συμπεριφορές.

Γενικά όμως και πριν γίνει αντιληπτή η οικονομική κρίση, οι Ρομά ανήκαν στις κοινωνικές αυτές ομάδες που χαρακτηρίζονταν από την αυξημένη παραβατικότητα. Σε αυτό συνετέλεσαν οι εξής παράγοντες:

- 1) χαμηλό μορφωτικό επίπεδο
- 2) χαμηλά ή μηδενικά εισοδήματα
- 3) αίσθηση ανασφάλειας και αυτοσυντήρησης
- 4) μη ανάληψη ευθυνών
- 5) μη σταθερός τόπος διαμονής
- 6) ανεπαρκές υφιστάμενο σωφρονιστικό σύστημα
- 7) συνθήκες διαβίωσης

8) προβλήματα αποδοχής τους από τις τοπικές κοινωνίες

Γενικότερα ο κοινωνικός αποκλεισμός των Ρομά που βιώνουν στην καθημερινότητα τους, τρέφει αισθήματα ανασφάλειας, διεκδίκησης με κάθε μέσο, ακόμη και μίσους προς τους άλλους πολίτες του τόπου τους. Σε αυτό το πλαίσιο και στην προσπάθεια τους να επιβιώσουν, προσπαθούν να κερδίσουν χρήματα από κλοπές, ληστείες και εμπόριο ναρκωτικών.

Αυτό που απαιτείται είναι ανάληψη ευθυνών και χαρτογράφηση των κύριων εστιών του προβλήματος, ώστε να εφαρμοσθούν μέτρα αλλαγής του υπάρχοντος σκηνικού.

5.6 Ακολουθούμενες Ευρωπαϊκές πολιτικές

Πολλές χώρες τα τελευταία χρόνια εφάρμοσαν πολιτικές αποκλειστικά για ζητήματα που σχετίζονταν με τους Ρομά και την εξέλιξη τους σε εθνικό επίπεδο. Η Ιταλία το 2008 ακολούθησε μια πολιτική που στηρίχθηκε σε διώξεις των Ρομά, σε μαζικές απελάσεις τους κηρύσσοντας έτσι έναν "εθνικό συναγερμό" ως προς την ασφάλεια της χώρας. Σχέδιο της κυβέρνησης ήταν ακόμη και η λήψη αποτυπωμάτων από το σύνολο των Ρομά που δεν είχε ιταλική ιθαγένεια. Ως επιχείρημα της τότε κυβέρνησης ήταν η απέλαση πολιτών άλλων κρατών της Ε.Ε. που δεν είχαν το κατάλληλο εισόδημα, την απαιτούμενη στέγη διαμονής και ήταν έτσι βάρος στο σύστημα κοινωνικής πρόνοιας της χώρας. Ανάλογες πολιτικές/στρατηγικές ακολούθησαν και άλλες χώρες όπως η Γαλλία, η Δανία, η Σουηδία, η Γερμανία κ.α.

Βίαια περιστατικά με πυρπολισμούς, καταστροφές καταυλισμών και τραυματισμούς Ρομά με στόχο την εκδίωξη τους σημειώθηκαν σε πολλές πόλεις της Ρωσίας, της Ουγγαρίας, της Σερβίας κ.α.

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

6.1 Σκοπός έρευνας

Ο βασικός σκοπός της έρευνας είναι να διερευνηθεί όσο το δυνατόνεκτενέστερα η κατάσταση της ομάδας των Ρομά όσον αφορά τον τρόπο διαβίωσης τους, την οικονομική τους κατάσταση, τις διαπροσωπικές τους σχέσεις αλλά και τις σχέσεις με τον υπόλοιπο πληθυσμό και την πρόσβαση που έχουν στον τομέα της υγείας και της εκπαίδευσης τα τελευταία χρόνια και μετά την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης.

Πιο συγκεκριμένα θέλουμε να καταγράψουμε τους τομείς της καθημερινότητας τους που έχουν επηρεαστεί από την κρίση με ποιούς τρόπους και σε τι βαθμό. Επιπλέον θέλουμε να καταγράψουμε την επίπτωση που έχει η κρίση στην εργασία τους.

Τέλος θα ερευνήσουμε αν και κατά πόσο έχουν μειωθεί τα παρεχόμενα επιδόματα από πλευράς κράτους.

6.1.1 Ερευνητικά ερωτήματα

1. Πόσο έχει επηρεαστεί η ζωή των Ρομά από την οικονομική κρίση των τελευταίων χρόνων; Οι συνθήκες διαβίωσης και η καθημερινότητα τους πόσο έχει αλλάξει;
2. Ποίοι οι τομείς που έχουν επηρεαστεί και σε τι βαθμό; Αντιμετωπίζουν προβλήματα στην υγεία, την εκπαίδευση και την εργασία και ποιά είναι αυτά;
3. Ποιές οι συνέπειες στις διαπροσωπικές τους σχέσεις και στις σχέσεις τους με τον υπόλοιπο πληθυσμό;
4. Παρέχονται επιδόματα και κατά πόσο αρκούν για την κάλυψη των βασικών αναγκών τους;
5. Ποιές οι προτάσεις τους για την επίλυση των προβλημάτων τους εξαιτίας της οικονομικής κρίσης;

6.2 Μέθοδος και είδος έρευνας

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την παρούσα έρευνα είναι η μελέτη περίπτωσης. Η μελέτη περίπτωσης σκιαγραφεί το γενικότερο πλαίσιο μιας κατάστασης, κατά την διάρκεια της εξέλιξης του. Γίνεται εις βάθος διερεύνηση των βιωμάτων, των σκέψεων και των συναισθημάτων των ατόμων που συμμετέχουν στην έρευνα.

«Οι μελέτες περίπτωσης ερευνούν και αποτυπώνουν τις περίπλοκες, δυναμικές και εκτεταμένες αλληλεπιδράσεις γεγονότων, ανθρώπινων σχέσεων και άλλων παραμέτρων σε μια μοναδική περίπτωση». (Cohen, Manion, Morrison, 2008)

Στην συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα που μελετάται, η κατάσταση που ερευνάται είναι η οικονομική κρίση, και πως αυτή τους επηρεάζει σε όλους τους τομείς της ζωής τους.

Η έρευνα θα είναι ποιοτική γιατί θα διερευνηθεί εις βάθος η υπάρχουσα κατάσταση της ζωής των Ρομά στην εν εξελίξει οικονομική κρίση που βιώνει η Ελλάδα τα τελευταία χρόνια. Η ποιοτική έρευνα έχει ως στόχο την εις βάθος διερεύνηση καταστάσεων, κοινωνικών φαινομένων και ομάδων με βασικά ερωτήματα το «πως» και το «γιατί».

6.3 Εργαλείο έρευνας

Ως μέσο έρευνας επιλέχτηκε η ημιδομημένη συνέντευξη με χρήση βασικού ερωτηματολογίου. Η επιλογή του συγκεκριμένου τύπου συνέντευξης έγκειται στο ότι πέρα από τις συγκεκριμένες ερωτήσεις, δίνεται η δυνατότητα να γίνουν και διερευνητικές ερωτήσεις αν κριθεί απαραίτητο κατά την διάρκεια της συνέντευξης. Επίσης η επιλογή της ημι-δομημένης συνέντευξης έγινε καθώς ο σκοπός είναι να μελετήσουμε τον τρόπο με τον οποίο οι Ρομά εκφράζουν και διατυπώνουν τις απόψεις και στάσεις τους για θέματα που τους αφορούν (καθώς παρέχει μεγαλύτερη ελευθερία).

6.4 Πληθυσμός και δείγμα

Ο πληθυσμός είναι οι Ρομά και το δείγμα αποτελείται από γυναίκες και άντρες Ρομά, οι οποίοι πληρούν τα εξής κριτήρια επιλογής:

- § ηλικία από 20 έως 55 ετών
- § και τα δυο φύλα
- § ανεξαρτήτως μορφωτικού επιπέδου
- § ανεξαρτήτως οικονομικής κατάστασης
- § ανεξαρτήτως οικογενειακής κατάστασης
- § να κατοικούν στην Ελλάδα
- § ανεξαρτήτως εθνικής προελεύσεως

6.5 Δειγματοληψία

Η βολική δειγματοληψία είναι αυτή που χρησιμοποιήθηκε για την παρούσα έρευνα. Επιλέχθηκαν άτομα που ήταν εύκολα προσβάσιμα στους ερευνητές αλλά και με βάση την κρίση τους.

6.6 Δεοντολογικά ζητήματα

«Οι κοινωνικοί επιστήμονες έχουν γενικά ευθύνη όχι μόνον απέναντι στο επάγγελμά τους, στην αναζήτηση της γνώσης και της αλήθειας, αλλά και στα υποκείμενα στα οποία βασίζονται για την δουλειά τους. Οποιαδήποτε κι αν είναι η ειδική φύση της εργασίας τους, οι κοινωνικοί ερευνητές πρέπει να συνυπολογίζουν τις επιδράσεις της έρευνας στους συμμετέχοντες και να συμπεριφέρονται κατά τέτοιον τρόπο, ώστε να εξασφαλίζουν την ανθρώπινη αξιοπρέπεια τους. Αυτή είναι η δεοντολογική συμπεριφορά». (Cohen, e.t.c., 2008)

Τα βασικά δεοντολογικά ζητήματα που πρέπει να απασχολούν τους ερευνητές είναι: 1) η συνειδητή συναίνεση του δείγματος με ότι αυτό συνεπάγεται. Δηλαδή την εθελοντική προσφορά για την διεξαγωγή της έρευνας, την εξασφάλιση της συνεργασίας και της ανωνυμίας, καθώς και την διασφάλιση ότι μέσω της έρευνας δεν πρόκειται να προκληθεί στο δείγμα ψυχολογικός ή σωματικός πόνος. 2) η ικανότητα του δείγματος να συμμετέχει, 3) η πλήρης ενημέρωση των συμμετεχόντων, και 4) η πρόσβαση και η αποδοχή.

6.7 Προπαρασκευαστική φάση έρευνας

Αρχικά, επικοινωνήσαμε με τους φορείς που πραγματοποιήσαμε την εξάμηνη πρακτική άσκηση στο επάγγελμα για ενημέρωση προσβασιμότητας στην συγκεκριμένη πληθυσμιακή ομάδα. Έπειτα οι φορείς μας βοήθησαν στην εύρεση του πληθυσμού και του δείγματος και μέσω αυτών κλείσαμε ύστερα από τηλεφωνική επικοινωνία ραντεβού για συνέντευξη με τα άτομα που δέχτηκαν να συμμετέχουν στην διεξαγωγή της έρευνας.

6.8 Εκτελεστική φάση έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε σε Αθήνα, Ηράκλειο Κρήτης και Ιωάννινα. Πάρθηκαν τρεις συνεντεύξεις από κάθε πόλη. Έγιναν σε χώρους που εξυπηρετούσαν το δείγμα (γραφεία υπηρεσιών και στις κατοικίες τους).

Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν μέσα σε πλαίσιο δύο εβδομάδων και είχαν διάρκεια 30-40 λεπτά. Ακολούθησε η απομαγνητοφώνηση τους και η καταγραφή των συμπερασμάτων για την διεξαγωγή των ποιοτικών αποτελεσμάτων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ

7.1 Συνθήκες διαβίωσης

Σε ερώτηση που τέθηκε για το ποιες είναι οι συνθήκες διαβίωσης τα τελευταία χρόνια και ιδίως αφότου επήλθε η οικονομική κρίση, 9 στους 9 απάντησαν ότι είναι πάρα πολύ δύσκολα τα πράγματα. Πιο συγκεκριμένα, ο E1 είπε «είναι πολύ δύσκολα. Δηλαδή ζούμε για να πληρώσουμε ενοίκια, φώτα, νερά, πραγματικότητα τώρα και βγαίνουμε ίσα ίσα και καμιά φορά δεν βγαίνει». Ο E2 «εντάξει δύσκολα τα πράγματα. Πρέπει να προσπαθούμε κι εμείς η κρίση είναι σχετική. Χρειαζόμαστε την βοήθεια από το κράτος και πολλοί άνθρωποι χρειάζονται βοήθεια». Ο E3 «πολύ δύσκολα. Πάρα πολύ δύσκολα». Ο E4 «εμείς ζούμε τα ίδια με τον καθένα. Η ζωή μας δεν άλλαξε πολύ. Και πριν ήταν πολύ δύσκολα για εμάς». Ο E5 «μας έχει επηρεάσει αρκετά. Δουλεύουμε όπου βρούμε αλλά τα λεφτά δεν φτάνουν. Είναι λίγα». Ο E6 «εγώ δεν δουλεύω. Ο άντρας μου δουλεύει αλλά δεν έχει και πολλή δουλειά». Ο E7 «τα πράγματα είναι πιο δύσκολα στις μέρες μας. Δυσκολευόμαστε να τα βγάλουμε πέρα κάθε μήνα. Πριν την οικονομική κρίση είχαμε δουλειές και χρήματα». Ο E8 «πριν την οικονομική κρίση ήμασταν καλύτερα. Τώρα έχουν αλλάξει πολύ τα πράγματα». Ο E9 «παλιά ήταν πιο καλά τα πράγματα γιατί πουλάγαμε και πιο ακριβά και αγόραζε πιο πολύ ο κόσμος».

7.2 Επαγγελματική ενασχόληση

Στις ερωτήσεις για το ποια ήταν η εργασία τους πριν την κρίση και ποια τα τελευταία πέντε χρόνια 9 απάντησαν πως η δουλειά τους είναι η ίδια, αλλά βγάζουν λιγότερα χρήματα από αυτήν. Δόθηκαν οι εξής απαντήσεις: Ο E1 «είναι τρία χρόνια τώρα». (που δουλεύει στην λαϊκή αγορά μόνη της). Ο E2 «ανέκαθεν η δουλειά μας εμάς ήταν το εμπόριο και θα 'ναι». Ο E3 «στις λαϊκές αγορές ήμασταν πάντα». Ο E7 «Πριν την οικονομική κρίση ήμασταν μικροπωλητές, πουλάγαμε μπαλόνια σε όλη την Αθήνα, στα πανηγύρια και στους πεζόδρομους στα μαγαζιά. Το ίδιο κάνουμε και τα τελευταία χρόνια. Πουλάμε τα μπαλόνια στην ίδια τιμή αλλά πλέον ο κόσμος δεν αγοράζει». Ο E8 «Είχαμε το λατομείο στο Μαρκόπουλο, παίρναμε σίδερα, ήμασταν παλιατζήδες. Πλέον δε βρίσκουμε σίδερα. Δεν έχουμε αλλάξει επαγγελματική ενασχόληση, δεν υπάρχει άλλη δουλειά. Έχουμε ψάξει για άλλη δουλειά, αλλά παίρνουν τους πακιστανούς που τους πληρώνουν με ψίχουλα και δεν παίρνουν εμάς. Ενώ κι εμείς θέλουμε μια σταθερή δουλειά κι ας μην είναι για πολλά λεφτά. Πριν από 10 χρόνια κανείς δεν ασχολούνταν με τα σίδερα». Ο E9 «Ο πατέρας μου είναι μονάβης και πηγαίνω κι εγώ μαζί του κι ο αδερφός μου στις λαϊκές. Το απόγευμα

ασχολούμαστε και με τα σιδερά. Πάντα αυτή ήταν η ενασχόληση της οικογενείας μου. Εγώ θα ήθελα να δουλέψω μονός μου, εκτός του μπαμπά μου, αλλά δεν έχω ψάξει».

7.3 Οικονομικό εισόδημα

Στις ερωτήσεις για το ποιο ήταν το μέσο οικονομικό εισόδημα πριν 5-10 χρόνια και πιο είναι σήμερα, 5 στους 9 υποστήριξαν ότι έχει μειωθεί πάνω από 50%. Συγκεκριμένα, ο E2 είπε «Το κατώτερο. Πάντα στα κατώτερα ήμασταν. Ναι. Κοιτάξτε επειδή όλα είναι ντόμινο, έτσι πρέπει να 'ναι καλά όλος ο κόσμος για να 'σαι καλά κι εσύ. Κατά 70-80%». Ο E3 «Βασικά δεν ήταν μεγάλο αλλά περνούσαμε κανονικά. Δεν μας έλλειπε το κυριότερο. Ναι τα βασικά. Τώρα μας λείπουν τα βασικά πράγματα. Πάρα πολύ. (έχει μειωθεί το εισόδημα). Παραπάνω παραπάνω». (Στην ερώτηση αν έχει μειωθεί πάνω από 50%). Ο E7 «Το μέσο οικονομικό εισόδημα της οικογένειας πριν από 10 χρόνια ήταν 800 ευρώ περίπου. Το μέσο οικονομικό εισόδημα της οικογένειας σήμερα είναι περίπου 200 ευρώ». Ο E8 «Παλιά βγάζαμε και 70 ευρώ σε μια μέρα. Τώρα βγάζουμε 20-30 το πολύ 40 ευρώ την ημέρα». Ο E9 «Πριν από 5 χρόνια βγάζαμε 500-600 ευρώ. Στις μέρες μας βγάζουμε 200-300, περίπου τα μισά».

7.4 Επιδόματα

Στις ερωτήσεις για το αν υπήρχαν κάποια επιδόματα που έπαιρναν πριν την οικονομική κρίση και εάν έχουν μειωθεί ή κοπεί εντελώς, 6 στους 9 ανέφεραν πως λαμβάνουν επιδόματα. Ένας ότι δεν λάμβανε ούτε λαμβάνει κάποιο επίδομα. Δύο απάντησαν ότι τους έκοψαν τα επιδόματα. Ο E1 «Τώρα βγήκε το A21, παλαιότερα δεν υπήρχε. Ναι έτσι λέγεται. Είναι ένα επίδομα για τα παιδιά για τις ανύπαντρες μητέρες και για τις παντρεμένες. Έχεις ένα παιδί παίρνεις ένα ποσό, αλλά εγώ που έχω δύο παίρνω 240 ευρώ. Τα παίρνω σε τρεις δόσεις το χρόνο. Από 240 ευρώ. Αλλά τώρα που βγήκε ο Τσίπρας είπαν θα τα κόψουν και στεναχωρήθηκα. Ναι 300 ευρώ το παιδί». (σε ερώτηση για το αν λαμβάνουν κάποιο επίδομα επειδή τα παιδιά πηγαίνουν σχολείο). Ο E2 «Ένα τρίτεκνο παίρνω για τα παιδιά. Όχι δεν μας έκοψαν κάτι». Ο E3 «Όχι, απλά έπαιρνα μια πολυτεχνική σύνταξη τίποτα παραπάνω. Κι αυτή μου την έχουν κόψει τώρα». Ο E4 «Παίρναμε κάποια επιδόματα αλλά αφού το τελευταίο παιδί πέρασε τα οχτώ μας έκοψαν κάποια». Ο E5 «Παίρναμε επίδομα από την Πρόνοια για τα παιδιά αλλά πλέον όχι γιατί τα παιδιά μεγάλωσαν και δεν μας το δίνουν. Δεν το δικαιούμαστε μας είπαν». Ο E6 «Παίρναμε κάτι λεφτά αλλά πλέον είναι λίγα». Ο E7 «Παίρναμε το επίδομα πολυτέκνων που είναι περίπου 560 ευρώ, το οποίο πήγαινε κατευθείαν στο ενοίκιο μας. Παίρνομε ακόμα το ίδιο επίδομα, χωρίς να έχει κοπεί ποτέ ή μειωθεί». Ο E8 «Δεν παίρναμε και δεν παίρνομε κάποιο επίδομα». Ο E9 «Η μαμά μου

έπαιρνε το επίδομα πολυτέκνων. Τα τελευταία χρονιά έχει μειωθεί. Στην αρχή ήταν 350 και τώρα είναι νομίζω 220».

7.5 Υγεία-Εκπαίδευση

Στην ερώτηση για το αν η κρίση έχει επηρεάσει και άλλους τομείς της ζωής τους όπως π.χ. την υγεία και την εκπαίδευση, 5 στους 9 υποστηρίζουν πως ναι. Συγκεκριμένα, ο E2 «Παντού επηρεάζει και κυρίως στην ψυχολογία». Ο E3 «Ναι εννοείται. Μεγάλο άγχος όταν δεν έχεις να ταΐσεις τα παιδιά σου. Το Α και το Ω είναι τα λεφτά. Από κει προέρχεται και η υγεία». Ο E4 «Τα ίδια ζούμε με τον καθένα. Εντάξει στα νοσοκομεία δεν έχουμε συναντήσει σχεδόν ποτέ πρόβλημα. Υπάρχει ρατσισμός από κάποιους αλλά όχι από όλους». Ο E5 «ε ναι πλέον δεν έχουμε την δυνατότητα να εξεταζόμαστε εύκολα γιατί αν δεν έχεις λεφτά δεν σε δέχονται στα νοσοκομεία. Τα παιδιά δεν θέλουν να πάνε σχολείο δεν τους αρέσει. Τα άλλα παιδιά δεν τα παίζουν. Κοίτα υπάρχει ρατσισμός απέναντι μας και από τους γιατρούς και από τα παιδιά στο σχολείο και είναι πολλές φορές εκδικητικός. Κοίτα να δεις, πολλοί μας θεωρούν εγκληματίες. Δεν είμαστε όλοι έτσι. Υπάρχουν κάποιοι που κλέβουν όπως είναι και με τους υπόλοιπους. Η εγκληματικότητα των Ρομά είναι μηδενική μπροστά στους μετανάστες που υπάρχουν». Ο E6 «Τα υπόλοιπα παιδιά δεν τα παίζουν γιατί είναι Ρομ. Δεν τα αφήνουν οι γονείς τους. Ναι, ναι. (σε ερώτηση για τον αν υπάρχει ρατσισμός απέναντι στα παιδιά) Και από τους καθηγητές και από τα παιδιά προς τα παιδιά Όχι τόσο πολύ στα νοσοκομεία οι γιατροί είναι καλοί. Δεν μας συμπεριφέρονται άσχημα. Στην δικαιοσύνη είναι περισσότερο ρατσιστές. Γιατί ότι και να γίνει πάντα μας κατηγορούν. Ο κόσμος βλέπει ότι εμείς κλέβουμε, ότι δεν δουλεύουμε».

7.6 Διαπροσωπικές σχέσεις- Σχέσεις με το κοινωνικό περιβάλλον

Στις ερωτήσεις για το πώς είναι οι διαπροσωπικές τους σχέσεις και οι σχέσεις τους με το κοινωνικό περιβάλλον, εάν έχουν επηρεαστεί από την οικονομική κρίση, κι αν ναι, σε τι βαθμό, 5 στους 9 δήλωσαν πως τις έχει επηρεάσει. Ο E1 «Αλλάξανε πολλά αλλά όχι τώρα με την κρίση. Απλά περνάν τα χρόνια και γνωριζόμαστε καλύτερα. Πολλές φορές λες αυτός είναι φίλος και τελικά δεν είναι. Τώρα αυτό δεν νομίζω ότι είναι μόνο σε μας. Στην γειτονιά μου δεν έχω πρόβλημα. Απλά υπάρχουν έξω όταν πας στα χίλια ένα που λέμε υπάρχουν και ρατσιστές». Ο E2 «Όχι εντάξει. Πάνω απ' όλα είμαστε άνθρωποι. Μην κάνεις κάτι που δεν θέλεις να σου κάνουν. Αγάπη πάντα. Ήμασταν πάντα μια ζωή τίμιοι και μεγαλώσαμε με αρχές. Ο ρατσισμός πάντα υπήρχε και πάντα θα υπάρχει. Είναι το ίδιο πράγμα. Όσο και να πεις επηρεάζουν πολλές καταστάσεις αλλά σχετικά με το ρατσισμό μπορώ να καταλάβω τους

ανθρώπους που είναι ρατσιστές. Πιστεύω ένας τσιγγάνος γεννιέται κάποιος γιατί δεν το επιλέγει, αυτή είναι η μοίρα του, γύφτος όμως μπορεί να γίνει όποιος θέλει και ο Έλληνας και ο Γερμανός και ο κάθε άνθρωπος μπορεί να γίνει γύφτος με τις πράξεις του. Με το που ακούει κάποιος είναι τσιγγάνος αυτός πάει το μυαλό του είναι ανεμβολίαστος σε τσαντίρια και κάτι τέτοια. Εντάξει δεν είμαστε σε αυτή την κατάσταση αλλά χρειαζόμαστε βοήθεια». Ο Ε3 «Ναι. Εμείς είμαστε κλεισμένοι στον εαυτό μας από τα προβλήματα. Δεν μπορώ να πάω να δω τα παιδιά μου στην Πάτρα, ούτε αυτά να έρθουν. Δεν έχουμε χρήματα».

Ο Ε5 «Πρώτα φταίμε εμείς που είμαστε στο περιθώριο γιατί δεν μπορούμε να τα βρούμε μεταξύ μας και να διεκδικήσουμε τα ίδια πράγματα. Ναι! Υπάρχουν οι Ρομά που μένουν στα σπίτια και άλλοι που ζούμε σε σκηνές. Αυτούς που ζουν σε σκηνές τους θεωρούν κατώτερους και γύφτους και ότι μόνο αυτοί που μένουν στα σπίτια είναι γνήσιοι Ρομά». Ο Ε6 «δεν είμαστε ρατσιστές αλλά κάποιοι που μένουν στα σπίτια στην πόλη δεν μας θέλουν. Θεωρούν ότι δεν είμαστε Ρομά, μας λένε γύφτους».

7.7 Προτάσεις

Σε ερώτηση που τέθηκε για το ποιες είναι οι προτάσεις τους για την επίλυση των προβλημάτων τους και την βελτίωση της καθημερινότητας τους δόθηκαν οι εξής απαντήσεις: Ο Ε1 «Επειδή είμαστε ευπαθής ομάδα εμείς τα Ρομά και πρέπει να μας βοηθάνε περισσότερο από όλους τους άλλους, και έρχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και κάποια βοηθήματα που πρέπει να τα πάρουμε αποκλειστικά για τα Ρομά. Δεν τα παίρνουμε και τα παίρνουν κάποιοι άλλοι που δεν τα δικαιούνται καν γι' αυτό προσπαθούμε μέσω συλλόγων. Πιστεύω ότι πρέπει να βοηθηθούμε λίγο καλύτερα. Δηλαδή αυτά που δικαιούμαστε πρέπει να τα παίρνουμε. Δάνεια άτοκα ας πούμε, δάνειο κατοικίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση να χτίσεις σπίτι 50-60.000 ευρώ. Είμαστε 700-800.000 στην Ελλάδα μεγάλη δύναμη. Περιμένουμε από το κράτος αυτά που υποσχέθηκε». Ο Ε2 «Να μπορούμε να βγάλουμε κάποιο δάνειο κατοικίας, να υπάρχει κάποια ελάφρυνση στην Δ.Ε.Η., στο νερό, να βγει κάποιο επίδομα έξτρα. Κάτι να γίνει. Γιατί οτιδήποτε κι αν κάνει το κράτος το κάνει στην ουσία όχι για μας, το κάνει στην ουσία για τον εαυτό του, γιατί εμείς οι μικρομεσαίοι ότι παίρνουμε τα χαλάμε δηλαδή κινείται η τοπική κοινωνία, κινείται ο τροχός. Ενώ οι μεγαλοεταιρείες βγάζουν τα λεφτά έξω». Ο Ε3 «Να μας βοηθήσει, να μας στηρίξει. (το κράτος) Κάποια ασφάλεια, ένα επίδομα. Υπάρχει ρατσισμός». Ο Ε4 «Πολλά πρέπει να αλλάξουν (γέλιο). Αυτή είναι η πατρίδα μας. Πρέπει να μας συμπεριφέρονται το ίδιο με τους υπόλοιπους. Εκτός από τα επιδόματα να μας δώσουν δουλειές, να μας δώσουν ένα χώρο να μείνουμε μόνιμα. Να μην αναγκαζόμαστε κάθε τόσο να ψάχνουμε καινούργιο χώρο. Ξέρεις ότι είχαν δοθεί κάποια

χρήματα από την Ευρώπη για τους Ρομά, για να πάρουμε έτοιμο σπίτι ή να αγοράσουμε ένα χώρο και να φτιάξουμε ένα σπίτι...60.000 ευρώ αλλά ποτέ δεν πήραμε λεφτά. Που πήγαν τα λεφτά, σε ποιούς τα έδωσαν; Χάθηκαν τα λεφτά. Αλλά κανείς δεν έχει ενδιαφερθεί». Ο Ε5 «Πολλά πρέπει να αλλάξουν. Θέλουμε να μας συμπεριφέρονται όπως στους υπόλοιπους στην δουλειά και να δέχονται τα παιδιά στα σχολεία χωρίς να τα θεωρούν κατώτερα». Ο Ε6 «Πρέπει να μας βοηθήσουν να ζήσουμε όπως οι υπόλοιποι. Να φτιάξουν σχολείο και για τα παιδιά μας». Ο Ε7 «Να υπάρχουν δουλειές για όλους. Έχω προσπαθήσει πολύ να βρω μια σοβαρή δουλειά αλλά τίποτα. Άμα υπάρχουν δουλειές θα φτιάξουν όλα». Ο Ε8 «Οι προτάσεις μου είναι να υπάρχουν σταθερές δουλειές, να ξέρω ότι θα πληρωθώ τάδε μέρα του μηνά για να προγραμματίζω τις υποχρεώσεις μου».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8^ο ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

8.1 Συμπεράσματα

Με την πραγματοποίηση της έρευνας για το αν, πόσο και πως έχει επηρεάσει η οικονομική κρίση την ευάλωτη πληθυσμιακή ομάδα των Ελλήνων Ρομά διαπιστώθηκαν πολλά προβλήματα σε όλους τους τομείς της ζωής τους. Η κρίση φαίνεται πως έχει επιδράσει καταλυτικά στην καθημερινότητα τους, στις συνθήκες διαβίωσης τους, στις σχέσεις τους με τον υπόλοιπο κόσμο, στις δουλειές τους, στην υγεία τους αλλά και στην εκπαίδευση.

Όλοι οι συνεντευξιζόμενοι υποστήριξαν πως η οικονομική κρίση επηρέασε σε μεγάλο βαθμό την ζωή τους. Πολλοί δε εξ αυτών έκαναν λόγο για μείωση τους εισοδήματος τους πάνω από 50%, ποσοστό που όπως αντιλαμβάνεται κανείς, είναι τεράστιο. Και ειδικότερα αν σκεφτούμε πως ούτως ή άλλως και πριν την κρίση το εισόδημα τους δεν ήταν μεγάλο, αυτή η μείωση είχε τεράστιες συνέπειες στην ποιότητα της ζωής τους. Ορισμένοι δε από αυτούς δεν έχουν πλέον ούτε τα βασικά για να ζήσουν. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία στην υφιστάμενη πολιτική και οικονομική κρίση οι Ρομά μαστίζονται από τη φτώχεια και καλούνται να επιβιώσουν σε άθλιες συνθήκες στέγασης. Το μηδαμινό ή και ανύπαρκτο εισόδημα τους δημιουργεί σοβαρά προβλήματα εύρεσης τροφής και γενικά επιβίωσης. Σε ένα γενικό πλαίσιο όχι μόνο για την Ελλάδα αλλά και για άλλες χώρες στις οποίες ζουν Ρομά, η οικονομική κατάσταση τους μπορεί να χαρακτηριστεί από κακή έως μέτρια. Αυτό εύκολα αποτυπώνεται αλλά και συμπεραίνεται από την εικόνα των οικισμών και τα χαρακτηριστικά των κατοικιών τους.

Η δυσκολία εύρεσης εργασίας εξαιτίας της κρίσης, αλλά και οι περιορισμένες επιλογές τους για δουλειά, λόγω κυρίως του αναλφαβητισμού της συντριπτικής πλειοψηφίας αυτών, καθιστά την εργασία ένα μεγάλο πρόβλημα για την επιβίωση τους. Δυστυχώς υπάρχει ρατσισμός απέναντί τους, πράγμα που διαπιστώνεται και από τις απαντήσεις τους. Το εμπόριο που είναι η κύρια απασχόληση των περισσότερων Ρομά, έχει υποστεί πλήγμα, καθώς ο κόσμος αλλά και η αγορά έχουν περιοριστεί. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, το εμπόριο βρέθηκε εξ' αρχής στο επίκεντρο της κρίσης. Η συνεχιζόμενη ύφεση στην αγορά επηρέασε αρνητικά τους εμπόρους που σε υψηλό ποσοστό αναγκάστηκαν να κλείσουν έως και τις επιχειρήσεις τους. Έτσι λοιπόν από τους πρώτους που επηρεάστηκαν ήταν οι Ρομά αφού η συντριπτική πλειοψηφία τους έχει ως κύρια ασχολία το εμπόριο. Το καθεστώς αποκλεισμού τους από την αγορά εργασίας, ο γενικός κοινωνικός αποκλεισμός και φυσικά ο αναλφαβητισμός διαμορφώνουν σε μεγάλο βαθμό τις επαγγελματικές τους επιλογές. Κατά συνέπεια οι επαγγελματικές επιλογές τους για εξασφάλιση εισοδήματος είναι περιορισμένες

και η οικονομική τους οργάνωση συγκεκριμένη. Λόγω των αρνητικών στερεοτύπων και προκαταλήψεων που υπάρχουν αναφορικά με το χαρακτήρα τους δύσκολα προσλαμβάνονταν από εργοδότες και γενικά η ένταξη τους στο καθεστώς της μισθωτής εργασίας κάθε άλλο από ομαλή μπορεί να χαρακτηριστεί. (Βασιλειάδου κ.α., 1995).

Η επιδοματική πολιτική φαίνεται πως αντιμετωπίζει πολλά προβλήματα, όχι μόνο για τους Ρομά, αλλά και για όλους τους πολίτες της χώρας στην περίοδο της οικονομικής κρίσης που διανύουμε. Το κράτος δεν στοχεύει στην υποστήριξη των αδυνάτων αλλά στην διασφάλιση των ήδη έχοντος. Βιβλιογραφικά και σύμφωνα με το Άρθρο 27 Ν. 3016/2002 στα πλαίσια της κοινωνικής πολιτικής, δίνονται σε οικογένειες Ελλήνων υπηκόων και υπηκόων κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων και των μονογονεϊκών, που έχουν τέκνα που φοιτούν σε δημόσια σχολεία και το ετήσιο οικογενειακό εισόδημά τους δεν υπερβαίνει το ποσό των τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ, καταβάλλεται από το έτος 2002 ετήσια οικονομική ενίσχυση ύψους τριακοσίων (300) ευρώ για κάθε παιδί μέχρι το πέρας της υποχρεωτικής εκπαίδευσής του και κατ' ανώτατο όριο μέχρι και του δέκατου έκτου έτους (16ου) έτους της ηλικίας του. Επίσης με τον Ν. 4093/2012 θεσπίστηκε Ενιαίο Επίδομα Στήριξης Τέκνων, το οποίο χορηγείται σε όλες τις οικογένειες από το πρώτο παιδί, με εισοδηματικά κριτήρια. Το ποσό του επιδόματος καθορίζεται ανάλογα με το συνολικό οικογενειακό εισόδημα και τον αριθμό των εξαρτώμενων τέκνων και ανέρχεται μέχρι του ποσού των σαράντα (40) ευρώ το μήνα για κάθε τέκνο. Το επίδομα αυτό ονομάζεται Α21. Επιπρόσθετα το 2001 ψηφίστηκε νόμος για την χορήγηση στεγαστικών δανείων για τους Έλληνες Τσιγγάνους, οι οποίοι διαβιούν σε καταυλισμούς της χώρας, μέσα σε σκηνές, παράγκες ή άλλες κατασκευές που δεν πληρούν τις ελάχιστες προϋποθέσεις μόνιμης κατοικίας με τελευταία τροποποίηση αυτού το 2011. (ΦΕΚ 512/Β/04.04.2011) Τα χορηγούμενα δάνεια ανέρχονται στον αριθμό των 9.000 και μέχρι ύψους 60.000 ευρώ το καθένα.

Η υγεία που είναι το σημαντικότερο αγαθό στην ζωή ενός ανθρώπου, έχει επηρεαστεί σε μεγάλο βαθμό, καθώς αρκετοί από αυτούς δεν έχουν βιβλιάριο υγείας και αναγκάζονται να πληρώνουν τις ιατρικές επισκέψεις, κάτι που όπως φαίνεται δεν μπορούν να κάνουν κι έτσι μένουν απροστάτευτοι. Στην εκπαίδευση τα παιδιά βιώνουν τεράστιο ρατσισμό, πράγμα που δείχνει πως η ένταξη των Ρομά στα σχολεία κάθε άλλο παρά ομαλή μπορεί να χαρακτηριστεί. Τα ποσοστά αναλφαβητισμού είναι τεράστια μιας και το κράτος στοχεύει περισσότερο στην αφομοίωση παρά στην ουσιαστική ένταξη τους στην εκπαιδευτική διαδικασία. Βιβλιογραφικά παραθέτονται αρκετά προβλήματα στους τομείς της υγείας και της εκπαίδευσης. Η εκπαίδευση και η υγεία είναι δύο παράγοντες που απεικονίζουν την

πολιτισμική διαφορετικότητα των Ρομά. Κατά τον Δαφέρμο (2006), το περιβάλλον τους σίγουρα δε χαρακτηρίζεται "μορφωσιογόνο" και δε στηρίζει τη μεγάλη σημασία της εκπαίδευσης. Το μεγαλύτερο μέρος των ερευνών μέχρι σήμερα έχει καταγράψει συντριπτικά ποσοστά αναλφαβητισμού. Τα ποικίλα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Ρομά στην εκπαίδευση οδηγούν στην περιθωριοποίησή τους. Παράλληλα ο τρόπος ζωής των Τσιγγάνων, οι συχνές μετακινήσεις τους, η έλλειψη αγωγής υγείας και ενημέρωσης τους για σχετικά θέματα είναι ορισμένοι μόνο λόγοι για την έλλειψη ενδιαφέροντος από μέρους τους για την πρόληψη και διασφάλιση της υγείας τους. Σύμφωνα με έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, το προσδόκιμο ζωής των Ρομά έχει μειωθεί κατά 10 χρόνια.

Οι διαπροσωπικές τους σχέσεις αλλά και οι σχέσεις τους με τον υπόλοιπο πληθυσμό έχουν επηρεαστεί αρκετά. Δυστυχώς ο ρατσισμός έγινε εντονότερος με την κρίση και οι Ρομά βρέθηκαν στο στόχαστρο όσων έψαχναν για εξιλαστήρια θύματα, θεωρώντας τους εγκληματίες και κλέφτες, λόγω της αύξησης παραβατικότητας που υπάρχει τα τελευταία χρόνια. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία η υφιστάμενη οικονομική κρίση επέδρασε στους Ρομά καταλυτικά, αντιμετωπίζοντας τους ως εξιλαστήρια θύματα. Η περιθωριοποίηση έγινε εντονότερη και τους όρισε ανεπιθύμητους από το υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο και επιπλέον αύξησε τα φαινόμενα ρατσισμού και κοινωνικού αποκλεισμού. Και αυτό γιατί αυξήθηκαν οι παραβατικές συμπεριφορές της συγκεκριμένης πληθυσμιακής ομάδας λόγω της οικονομικής κρίσης.

Τέλος οι προτάσεις που έχουν για την βελτίωση και αναβάθμιση της ζωής τους είναι λογικές. Το κράτος επιβάλλεται να λάβει μέτρα για την ομαλή ένταξη τους σε όλους τους τομείς. Σύμφωνα με τις απόψεις των συνεντευξιαζόμενων, η Ελλάδα είναι μια από τις πιο ρατσιστικές χώρες πράγμα που βλέπουμε καθημερινά γύρω μας και αυτό πρέπει να αλλάξει. Για να γίνει όμως αυτό χρειάζεται την υποστήριξη και την βοήθεια των ανθρώπων που κυβερνούν αυτό τον τόπο. Σύμφωνα με την βιβλιογραφία, η ένταξη των Ρομά στο κοινωνικό σύνολο αποτελεί ένα διαχρονικό θέμα προς συζήτηση και εξέταση ενδεικτικών λύσεων. Ειδικότερα τα τελευταία έτη που με την εμφάνιση της παγκόσμιας οικονομικής κρίσης η οποία πλήττει όλες τις χώρες διεθνώς, φαίνεται πως διαμορφώνει ένα δυσμενές περιβάλλον για την πορεία και ζωή των Ρομά αλλά και των ευπαθών ομάδων γενικότερα. Στο πλαίσιο της ομαλής ένταξης των Ρομά οι τοπικές κοινωνίες συχνά προωθούν δράσεις και μέτρα αναβάθμισης των υποδομών των οικισμών τους, των εφαρμοζόμενων εκπαιδευτικών πρακτικών και της ομαλής ένταξής τους στο κοινωνικό σύνολο. Σημαντικό ρόλο έχει και η εκάστοτε τοπική αυτοδιοίκηση που προσπαθεί να διαμορφώσει ένα ορθό πολυπολιτισμικό περιβάλλον. Πλήθος δράσεων μέχρι σήμερα έχουν αποδείξει τον ανθρωποκεντρικό τους

χαρακτήρα, προς κάλυψη των πραγματικών αναγκών των πολιτών. Ουσιαστικά η υποστήριξη τους πραγματοποιείται στο πλαίσιο ανάπτυξης μιας περιοχής, λαμβανομένου υπόψη πως αποτελούν ενεργό μέρος της. Η υποστήριξη αυτή αποτελεί την αφετηρία προς την ευαισθητοποίηση της ευρύτερης κοινωνίας, με βασικό στόχο την αποδοχή των Ρομ. Εκτός όμως από το κράτος και τους ΟΤΑ, καθοριστικό ρόλο παίζουν και οι ΜΚΟ καθώς και άλλοι σχετικοί σύλλογοι για τις μειονότητες και τους Ρομ, που δρουν με στόχο την υποστήριξη των δικαιωμάτων τους και τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης τους.

8.2 Προτάσεις

Το ζήτημα της εργασίας αποτελεί ένα καθοριστικό παράγοντα για την κάλυψη των βασικών αναγκών όλων των ανθρώπων. Ο αποκλεισμός των Ρομά από την αγορά εργασίας έχει αλυσιδωτές επιδράσεις σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής τους. Προτείνεται λοιπόν η σύσταση υπηρεσίας εύρεσης εργασίας για τις ευάλωτες πληθυσμιακές ομάδες, καθώς και η αξιοποίηση των Ρομά σε εργασίες που έχουν έφεση. Ως γνωστόν, ο πληθυσμός των Ρομά έχει αποδείξει την εργατικότητα και την ευρηματικότητα του στην ανακύκλωση υλών (ρούχα, υφάσματα, μέταλλα, σκεύη, εργαλεία και έπιπλα). Οι αρμόδιοι λοιπόν θα μπορούσαν να εκμεταλλευτούν αυτές τους τις δεξιότητες, και να τους προσφέρουν νόμιμες ευκαιρίες ώστε να μπορούν να βιοπορίζονται από αυτή την ενασχόληση (μονάδες ανακύκλωσης, συγκροτημένα παζάρια, συνεταιρισμοί καθαριότητας). Μία λύση θα μπορούσε να είναι επίσης η σύσταση συνεταιρισμών με σκοπό την προώθηση της επιχειρηματικότητας τους και παράλληλες δράσεις προγραμμάτων κατάρτισης. Επίσης προτείνουμε να υπάρξουν ευνοϊκές νομοθετικές ρυθμίσεις για τη διασφάλιση της νόμιμης άσκησης πλανόδιου εμπορίου, την ασφαλιστική καθώς και την απλούστευση των διαδικασιών.

Η εκπαίδευση είναι άλλο ένα φλέγον ζήτημα μιας και τα ποσοστά αναλφαβητισμού των Ρομά είναι τεράστια. Για το λόγο αυτό προτείνεται η μελέτη και οργάνωση ενός ολοκληρωμένου εκπαιδευτικού προγράμματος που θα ξεκινάει από την προσχολική ηλικία με σκοπό την ομαλή ένταξη τους στην σχολική κοινότητα. Η δημιουργία ενός κλίματος αποδοχής των παιδιών τσιγγάνικης καταγωγής στα σχολεία μας, η αναδιάρθρωση του ωρολογίου προγράμματος, η κατάλληλη παιδαγωγική συμπεριφορά και οι στενές διαπροσωπικές σχέσεις είναι απαραίτητες προϋποθέσεις για την εκούσια προσέλευση και παραμονή τους στο σχολείο. Επίσης, βασική είναι και η δημιουργία τμημάτων εκμάθησης της γλώσσας για τους αναλφάβητος ενήλικες Ρομά, ώστε να μπορέσουν να βοηθηθούν και οι

ίδιοι τα παιδιά τους, παρέχοντας τους βοήθεια στο διάβασμα και περισσότερη ασφάλεια. Σκόπιμο θα ήταν επίσης να γίνονται ανά τακτά χρονικά διαστήματα ενημερώσεις για τον ρατσισμό και την διαφορετικότητα στα σχολεία, με σκοπό την κατανόηση και από μέρους των δασκάλων αλλά και των παιδιών στην αποδοχή των άλλων, χωρίς να γίνονται διακρίσεις. Σε γενικότερα πλαίσια, θα ήταν χρήσιμη η κοινωνική παιδεία και η ευαισθητοποίηση των πολιτών απέναντι στο διαφορετικό αλλά και η υπεύθυνη πολιτική από την ηγεσία ώστε να μην ενθαρρύνονται ρατσιστικές πρακτικές. Η διαμόρφωση της εθνικής συνείδησης πρέπει να γίνεται στη σωστή της διάσταση. Στόχος πρέπει να είναι το να γίνει κατανοητό από όλους ότι οι πολιτισμοί αλληλοσυμπληρώνονται και δεν υπάρχουν στεγανά ανάμεσά τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνική

- Αγραφιώτης, Δ. (1999). Πολιτισμικό /Πολιτιστικό: το αβέβαιον της οριοθέτησης. Στο Χρ. Κωνσταντοπούλου, Λ. Μαράτου-Αλιπραντή, Δ. Γερμανός, Θ. Οικονόμου (Επιμ.), *Εμείς και οι άλλοι: αναφορά στα σύμβολα και τις τάσεις*: (σ.σ 39-47). Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Βαρτζιώτη, Ο. (2005). *Η λέξη πολιτισμός και η σημασία της*. χ.τ: Ελληνικά, Vol 55 (No 2): (σ.σ 261-273).
- Βασιλειάδου, Μ. (1995, 8 Ιανουαρίου). Προκαταλήψεις και στερεότυπα. Αφιέρωμα: Ταξιδεύοντας με τους Τσιγγάνους, *Καθημερινή/ Επτά Ημέρες*, σ.σ 30-31.
- Βορβολάκος, Θ (2006). *Ψυχολογικοί Παράγοντες και Ψυχοπαθολογικές Εκδηλώσεις των Τσιγγάνων της Θράκης*, (Αδημοσίευτη Διδακτορική Διατριβή), Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Τμήμα Ιατρικής, Αλεξανδρούπολη.
- Βούρτσης, Ι., Μανακίδου, Ε., Πασχαλίδης, Γ. & Σμπόνιας, Κ. (1999). *Εισαγωγή στον ελληνικό πολιτισμό. Η έννοια του πολιτισμού. Όψεις του ελληνικού πολιτισμού*. Τόμος Α. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Γκόβαρης, Χ. (2001). *Εισαγωγή στη διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Ατραπός.
- Δόγκα, Σ., Τσαουσίδου, Δ. (2008). *Η στάση των μαθητών απέναντι στους τσιγγάνους συμμαθητές τους: Η περίπτωση των 3ου και 4ου δημοτικών σχολείων Ν. Αλικαρνασσού* (Μεταπτυχιακή εργασία). Τεχνολογικό Εκπαιδευτικό Ίδρυμα Κρήτης, Ηράκλειο.
- Δαμανάκης, Μ. (2007). *Ταυτότητες και εκπαίδευση στη διασπορά*. Αθήνα: Gutenberg. Ελληνικό Τμήμα Διεθνούς Αμνηστίας (1987). *Ανθρώπινα δικαιώματα. Οι κυριότερες διεθνείς συμβάσεις. Ηνωμένα Έθνη και UNESCO*. Αθήνα: Εκδόσεις ΠΛΕΘΡΟΝ.
- Δραγώνα, Θ. (2001). *Κοινωνικές ταυτότητες/ ετερότητες. Εκπαίδευση: πολιτισμικές διαφορές και κοινωνικές ανισότητες*. Vol Α. Αθήνα. Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Δαφέρμος, Μ. (2006). *Περιθωριοποίηση και Εκπαιδευτική Ένταξη. Η περίπτωση των Τσιγγάνων του Ηρακλείου Κρήτης*. Αθήνα: Εκδόσεις Ατραπός.
- Ευαγγέλου, Ι. (2002). *Παγκοσμιοποίηση. Πολύ-πολιτισμικότητα. Φονταμενταλισμός*. Αθήνα-Κομοτηνή: Εκδόσεις Σάκκουλα.
- Ευρωπαϊκό Κέντρο για τα Δικαιώματα των Ρομά-Ελληνικό Παρατηρητήριο των Συμφωνιών του Ελσίνκι. (2004). *Επιχειρήσεις καθαριότητας: Ο αποκλεισμός των Ρομά στην Ελλάδα*. Αθήνα, 2004.
- Ιντζεσίλογλου, Ν. (1999). Περὶ της κατασκευῆς συλλογικῶν ταυτοτήτων: το παράδειγμα της

- εθνικής ταυτότητας. Στο Χρ. Κωνσταντοπούλου, Λ. Μαράτου-Αλιπραντή, Δ.Γερμανός & Θ. Οικονόμου (Επιμ.), *Εμείς και οι άλλοι: Αναφορά στα σύμβολα και τις τάσεις* (σσ. 177-201). Αθήνα: Τυπωθήτω.
- Καραθανάση, Ε., (2000). *Το κατοικείν των Τσιγγάνων. Ο βιο-χώρος και ο κοινωνιο-χώρος των Τσιγγάνων*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg
- Κουκουζέλη, Α., Γιαννόπουλος, Ι. & Κατσιαμπούρα, Γ. (2000). *Εισαγωγή στον ελληνικό πολιτισμό. Σημαντικοί Σταθμοί του Ελληνικού Πολιτισμού*. Vol Β. Πάτρα: Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο.
- Κουλουμπής, Θ. & Κώνστας, Δ. (1985). *Διεθνείς σχέσεις. Μια συνολική προσέγγιση*. Vol Α. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Κοτιός, Α. (2010). *Ανάλυση και διαχείριση διεθνών οικονομικών κρίσεων*(σσ.7, 8, 30). χ.τ:Αυτοέκδοση.
- Κουτζακιώτης, Γ. (2008). Η εμφάνιση του ζητήματος των Ρομά στην ελληνόγλωσση βιβλιογραφία, οι προσεγγίσεις του από τους λόγιους του 19ου αιώνα. Στο Σ. Τρουμπέτα (Επιμ.), *Οι Ρομά στο σύγχρονο ελληνικό περιβάλλον, συμβιώσεις, αναιρέσεις, απουσίες*. Αθήνα: Κριτική.
- Λυδάκη, Α. (1997). *Μπαλαμέ και Ρομά. Οι Τσιγγάνοι των Άνω Λιοσίων*. Αθήνα: Εκδόσεις Καστανιώτη.
- Λυδάκη, Α. (2013). *Ρομά. Πρόσωπα πίσω από τα στερεότυπα*. Αθήνα: Εκδόσεις Αλεξάνδρεια.
- Μάρκου, Γ. (1996). *Προσεγγίσεις της πολυπολιτισμικότητας και η Διαπολιτισμική Εκπαίδευση – Επιμόρφωση των Εκπαιδευτών*. Αθήνα: ΥΠ.Ε.Π.Θ., Γ.Γ.Λ.Ε.
- Μουχελή, Α. (1995, 8 Ιανουαρίου). Θρησκευτικότητα και Λατρεία. Αφιέρωμα οι Έλληνες Ρομ-Ρομά, *Καθημερινή/Επτά Ημέρες*.
- Μπιτσάνη, Ε.Π. (2004). *Πολιτισμική διαχείριση & περιφερειακή ανάπτυξη: σχεδιασμός πολιτιστικής πολιτικής & πολιτιστικού προϊόντος*. Αθήνα: Διόνικος.
- Νικολάου, Γ. (2011). *Διαπολιτισμική Διδακτική. Το νέο περιβάλλον-Βασικές αρχές*, χ.τ: Εκδόσεις Πεδίο
- Νόβα-Καλτσούνη, Χ. (2004). *Η Τσιγγάνικη Οικογένεια στην Ελληνική Κοινωνία*. Επιμορφωτικό υλικό στα πλαίσια του προγράμματος του ΥΠ.Ε.Π.Θ. «Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο», Ιωάννινα.
- Ντούσας, Δ. (1997). *Ρομ και Φυλετικές Διακρίσεις: στην ιστορία, την κοινωνία, την κουλτούρα, την εκπαίδευση και τα ανθρώπινα δικαιώματα*, Αθήνα: Gutenberg.
- Παναγιωτίδου, Ε. (2006). *Εταιρική σχέση κράτους-κοινωνίας πολιτών. Προς ένα νέο μοντέλο*

διακυβέρνησης; Το παράδειγμα τα ελληνικής αναπτυξιακής συνεργασίας & βοήθειας (μεταπτυχιακή εργασία). Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης & Δημόσιας Διοίκησης, Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα.

Πυλαρινός, Γ. (2015). *Γνωρίστε τους Τσιγγάνους*. Ανακτήθηκε 27 Μαρτίου, 2015, αποhttp://rom-klimaka.blogspot.gr/2010/01/blog-post_7167.html

Σκλιάς, Π. & Χουλιάρης, Α. (2002). *Η διπλωματία της κοινωνίας των πολιτών. Οι μη κυβερνητικές οργανώσεις και η διεθνής αναπτυξιακή συνεργασία*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.

Σκουλάς, Γ. & Σκουλά, Δ. (2011). Το δικαίωμα του πολίτη στο πολιτιστικό περιβάλλον: Η συνταγματική και νομική του διάσταση στην παιδεία και στον πολιτισμό. *Το Βήμα των Κοινωνικών Επιστημών*, Vol ΙΕ (No60).

Σπανούλη, Ρ. (1995). Ο ρόλος της Τσιγγάνας, *Καθημερινή/ Επτά ημέρες*, σσ.15-18.

Σταθακοπούλου, Π., Καραμανιάν, Α. & Παύλου, Γ. (2000). *Μελέτη της Επαγγελματικής Προετοιμασίας και Ένταξης των Ατόμων που Κινδυνεύουν από Κοινωνικό Αποκλεισμό: Η Περίπτωση των Τσιγγάνων*. ΕΠΕΑΕΚ, 2^ο ΚΠΣ, Φορέας Υλοποίησης: Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, Αθήνα, Μάιος 2000.

Τσάρτας, Π. (2010). *Ελληνική τουριστική ανάπτυξη : Χαρακτηριστικά, διερευνήσεις, προτάσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

Χατζησαββίδης, Σ. (2007). *Οι Ρομ στην Ιστορία της Ανθρωπότητας και την Ελλάδα*, στον Επιμορφωτικό Οδηγό, *Ετερότητα στη Σχολική Τάξη και Διδασκαλία της Ελληνικής Γλώσσας και των Μαθηματικών: η περίπτωση των Τσιγγανοπαίδων*, Πρόγραμμα «Ένταξη Τσιγγανοπαίδων στο Σχολείο», Βόλος: ΥΠΕΠΘ και Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Χατζησωτηρίου, Χ., Ξενοφώντος, Κ. (2014). *Διαπολιτισμική εκπαίδευση. Προκλήσεις-παιδαγωγικές θεωρήσεις και εισηγήσεις*. Καβάλα: Εκδόσεις Σαΐτα.

Ξένη

Addison, N., Burgess, L., Steers, J. & Trowell, J. (2010). *Understanding Art Education: Engaging Reflexively with Practice* [eBook version]. London, New York: Routledge.

Bauman, Z. (1994). *Οπολιτισμός ως πράξη. Επικοινωνία και κουλτούρα*. Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2008). *Μεθοδολογία εκπαιδευτικής έρευνας*. Αθήνα:

Εκδόσεις Μεταίχμιο.

- Eldering, L. & Rothenberg, J. (1996). Multicultural education: Approaches and practice. In K. Watson, C. Modgil & S. Modgil (Eds.), *Educational Dilemmas: Debate and Diversity*. London: Cassell.
- Fraser, A. (1998). *Οι Τσιγγάνοι*. Αθήνα: Οδυσσέας.
- Gilpin, R. (2007). *Η πρόκληση του παγκόσμιου καπιταλισμού. Η παγκόσμια οικονομία τον 21^ο αιώνα*. Αθήνα: Εκδόσεις Ποιότητα.
- Gundara, J. S. (2000). *Interculturalism, Education and inclusion*. London: Paul Chapman Publishing Ltd.
- Hantzi, A. (1997). Continuity and change in Theretical Approaches to Stereotypes. *Ψυχολογία* (Psychology: The Journal of the Hellenic Psychological Society)
- Jalum, J. (2002). *Ιστορίες Τσιγγάνων και Ταξιδευτών από την Ευρώπη*. χ.τ. Αυτοέκδοση.
- Modood, T. (1997). *Multiculturalism. A civic idea*. Cambridge: Polity Press.
- Taylor, C. (1999). *Πολυπολιτισμικότητα. Εξετάζοντας την πολιτική της αναγνώρισης*. Αθήνα: Πολις.

Δημοσιεύσεις

- Μανωλοπούλου, Γ. Δημοσίευση (2013), *Η πολιτιστική μας κληρονομιά υπέρτατο αναπτυξιακό εργαλείο για την ανάταση της χώρας από την κρίση*, Ανακτήθηκε 15 Μαρτίου, 2015, από <http://olympia.gr/>
- Μπαμπινιώτης, Γ. Δημοσίευση (2006), *Η ελληνική πρόταση πολιτισμού*, Ανακτήθηκε 17 Μαρτίου, 2015, από <http://www.tovima.gr/opinions/article/?aid=173094>
- Μπιτζένης, Α. (2013), Τα αίτια της παγκόσμιας κρίσης και το ελληνικό αδιέξοδο, *p.p 26e-magazine*.

Ηλεκτρονική

- http://www.ektp.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=112&Itemid=101&lang=el
- http://europa.eu/legislation_summaries/index_el.htm
- http://www.unesco.org.cy/Programmes-Ayli_Politistiki_Klironomia,GR-PROGRAMMES-04-02,GR

<http://slideplayer.gr/slide/2318593/>

http://attikanea.blogspot.gr/2014/09/blog-post_282.html

<http://www.naftemporiki.gr/story/854410/mikrotero-prosdokimo-zois-exoun-oi-roma-se-olitin-europi>

<http://www.exandasdocumentaries.com/series/without-homeland/exandas-roma-europe-today.php>

<http://www.ypeka.gr/Default.aspx?tabid=567&language=el-GR>

<http://www.ypes.gr>

<http://www.OpenGov.gr>

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1^ο
ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΠΟΜΑΓΝΗΤΟΦΩΝΗΣΗΣ
ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΩΝ

Συνέντευξη 1^η

-Πως είναι η ζωή σας τα τελευταία χρόνια και ειδικά μετά που ήρθε η οικονομική κρίση;

-Λοιπόν επειδή ήμουν πρώτα με την πεθερά μου δεν καταλάβαινα από οικονομικά. Ήταν το ταμείο ο πεθερός και η πεθερά κι έτσι δεν μου έκανε καρδιά να πω έχουμε κρίση ή είμαστε καλά γιατί ήμουν σπίτι. Τώρα είναι λίγα χρόνια που είμαι για πάρτη μου και είναι πολύ δύσκολα. Δηλαδή ζούμε για να πληρώσουμε ενοίκια, φώτα, νερά πραγματικότητα τώρα και βγαίνουμε ίσα ίσα και καμιά φορά δεν βγαίνει. Τώρα δηλαδή κατάλαβα πως είναι να αναλάβεις.

-Να αναλάβετε εσείς την ευθύνη...

-Να έχεις το ταμείο δηλαδή.

-Πριν την οικονομική κρίση;

-Πριν τώρα δεν μπορώ να σου απαντήσω, ήταν ο πεθερός και η πεθερά.

-Ναι. Δεν δουλεύατε;

-Εγώ όχι. Πήγαινα καμιά φορά στη λαϊκή αλλά στη δουλειά του πεθερού.

-Δηλαδή πόσα χρόνια δουλεύετε στην λαϊκή μόνη σας;

-Είναι 3 χρόνια τώρα.

-Τι θα προτείνατε εσείς για την βελτίωση της καθημερινότητας σας; Τι θα θέλατε από το κράτος να κάνει παραπάνω για σας;

-Επειδή είμαστε ευπαθής ομάδα εμείς τα Ρομά και πρέπει να μας βοηθάνε περισσότερο από όλους τους άλλους, και έρχονται από την Ευρωπαϊκή Ένωση και κάποια βοηθήματα που πρέπει να τα πάρουμε αποκλειστικά για τα Ρομά.

-Και δεν τα παίρνετε;

-Δεν τα παίρνουμε και τα παίρνουν κάποιοι άλλοι που δεν τα δικαιούνται καν γι' αυτό προσπαθούμε μέσω συλλόγων. Πιστεύω ότι πρέπει να βοηθηθούμε λίγο καλύτερα. Δηλαδή αυτά που δικαιούμαστε πρέπει να τα παίρνουμε.

-Ποια είναι αυτά τα βοηθήματα;

-Δάνεια άτοκα ας πούμε, δάνειο κατοικίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση να χτίσεις σπίτι 50-60.000 ευρώ. Είμαστε 700-800.000 στην Ελλάδα μεγάλη δύναμη. Περιμένουμε από το κράτος αυτά που υποσχέθηκε.

Συνέντευξη 2^η

-Ποιες οι συνθήκες της ζωής σας τα τελευταία χρόνια μετά που ήρθε η κρίση;

-Εντάξει δύσκολα τα πράγματα. Πρέπει να προσπαθούμε κι εμείς η κρίση είναι σχετική. Χρειαζόμαστε τη βοήθεια γενικά από το κράτος και πολλοί άνθρωποι χρειάζονται βοήθεια. Ότι μπορεί το κράτος ανάλογα με το εκκαθαριστικό του, ανάλογα τι έχει στο όνομα του, το Ε9 ανάλογα να πάρει ο καθένας τη βοήθεια που του αρμόζει.

-Υπήρχαν κάποια επιδόματα που παίρνατε. Τα παίρνετε ακόμα παρόλη την οικονομική κρίση ή σας έκοψαν κάτι;

-Ένα τρίτεκνο παίρνω για τα παιδιά. Όχι δεν μας έκοψαν κάτι.

-Πριν την οικονομική κρίση ποια ήταν η δουλειά σας;

-Ανέκαθεν η δουλειά μας εμάς ήταν εμπόριο και θα 'ναι. Τώρα αν εξελιχθούμε μετά από λίγο καιρό δεν ξέρω, θα δούμε.

-Πριν από 5 χρόνια το εισόδημα σας πόσο ήταν;

-Το κατώτερο. Πάντα στα κατώτερα ήμασταν.

-Έχει μειωθεί τώρα με την κρίση το εισόδημα;

-Ναι. Κοιτάζτε επειδή όλα είναι ντόμινο, έτσι πρέπει να 'ναι καλά όλος ο κόσμος για να 'σαι καλά κι εσύ.

-Δηλαδή αν σας ζητούσα να μου πείτε ένα ποσοστό; π.χ. πριν 5 χρόνια με τώρα πόσο έχει μειωθεί το εισόδημα σας;

-Κατά 70-80%.

-Τι θα θέλατε από την πολιτεία για να βελτιωθεί η καθημερινότητα σας; Τι θα θέλατε να κάνει για σας;

-Να μπορούμε να βγάλουμε κάποιο δάνειο κατοικίας, να υπάρχει κάποια ελάφρυνση στην Δ.Ε.Η., στο νερό, να βγει κάποιο επίδομα έξτρα. Κάτι να γίνει. Γιατί οτιδήποτε κι αν κάνει το κράτος το κάνει στην ουσία όχι για μας, το κάνει στην ουσία για τον εαυτό του, γιατί εμείς οι μικρομεσαίοι ότι παίρνουμε τα χαλάμε δηλαδή κινείται η τοπική κοινωνία, κινείται ο τροχός. Ενώ οι μεγαλοεταιρείες βγάζουν τα λεφτά έξω.

-Θα θέλατε δηλαδή κάποια ειδική μεταχείριση από το κράτος.

-Ναι με οποιοδήποτε τρόπο να βοηθήσει.

-Ευχαριστώ πάρα πολύ.

-Να είστε καλά.

Συνέντευξη 3^η

-Ποιες οι συνθήκες της ζωής σας τα τελευταία χρόνια μετά που ήρθε η οικονομική κρίση;

-Πολύ δύσκολα. Πάρα πολύ δύσκολα.

-Πριν την οικονομική κρίση η δουλειά σας ήταν η ίδια;

-Ναι ίδια. Στις λαϊκές αγορές ήμασταν πάντα.

-Το μέσο οικονομικό σας εισόδημα πριν 10 χρόνια πόσο ήταν;

-Βασικά δεν ήταν μεγάλο αλλά περνούσαμε κανονικά. Δεν μας έλλειπε το κυριότερο.

-Τα βασικά δηλαδή;

-Ναι τα βασικά. Τώρα μας λείπουν τα βασικά πράγματα.

-Τώρα το μέσο οικονομικό σας εισόδημα πόσο έχει μειωθεί;

-Πάρα πολύ.

-Θα λέγατε πάνω από 50%;

-Παραπάνω παραπάνω.

-Υπήρχαν κάποια επιδόματα που παίρνατε πριν την οικονομική κρίση και τώρα έχουν κοπεί;

-Όχι.

-Ούτε για τα παιδιά;

-Όχι, απλά έπαιρνα μια πολυτεχνική σύνταξη τίποτα παραπάνω. Κι αυτή μου την έχουν κόψει τώρα.

-Η κρίση σας έχει επηρεάσει και σε άλλους τομείς δηλαδή στην υγεία ή την εκπαίδευση;

-Ναι εννοείται. Μεγάλο άγχος όταν δεν έχεις να ταΐσεις τα παιδιά σου. Το Α και το Ω είναι τα λεφτά. Από κει προέρχεται και η υγεία.

-Έχουν αλλάξει οι σχέσεις σας με τον υπόλοιπο κόσμο μετά την οικονομική κρίση;

-Ναι. Εμείς είμαστε κλεισμένοι στον εαυτό μας από τα προβλήματα. Δεν μπορώ να πάω να δω τα παιδιά μου στην Πάτρα, ούτε αυτά να έρθουν. Δεν έχουμε χρήματα.

-Τι θα θέλατε τι θα προτεινάτε το κράτος να κάνει για σας;

-Να μας βοηθήσει, να μας στηρίξει. Κάποια ασφάλεια, ένα επίδομα. Υπάρχει ρατσισμός.

-Πείτε μου γι' αυτό. Δέχεστε ρατσισμό;

Ναι πολύ.

-Έχει αλλάξει με την οικονομική κρίση;

-Πάντα υπήρχε αλλά τώρα με την οικονομική κρίση είναι πολύ χειρότερα.

Συνέντευξη 4^η

- Μάλιστα. Μιας και ανέφερες την εργασία στα σίδηρα θα ήθελες να μου πεις πόσο έχει επηρεάσει την ζωή σου η οικονομική κρίση;

-Εμείς ζούμε τα ίδια με τον καθένα. Η ζωή μας δεν άλλαξε πολύ. Και πριν ήταν πολύ δύσκολα για εμάς.

-Δηλαδή σε ποιούς τομείς θα έλεγες ότι έχεις επηρεαστεί περισσότερο;

-Εντάξει και στην εργασία γιατί δεν βρίσκουμε δουλειά εύκολα και όταν δουλέψουμε τα λεφτά είναι λίγα και δεν φτάνουν. Μερικές μέρες μένουμε νηστικοί εμείς για να φάνε τα παιδιά.

-Για ποιούς λόγους είναι δύσκολο να βρείτε δουλειά;

-Ε..(μικρή παύση), γιατί οι περισσότεροι όταν ακούν ότι είμαστε Ρομά δεν μας θέλουν στην δουλειά. Μας θεωρούν κλέφτες.

-Γιατί πιστεύεις ότι έχουν αυτή την άποψη;

-Έτσι ακούνε από την τηλεόραση ότι είμαστε κλέφτες , ότι σκοτώνουμε. Μας λένε και γύφτους. Δεν υπάρχει αυτή η έννοια είναι υβριστική και συκοφαντική.

-Τώρα θα ήθελα να μου πεις για τα επιδόματα. Υπήρχε κάποιο επίδομα που παίρνατε από το κράτος;

-Παίρναμε κάποια επιδόματα αλλά αφού το τελευταίο παιδί πέρασε τα οχτώ μας έκοψαν κάποια.

-Τα επιδόματα αρκούν για της καθημερινές σας ανάγκες;

-Είναι μια βοήθεια αλλά πρέπει να δουλεύουμε, δεν φτάνουν μόνο το επιδόματα.

-Υπάρχει κάτι που θα ήθελες να αλλάξει και τι θα ήταν αυτό;

- Πολλά πρέπει να αλλάξουν (γέλιο). Αυτή είναι η πατρίδα μας. Πρέπει να μας συμπεριφέρονται το ίδιο με τους υπόλοιπους. Εκτός από τα επιδόματα να μας δώσουν δουλειές, να μας δώσουν ένα χώρο να μείνουμε μόνιμα. Να μην αναγκάζομαστε κάθε τόσο να ψάχνουμε καινούργιο χώρο.

-Υπάρχει κάτι άλλο που θα ήθελες να μου πεις;

-(παύση)...ξέρεις ότι είχαν δοθεί κάποια χρήματα από την Ευρώπη για τους Ρομά, για να πάρουμε έτοιμο σπίτι ή να αγοράσουμε ένα χώρο και να φτιάξουμε ένα σπίτι...

-Όχι δεν το γνώριζα! Πόσο ήταν το ποσό που σας δόθηκε;

-60.000 ευρώ αλλά ποτέ δεν πήραμε λεφτά. Που πήγαν τα λεφτά, σε ποιούς τα έδωσαν; Χάθηκαν τα λεφτά. Αλλά κανείς δεν έχει ενδιαφερθεί.

Συνέντευξη 5^η

-Μάλιστα. Θα ήθελες να μου πεις πόσο έχει επηρεάσει την καθημερινότητα σου η οικονομική κρίση που υπάρχει τα τελευταία χρόνια στην Ελλάδα;

-Μας έχει επηρεάσει αρκετά. Δουλεύουμε όπου βρούμε αλλά τα λεφτά δεν φτάνουν. Είναι λίγα.

-Εκτός από την δουλειά υπάρχει κάτι άλλο που να έχει επηρεαστεί από την οικονομική κρίση; Για παράδειγμα στην υγεία ή την παιδεία;

-(παύση)...ε ναι πλέον δεν έχουμε την δυνατότητα να εξεταζόμαστε εύκολα γιατί αν δεν έχεις λεφτά δεν σε δέχονται στα νοσοκομεία.

-Στην παιδεία αντιμετωπίζετε κάποιο πρόβλημα;

- Τα παιδιά δεν θέλουν να πάνε σχολείο δεν τους αρέσει. Τα άλλα παιδιά δεν τα παίζουν.

-Πιστεύεις ότι αυτό οφείλετε μόνο στο ότι δεν έχετε να πληρώσετε ή υπάρχουν και άλλοι λόγοι;

-Κοίτα υπάρχει ρατσισμός απέναντι μας και από τους γιατρούς και από τα παιδιά στο σχολείο και είναι πολλές φορές εκδικητικός.

-Που νομίζεις ότι οφείλετε αυτό;

-Κοίτα να δεις, πολλοί μας θεωρούν εγκληματίες. Δεν είμαστε όλοι έτσι. Υπάρχουν κάποιοι που κλέβουν όπως είναι και με τους υπόλοιπους. (μικρή παύση)... Η εγκληματικότητα των Ρομά είναι μηδενική μπροστά στους μετανάστες που υπάρχουν.

-Πολλοί θεωρούν ότι και μεταξύ σας υπάρχει ρατσισμός. Ισχύει;

-Πρώτα φταίμε εμείς που είμαστε στο περιθώριο γιατί δεν μπορούμε να τα βρούμε μεταξύ μας και να διεκδικήσουμε τα ίδια πράγματα.

-Έχουν επηρεαστεί οι σχέσεις σας από την οικονομική κρίση;

-Ναι! Υπάρχουν οι Ρομά που μένουν στα σπίτια και άλλοι που ζούμε σε σκηνές. Αυτούς που ζουν σε σκηνές τους θεωρούν κατώτερους και γύφτους και ότι μόνο αυτοί που μένουν στα σπίτια είναι γνήσιοι Ρομά.

-Αυτοί που ζουν σε σκηνές είναι από επιλογή;

-Ναι αλλά όχι πάντα.

-Μάλιστα. Στην συνέχεια θα ήθελα να σε ρωτήσω αν έπαιρνες κάποιο επίδομα και κατα πόσο έχει μειωθεί μετά την κρίση;

-Παίρναμε επίδομα από την Πρόνοια για τα παιδιά αλλά πλέον όχι γιατί τα παιδιά μεγάλωσαν και δεν μας το δίνουν. Δεν το δικαιούμαστε μας είπαν.

- Κλείνοντας θα ήθελες να αλλάξει κάτι στην καθημερινότητά σου και τι θα ήταν αυτό;**
- (γέλιο)...Πολλά πρέπει να αλλάξουν. Θέλουμε να μας συμπεριφέρονται όπως στους υπόλοιπους στην δουλειά και να δέχονται τα παιδιά στα σχολεία χωρίς να τα θεωρούν κατώτερα.

Συνέντευξη 6^η

- Αρχικά θα ήθελα να μου πεις για την οικονομική κρίση και πως σε έχει επηρεάσει;**
- Εγώ δεν δουλεύω. Ο άντρας μου δουλεύει αλλά δεν έχει και πολλή δουλειά.
- Έχετε παιδιά;**
- Ναι έχουμε 5, το ένα είναι παντρεμένο, τα άλλα είναι μικρά.
- Τα υπόλοιπα παιδιά πηγαίνουν σχολείο;**
- Πηγαίνουν κάποιες φορές.
- Για ποιό λόγο νομίζεις ότι δεν τους αρέσει το σχολείο;**
- Τα υπόλοιπα παιδιά δεν τα παίζουν γιατί είναι Ρομ. Δεν τα αφήνουν οι γονείς τους.
- Υπάρχει ρατσισμός δηλαδή στα παιδιά που είναι Ρομά;**
- Ναι ,ναι.
- Από τους καθηγητές ή και από τα παιδιά;**
- Και από τους καθηγητές και από τα παιδιά προς τα παιδιά.
- Εκτός από το σχολείο αντιμετωπίζετε κάπου αλλού το ίδιο πρόβλημα; Στον χώρο της υγείας για παράδειγμα;**
- Όχι τόσο πολύ. Στα νοσοκομεία οι γιατροί είναι καλοί. Δεν μας συμπεριφέρονται άσχημα. Στην δικαιοσύνη είναι περισσότερο ρατσιστές.
- Γιατί το λες αυτό;**
- Γιατί ότι και να γίνει πάντα μας κατηγορούν.
- Που πιστεύεις ότι οφείλεται αυτό;**
- Ο κόσμος βλέπει ότι εμείς κλέβουμε, ότι δεν δουλεύουμε.
- Πιστεύεις ότι υπάρχει και ρατσισμός μεταξύ των Ρομά;**
- (Παύση)...δεν είμαστε ρατσιστές αλλά κάποιιοι που μένουν στα σπίτια στην πόλη δεν μας θέλουν. Θεωρούν ότι δεν είμαστε Ρομά, μας λένε γύφτους.
- Τα επιδόματα που παίρνετε είναι αρκετά για της καθημερινές σας ανάγκες;**
- Παίρναμε κάτι λεφτά αλλά πλέον είναι λίγα.
- Υπάρχει κάτι που θα ήθελες να αλλάξει στην καθημερινότητά σας;**

-Πρέπει να μας βοηθήσουν να ζήσουμε όπως οι υπόλοιποι. Να φτιάξουν σχολείο και για τα παιδιά μας.

Συνέντευξη 7^η

-Ποιες οι συνθήκες διαβίωσης τα τελευταία χρόνια και κυρίως μετά την οικονομική κρίση;

-Τα πράγματα είναι πιο δύσκολα στις μέρες μας. Δυσκολευόμαστε να τα βγάλουμε πέρα κάθε μήνα. Πριν την οικονομική κρίση είχαμε δουλειές και χρήματα.

-Πριν από την οικονομική κρίση ποια ήταν η επαγγελματική σας ενασχόληση;

-Πριν την οικονομική κρίση ήμασταν μικροπωλητές, πουλάγαμε μπαλόνια σε όλη την Αθήνα, στα πανηγύρια και στους πεζόδρομους στα μαγαζιά.

-Τα τελευταία δύο χρόνια ποια είναι η επαγγελματική σας ενασχόληση;

-Το ίδιο κάνουμε και τα τελευταία χρόνια. Πουλάμε τα μπαλόνια στην ίδια τιμή αλλά πλέον ο κόσμος δεν αγοράζει.

-Ποιο ήταν το μέσο οικονομικό σας εισόδημα πριν από 10 χρόνια;

-Το μέσο οικονομικό εισόδημα της οικογένειας πριν από 10 χρόνια ήταν 800 ευρώ περίπου.

-Ποιο είναι το μέσο οικονομικό σας εισόδημα σήμερα;

-Το μέσο οικονομικό εισόδημα της οικογένειας σήμερα είναι περίπου 200 ευρώ.

-Υπήρχαν κάποια επιδόματα που παίρνατε πριν την οικονομική κρίση;

-Παίρναμε το επίδομα πολυτέκνων που είναι περίπου 560 ευρώ, το οποίο πήγαινε κατευθείαν στο ενοίκιο μας.

-Τα λαμβάνετε ακόμα ή έχουν μειωθεί/κοπεί εντελώς;

-Παίρνουμε ακόμα το ίδιο επίδομα, χωρίς να έχει κοπεί ποτέ ή μειωθεί.

-Ποιες είναι οι προτάσεις σας για την επίλυση των προβλημάτων σας και τη βελτίωση της καθημερινότητας σας;

-Να υπάρχουν δουλειές για όλους. Έχω προσπαθήσει πολύ να βρω μια σοβαρή δουλειά αλλά τίποτα. Άμα υπάρχουν δουλειές θα φτιάξουν όλα.

Συνέντευξη 8^η

-Ποιες οι συνθήκες διαβίωσης τα τελευταία χρόνια και κυρίως μετά την οικονομική κρίση;

-Πριν την οικονομική κρίση ήμασταν καλύτερα. Τώρα έχουν αλλάξει πολύ τα πράγματα.

-Πριν από την οικονομική κρίση ποια ήταν η επαγγελματική σας ενασχόληση;

-Είχαμε το λατομείο στο Μαρκόπουλο, παίρναμε σίδερα, ήμασταν παλιατζήδες. Πλέον δε βρίσκουμε σίδερα.

-Τα τελευταία δύο χρόνια ποια είναι η επαγγελματική σας ενασχόληση;

-Δεν έχουμε αλλάξει επαγγελματική ενασχόληση, δεν υπάρχει άλλη δουλειά. Έχουμε ψάξει για άλλη δουλειά, αλλά παίρνουν τους πακιστανούς που τους πληρώνουν με ψίχουλα και δεν παίρνουν εμάς. Ενώ κι εμείς θέλουμε μια σταθερή δουλειά κι ας μην είναι για πολλά λεφτά. Πριν από 10 χρόνια κανείς δεν ασχολούνταν με τα σίδερα.

-Ποιο ήταν το μέσο οικονομικό σας εισόδημα πριν από 10 χρόνια;

-Παλιά βγάζαμε και 70 ευρώ σε μια μέρα.

-Ποιο είναι το μέσο οικονομικό σας εισόδημα σήμερα;

-Τάρα βγάζουμε 20-30 το πολύ 40 ευρώ την ημέρα. Είχαμε και δικό μας αμάξι και μας το κατασχέσανε, λόγω παραβατικότητας του αδερφού μου.

-Υπήρχαν κάποια επιδόματα που παίρνατε πριν την οικονομική κρίση;

-Δεν παίρναμε και δεν παίρνουμε κάποιο επίδομα.

Συνέντευξη 9^η

-Ποιες οι συνθήκες διαβίωσης τα τελευταία χρόνια και κυρίως μετά την οικονομική κρίση;

-Ο πατέρας μου είναι μανάβης και πηγαίνω κι εγώ μαζί του κι ο αδερφός μου στις λαϊκές. Το απόγευμα ασχολούμαστε και με τα σιδερά. Παλιά ήταν πιο καλά τα πράγματα γιατί πουλάγαμε και πιο ακριβά και αγόραζε πιο πολύ ο κόσμος.

-Πριν από την οικονομική κρίση ποια ήταν η επαγγελματική σας ενασχόληση;

-Πάντα αυτή ήταν η ενασχόληση της οικογενείας μου. Εγώ θα ήθελα να δουλέψω μόνος μου, εκτός του μπαμπά μου, αλλά δεν έχω ψάξει.

-Ποιο ήταν το μέσο οικονομικό σας εισόδημα πριν από 10 χρόνια;

-Πριν από 5 χρόνια βγάζαμε 500-600 ευρώ.

-Ποιο είναι το μέσο οικονομικό σας εισόδημα σήμερα;

- Στις μέρες μας βγάζουμε 200-300, περίπου τα μισά.

-Υπήρχαν κάποια επιδόματα που παίρνατε πριν την οικονομική κρίση;

-Η μαμά μου έπαιρνε το επίδομα πολυτέκνων.

-Τα λαμβάνετε ακόμα ή έχουν μειωθεί/κοπεί εντελώς;

-Τα τελευταία χρονιά έχει μειωθεί. Στην αρχή ήταν 350 και τώρα είναι νομίζω 220.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2^ο
ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ, ΔΗΜΟΣΙΑΣ

ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ

ΓΕΝ. Δ/ΝΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Δ/ΝΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

ΘΕΜΑ: Ανακαθορισμός και συμπλήρωση των υφιστάμενων όρων χορήγησης στεγαστικών δανείων σε Έλληνες Τσιγγάνους, οι οποίοι διαβιούν σε καταυλισμούς της χώρας, μέσα σε σκηνές, παράγκες ή άλλες κατασκευές που δεν πληρούν τις ελάχιστες προϋποθέσεις μόνιμης κατοικίας.

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ

ΚΑΙ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του άρθρου 19 του Ν. 2946/2001 (ΦΕΚ 224/Α) «Υπαίθρια διαφήμιση, Συμπολιτείες Δήμων και Κοινοτήτων και άλλες διατάξεις».
2. Τις διατάξεις του άρθρου 90 παρ. 2 του Π.Δ. 63/2005 (ΦΕΚ 98/Α) «Κωδικοποίηση της νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα κυβερνητικά όργανα».
3. Τις διατάξεις του Ν. 2322/1995 (ΦΕΚ 143/Α) «Παροχή της εγγύησης του Ελληνικού Δημοσίου για τη χορήγηση δανείων και πιστώσεων και άλλες διατάξεις», όπως ισχύει.
4. Την υπ. αριθ. 13576/31.03.2003 (ΦΕΚ 396/Β) Κοινή Απόφαση, των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης «Περί καθορισμού όρων χορήγησης 4.500 στεγαστικών δανείων σε Έλληνες

Τσιγγάνους», όπως αυτή τροποποιήθηκε με τις υπ. αριθ. 36871/21.08.2003 (ΦΕΚ 1208/Β), 6035/30.01.2004 (ΦΕΚ 170/Β), 28807/28.05.2004 (ΦΕΚ 812/Β) και 7237/15.02.2005 (ΦΕΚ 236/Β) όμοιες και ισχύει σήμερα.

5. Την υπ' αριθμ.2/22214/0025/19.04.2006 (ΦΕΚ 579/Β) Απόφαση του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών περί της «παροχής της εγγύησης του Δημοσίου για τη χορήγηση 500 στεγαστικών δανείων σε Έλληνες Τσιγγάνους».
6. Την υπ. αριθ. ΔΙΑΚ/Φ.1/2/6139/23.03.2004 (ΦΕΚ 527/Β) Απόφαση του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης «περί ανάθεσης αρμοδιοτήτων στους Υφυπουργούς Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης».
7. Την ανάγκη στεγαστικής αποκατάστασης των Ελλήνων Τσιγγάνων που διαβιούν σε καταυλισμούς της χώρας.
8. Το γεγονός ότι από τις διατάξεις αυτής προκαλείται δαπάνη εις βάρος του κρατικού προϋπολογισμού, η οποία όμως δεν μπορεί να προβλεφθεί.

ΑΠΟΦΑΣΙΖΟΥΜΕ

Τον ανακαθορισμό και τη συμπλήρωση των όρων χορήγησης στεγαστικών δανείων σε Έλληνες Τσιγγάνους, οι οποίοι διαβιούν σε καταυλισμούς της χώρας, μέσα σε σκηνές, παράγκες ή άλλες κατασκευές που δεν πληρούν τις ελάχιστες προϋποθέσεις μόνιμης κατοικίας. Τα χορηγούμενα δάνεια ανέρχονται στον αριθμό των 9.000 και μέχρι ύψους 60.000 ευρώ το καθένα.

Άρθρο 1

Σκοπός του δανείου

Τα χορηγούμενα με την παρούσα απόφαση δάνεια στεγαστικής συνδρομής προορίζονται αποκλειστικά για:

- α) την απόκτηση πρώτης κατοικίας, ή
- β) την αγορά οικοπέδου για την ανέγερση πρώτης κατοικίας, ή
- γ) την αποπεράτωση υφιστάμενης πρώτης κατοικίας.

Άρθρο 2

Δικαιούχοι στεγαστικών δανείων

- 1) Δικαιούχοι είναι Έλληνες Τσιγγάνοι οι οποίοι διαβιούν σε καταυλισμούς της χώρας, μέσα σε σκηνές, παράγκες ή άλλες κατασκευές που δεν πληρούν τις ελάχιστες προϋποθέσεις μόνιμης κατοικίας.
- 2) Δικαίωμα υποβολής αίτησης για τη χορήγηση στεγαστικού δανείου έχουν οι Τσιγγάνοι οι οποίοι πληρούν τις παρακάτω προϋποθέσεις:
 - α) Είναι Έλληνες πολίτες.
 - β) Είναι εγγεγραμμένοι στα δημοτολόγια των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (εφεξής Ο.Τ.Α.) της χώρας.
 - γ) Δεν έχουν, οι ίδιοι, ή οι σύζυγοι αυτών, έστω και σε διάσταση ευρισκόμενοι, και οποιοδήποτε από τα άγαμα τέκνα τους που δεν έχει συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας του, δικαίωμα πλήρους κυριότητας ή επικαρπίας ή οικήσεως ή νομής σε άλλο διαμέρισμα, οικία ή αστικό οικοδόμημα ή είναι ιδιοκτήτες κατοικιών που δεν πληρούν τις στεγαστικές τους ανάγκες, με βάση τα αντίστοιχα κριτήρια του Οργανισμού Εργατικής Κατοικίας.
 - δ) Έχουν καθαρό οικογενειακό εισόδημα από 3.000 έως και 12.000 ευρώ ετησίως, συμπεριλαμβανομένου κάθε είδους προνοιακού επιδόματος. Τα καθοριζόμενα όρια εισοδήματος – ως προς το μέγιστο – προσαυξάνονται κατά 1.600 ευρώ για κάθε προστατευόμενο μέλος.

Άρθρο 3

Απαιτούμενα δικαιολογητικά

- 1) Η αίτηση για τη χορήγηση του δανείου υποβάλλεται, εντός προθεσμίας τριών (3) μηνών από τη δημοσίευση της παρούσας, στην αρμόδια υπηρεσία του Δήμου ή της Κοινότητας που κατοικεί μόνιμα ο υποψήφιος δικαιούχος. Μετά την παρέλευση της ανωτέρω προθεσμίας ουδεμία αίτηση γίνεται δεκτή.

Οι αιτήσεις που είχαν υποβληθεί με την υπ' αριθμ. 13576/31.03.2003 (ΦΕΚ 396/Β) Κοινή Απόφαση, των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, όπως τροποποιήθηκε και ίσχυε μέχρι τη δημοσίευση της

παρούσας και οι οποίες δεν έχουν εγκριθεί, παύουν να ισχύουν και οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να επανυποβάλλουν σχετική αίτηση ένταξης στο πρόγραμμα, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις τις παρούσας.

2) Για τη συμμετοχή τους στη διαδικασία αξιολόγησης, οι υποψήφιοι δικαιούχοι στεγαστικής δανειοδότησης οφείλουν να καταθέσουν τα παρακάτω δικαιολογητικά:

α) Αίτηση ένταξης στο πρόγραμμα. Στην περίπτωση που στον Ο.Τ.Α. υποβολής της αίτησης υλοποιείται από τον οικείο Ο.Τ.Α. πρόγραμμα οικιστικής αποκατάστασης του Υπουργείου Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης (εφεξής ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α.) και εφόσον ο ενδιαφερόμενος επιθυμεί να ενταχθεί σε αυτό, θα αναφέρεται ο τίτλος του υλοποιούμενου προγράμματος.

β) Επικυρωμένο αντίγραφο δελτίου αστυνομικής ταυτότητας.

γ) Πιστοποιητικό οικογενειακής κατάστασης.

δ) Αντίγραφα των εντύπων Ε1 και Ε9 της τελευταίας ετήσιας δήλωσης φόρου εισοδήματος με την ένδειξη «ακριβές αντίγραφο». Σε περίπτωση διάστασης του αιτούντος/σας, ο/η τελευταίος/α υποχρεούται να καταθέσει αντίγραφα των εντύπων Ε1 και Ε9 της τελευταίας ετήσιας δήλωσης φόρου εισοδήματος και της/του εν διαστάσει ευρισκόμενης/ου συζύγου της/του.

ε) Υπεύθυνη δήλωση του Ν. 1599/86 στην οποία θα βεβαιώνεται ότι:

(i) οι αιτούντες και οι σύζυγοι, έστω και σε διάσταση ευρισκόμενοι, ή οποιοδήποτε από τα άγαμα τέκνα τους που δεν έχουν συμπληρώσει το 18^ο έτος της ηλικίας τους, δεν έχουν δικαίωμα πλήρους κυριότητας ή επικαρπίας ή νομής σε διαμέρισμα, οικία ή αστικό οικοδόμημα ή ότι είναι ιδιοκτήτες κατοικιών που δεν πληρούν τις στεγαστικές τους ανάγκες.

(ii) τα αντίγραφα των Ε1 και Ε9 της δήλωσης φόρου εισοδήματος είναι ακριβή αντίγραφα από τα πρωτότυπα που κατατέθηκαν στην αρμόδια Δ.Ο.Υ.

(iii) παρέχεται η συγκατάθεση για τη συλλογή και επεξεργασία από το ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α. των δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα που δηλώνονται στην αίτηση και στα συνοδευτικά της έγγραφα, αποκλειστικά για τις ανάγκες υλοποίησης και λειτουργίας των στεγαστικών προγραμμάτων.

3) Ο δικαιούχος στεγαστικής συνδρομής, μετά την έκδοση σχετικής απόφασης αναγνώρισής του, σύμφωνα με τα κατωτέρω, θα προσκομίζει στην Τράπεζα της επιλογής του, για την

ολοκλήρωση του φακέλου και την υπογραφή δανειακής σύμβασης, τα παρακάτω δικαιολογητικά:

α) Αντίγραφο της απόφασης καθορισμού δικαιούχου.

β) Τίτλο κυριότητας. Στην περίπτωση ανέγερσης σε παραχωρούμενο από τους Ο.Τ.Α. ή άλλους φορείς οικοπέδο, ως τίτλος κτήσης θα θεωρείται το παραχωρητήριο του οικοπέδου είτε κατά κυριότητα, είτε κατά χρήση, που θα αναφέρεται και θα προσδιορίζει την επιφάνεια και τα όρια του συγκεκριμένου οικοπέδου.

Στην περίπτωση αγοράς οικοπέδου θα προσκομίζεται το συμβόλαιο αγοράς, από το οποίο θα προκύπτει ως οφειλόμενο τίμημα ποσό έως 40% του χορηγούμενου δανείου.

Στην περίπτωση αγοράς κατοικίας θα προσκομίζεται το συμβόλαιο αγοράς, από το οποίο θα προκύπτει το οφειλόμενο τίμημα, σύμφωνα με τους όρους του άρθρου 5§5 της παρούσας.

Στην περίπτωση ανέγερσης οικίας σε οικόπεδο ιδιοκτησίας του αιτούντος θα προσκομίζονται οι τίτλοι κυριότητας του οικοπέδου.

γ) Πιστοποιητικό μεταγραφής ακινήτου.

δ) Πιστοποιητικό ιδιοκτησίας από τη μερίδα του προκατόχου του ακινήτου

ε) Τοπογραφικό διάγραμμα του οικοπέδου.

στ) Κάτοψη του ακινήτου.

ζ) Φωτοαντίγραφο της άδειας οικοδομής του ακινήτου. Σε περίπτωση που δεν υπάρχει άδεια οικοδομής, θα προσκομίζεται βεβαίωση της αρμόδιας πολεοδομικής υπηρεσίας, από την οποία θα προκύπτει ότι πρόκειται για νόμιμο κτίσμα.

η) Προϋπολογισμό έργων, αν πρόκειται για ανέγερση ή αποπεράτωση κατοικίας, θεωρημένο από μηχανικό της Τράπεζας.

θ) Αποδεικτικό φορολογικής ενημερότητας.

Με την υποβολή των ανωτέρω δικαιολογητικών στη χρηματοδότη τράπεζα, και προκειμένου για την υπογραφή της δανειακής σύμβασης, η Τράπεζα θα αναζητά εγγράφως, από τον οικείο Ο.Τ.Α., το φάκελο δικαιολογητικών του άρθρου 3§2 μαζί με την πρωτότυπη απόφαση καθορισμού δικαιούχου στεγαστικής δανειοδότησης. Με το ίδιο έγγραφό της, θα ενημερώνει τον οικείο Ο.Τ.Α. για τον ακριβή τρόπο χρήσης του δανείου και την τοποθεσία της, προς απόκτηση, κατοικίας.

Προκειμένου για τη σύναψη δανειακής σύμβασης, οι χρηματοδότης Τράπεζες, δύνανται να ζητήσουν την προσκόμιση επιπλέον δικαιολογητικών, σύμφωνα με τους ισχύοντες ειδικότερους όρους χρηματοδότησης των Τραπεζών.

Άρθρο 4

Διαδικασία και κριτήρια αξιολόγησης

α. Διαδικασία αξιολόγησης - όργανα

1) Οι φάκελοι των υποψηφίων αξιολογούνται από τους κατά τόπον αρμόδιους Ο.Τ.Α. υποβολής των αιτήσεων, με ευθύνη των οικείων Δημοτικών Συμβουλίων (εφεξής Δ.Σ.), από Ειδική Εισηγητική Επιτροπή που συγκροτείται με απόφαση του Δ.Σ. του οικείου Ο.Τ.Α. Στην Επιτροπή θα συμμετέχει και ένας εκπρόσωπος της κοινωνικής υπηρεσίας του Ο.Τ.Α., εφόσον αυτή έχει συσταθεί και λειτουργεί. Επίσης, στην Επιτροπή μπορεί να συμμετέχει και ένας εκπρόσωπος των Ελλήνων Τσιγγάνων.

2) Μετά τη λήξη της προθεσμίας υποβολής των αιτήσεων και κατόπιν αξιολόγησης των αιτήσεων από την Επιτροπή, σύμφωνα με τις προϋποθέσεις των άρθρων 2 και 3 της παρούσας, η τελευταία θα συντάσσει συγκεντρωτικούς πίνακες «**προσωρινών δικαιούχων**», αναλόγως του ειδικότερου τρόπου αξιοποίησης του δανείου και ειδικότερα:

α) συγκεντρωτικό πίνακα «προσωρινών δικαιούχων» που επιθυμούν να ενταχτούν σε πρόγραμμα οικιστικής αποκατάστασης που υλοποιεί ο Δήμος. Στον ίδιο πίνακα θα αναφέρεται ο τίτλος της υλοποιούμενης δράσης, ο φορέας υλοποίησης και η ακριβής περιοχή υλοποίησής της.

β) συγκεντρωτικό πίνακα «προσωρινών δικαιούχων» που επιθυμούν να προβούν στην απόκτηση κατοικίας εκτός οικιστικών προγραμμάτων.

3) Ο Πρόεδρος της Ειδικής Εισηγητικής Επιτροπής υποβάλει τους ανωτέρω συγκεντρωτικούς πίνακες στον οικείο Ο.Τ.Α. για την άμεση αποστολή τους στη Δ/ση Αναπτυξιακών Προγραμμάτων και Διεθνών Οργανισμών του ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α. προκειμένου για την εκτίμηση των στεγαστικών αναγκών των Ελλήνων Τσιγγάνων στο σύνολο των Ο.Τ.Α. της χώρας, καθώς και για τον καθορισμό ανώτατου ορίου δικαιούχων στεγαστικής συνδρομής ανά Ο.Τ.Α. και ανά κατηγορία χρήσης. Για τον καθορισμό του ανώτατου ορίου, θα λαμβάνονται, επιπλέον υπόψη οι εγγυήσεις που έχει χορηγήσει το Ελληνικό Δημόσιο για

τα εν λόγω δάνεια, καθώς και τα προγράμματα οικιστικής αποκατάστασης που βρίσκονται σε εξέλιξη, ανά Ο.Τ.Α.

4) Μετά την ανακοίνωση από το ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α. των ανώτατων ορίων δικαιούχων ανά Ο.Τ.Α. και ανά κατηγορία χρήσης, τα οικεία Δ.Σ. θα προχωρούν στην κατάταξη των **«προσωρινών δικαιούχων»** σε πίνακες **«τελικών δικαιούχων»** ανά κατηγορία χρήσης και σύμφωνα με τη διαδικασία και τα κριτήρια που ορίζονται κατωτέρω (άρ. 4β), σε ποσοστό προσαυξημένο κατά 50% από το ανώτατο όριο. Οι τελικοί πίνακες θα αποστέλλονται στην παραπάνω Δ/ση του ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α. μαζί με τους ολοκληρωμένους φακέλους (άρ. 3§2) των **«τελικών δικαιούχων»**.

5) Ο έλεγχος των δικαιολογητικών των προτεινόμενων από τους Ο.Τ.Α. **«τελικών δικαιούχων»** γίνεται από τη Δ/ση Αναπτυξιακών Προγραμμάτων και Διεθνών Οργανισμών του ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α. Για την αξιολόγηση των αιτήσεων θα δίδεται προτεραιότητα σε Ο.Τ.Α. οι οποίοι υλοποιούν δράσεις οικιστικής αποκατάστασης του ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α. στο πλαίσιο υλοποίησης του Ολοκληρωμένου Προγράμματος Δράσης για την κοινωνική ένταξη των Ελλήνων Τσιγγάνων.

Αναλυτικά η διαδικασία διαρθρώνεται ως εξής:

α) Κατόπιν εξέτασης των φακέλων των προτεινόμενων δικαιούχων, η αρμόδια Δ/ση εισηγείται στον Υφυπουργό ΕΣ.Δ.Δ.Α. την έκδοση σχετικής απόφασης αναγνώρισης δικαιούχων στεγαστικής συνδρομής. Στην εισήγηση αναφέρονται οι δικαιούχοι, το ποσό του δανείου και ο σκοπός της χρηματοδότησης (κατασκευή, αποπεράτωση, αγορά κατοικίας ή ένταξη σε οργανωμένο πρόγραμμα οικιστικής δόμησης του Ο.Τ.Α.). Οι αιτήσεις που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις της παρούσας απορρίπτονται και επιστρέφονται στους Ο.Τ.Α. υποβολής τους.

β) Η απόφαση του Υφυπουργού Εσωτερικών Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, η οποία επέχει θέση βεβαίωσης δικαιούχου δανείου, κοινοποιείται στους κατά τόπον αρμόδιους Ο.Τ.Α. και στις οικείες Περιφέρειες. Οι φάκελοι των **«τελικών δικαιούχων»** μαζί με τις σχετικές αποφάσεις επιστρέφονται στους κατά τόπον αρμόδιους Ο.Τ.Α., οι οποίοι υποχρεούνται να ενημερώσουν τους δικαιούχους και να τους επιδώσουν φωτοαντίγραφο της εγκριτικής Απόφασης του Υφυπουργού ΕΣ.Δ.Δ.Α. Η πρωτότυπη απόφαση μαζί με τα λοιπά δικαιολογητικά του φακέλου του δικαιούχου (άρθρο 3§2), παραμένουν στον οικείο Ο.Τ.Α.

γ) Στην περίπτωση που ο δικαιούχος επιθυμεί να αποκτήσει κατοικία σε διαφορετικό Ο.Τ.Α. από αυτόν στον οποίο κατέθεσε την αίτηση (Ο.Τ.Α. υποβολής), ο φάκελος με τα δικαιολογητικά και την εγκριτική απόφαση μεταβιβάζεται από τον Ο.Τ.Α. υποβολής, στον Ο.Τ.Α. που θα αποκτηθεί η κατοικία, προκειμένου ο δεύτερος να τον διαβιβάσει στη χρηματοδότη Τράπεζα.

β. Κριτήρια αξιολόγησης

- 1) Επιλέξιμες για αξιολόγηση αιτήσεις, από τους κατά τόπον αρμόδιους Ο.Τ.Α., είναι εκείνες που πληρούν τις προϋποθέσεις των άρθρων 2 και 3 της παρούσας.
- 2) Η αξιολόγηση των επιλέξιμων αιτήσεων από τους Ο.Τ.Α. θα γίνεται στη βάση των κάτωθι κοινωνικών κριτηρίων και με την αντίστοιχη μοριοδότηση:

ΚΡΙΤΗΡΙΟ	ΜΟΡΙΟΔΟΤΗΣΗ
Μονογονεϊκή οικογένεια λόγω χηρείας	25
Αναπηρία του αιτούντος ή μέλους της οικογένειάς του άνω του 67%	20
Οικογένεια με παιδιά	20 + 5 για κάθε προστατευόμενο μέλος (ανήλικα τέκνα, ανιόντες συγγενείς α' βαθμού κ.α.)

Σε εφαρμογή των παραπάνω κριτηρίων και για την κατάρτιση των σχετικών πινάκων κατάταξης δικαιούχων, ο κατά τόπον αρμόδιος Ο.Τ.Α. θα προβαίνει στον υπολογισμό των μορίων που αντιστοιχούν σε κάθε υποψήφιο δικαιούχο, βαθμολογώντας και αθροίζοντας τα μόριά του κατά περίπτωση.

Προτεινόμενοι δικαιούχοι καθίστανται οι υποψήφιοι που συγκεντρώνουν την υψηλότερη βαθμολογία, κατά τη σειρά προτεραιότητας που έχει προκύψει εντός του ανώτατου ορίου δικαιούχων του οικείου Ο.Τ.Α.

Σε περίπτωση ισοβαθμίας, προηγούνται όσοι έχουν χαμηλότερο εισόδημα, κατά το τελευταίο οικονομικό έτος. Αν και μετά την τελευταία αξιολόγηση δεν προκύπτει δικαιούχος λόγω ισοβαθμίας, οι προτεινόμενοι δικαιούχοι θα προκύπτουν από δημόσια κλήρωση που θα διεξάγεται στο δημοτικό κατάστημα του οικείου Ο.Τ.Α.

Άρθρο 5

Φορείς, Διάρκεια, Τρόπος χορήγησης δανείων

- 1) Αρμόδιοι πιστωτικοί φορείς για τη χορήγηση των δανείων είναι οι Τράπεζες της Ευρωπαϊκής Ένωσης που έχουν συμβληθεί ή επιθυμούν να συμβληθούν στο εν λόγω πρόγραμμα, ειδικότερα δε τα υποκαταστήματα αυτών εντός του Νομού στον οποίο βρίσκεται το ακίνητο.
- 2) Η συνολική διάρκεια των δανείων ορίζεται σε είκοσι δύο (22) χρόνια, η δε εξόφλησή τους θα πραγματοποιηθεί με τη μέθοδο των τοκοχρεωλυτικών δόσεων σε εξαμηνιαίες δόσεις, η πρώτη από τις οποίες θα καταβληθεί είκοσι τέσσερις (24) μήνες μετά την υπογραφή της δανειακής σύμβασης και πάντως πριν τη συμπλήρωση ενός επιπλέον εξαμήνου.
- 3) Σε περιπτώσεις δανειοδότησης επί συνιδιόκτητου ακινήτου η δανειακή σύμβαση του δανείου υπογράφεται από όλους τους συνιδιοκτήτες, ως εγγυητές.
- 4) Σε περίπτωση μονογονεϊκής οικογένειας, το δάνειο θα χορηγείται στον έχοντα την επιμέλεια των παιδιών, σύμφωνα με δικαστική απόφαση.
- 5) Τα δάνεια θα χορηγούνται ανεξαρτήτως ύψους αντικειμενικής αξίας του ακινήτου και μέχρι του ύψους της εμπορικής του αξίας, σε βάρος του οποίου θα εγγραφεί πρώτη προσημείωση. Η εμπορική αξία του ακινήτου πιστοποιείται από μηχανικό της τράπεζας βάσει αντίστοιχων συγκριτικών στοιχείων.

Το ποσό των δανείων θα χορηγείται ολόκληρο για την αγορά κατοικίας. Στις περιπτώσεις που η κατοικία χρήζει βελτιώσεων και το τίμημα του συμβολαίου αγοράς υπολείπεται του ποσού του δανείου, οι δαπάνες βελτίωσης καλύπτονται από το τμήμα του ποσού του δανείου πέραν της αγοράς του. Το ποσό αυτό καταβάλλεται ύστερα από αυτοψία, εκτίμηση, έκθεση και πιστοποίηση των εργασιών από το μηχανικό της τράπεζας.

Για την **κατασκευή κατοικίας σε ιδιόκτητο οικόπεδο** το ποσό του δανείου θα χορηγείται σε τρεις δόσεις. Η πρώτη δόση, σε ποσοστό 30%, θα καταβάλλεται με την υπογραφή της δανειακής σύμβασης. Η δεύτερη, σε ποσοστό 40%, μετά από έγγραφη πιστοποίηση, από το μηχανικό της τράπεζας, σύμφωνα με την πορεία των εργασιών, και η τρίτη δόση σε ποσοστό 30% μετά από έγγραφη διαπίστωση του μηχανικού της τράπεζας ότι πρόκειται για την τελική φάση κατασκευής της κατοικίας, που η ολοκλήρωσή της εξασφαλίζει όλες τις προϋποθέσεις για την άμεση χρήση της από το δανειολήπτη. Ομοίως θα πραγματοποιείται και η διαδικασία

εκταμίευσης του δανείου σε περίπτωση **αποπεράτωσης κατοικίας**, εφόσον από την αυτοψία, εκτίμηση, έκθεση και πιστοποίηση των εργασιών από το μηχανικό της τράπεζας προκύπτει ότι πρόκειται για την τελική φάση κατασκευής της κατοικίας.

Στην περίπτωση αγοράς οικοπέδου για την κατασκευή κατοικίας, ποσοστό έως 40% του δανείου μπορεί να διατεθεί για την αγορά του οικοπέδου. Στις περιπτώσεις αυτές το υπόλοιπο ποσό του δανείου καταβάλλεται σε δύο ισόποσες δόσεις εκ των οποίων η πρώτη, σε ποσοστό 30%, καταβάλλεται με την έκδοση της σχετικής πολεοδομικής άδειας. Η δεύτερη δόση, σε ποσοστό 30%, θα καταβάλλεται μετά από την έγγραφη πιστοποίηση του μηχανικού της τράπεζας ότι πρόκειται για την τελική φάση κατασκευής της κατοικίας, που η ολοκλήρωσή της εξασφαλίζει όλες τις προϋποθέσεις για την άμεση χρήση της από το δανειολήπτη. Στις περιπτώσεις αυτές η δανειακή σύμβαση αφορά αγορά οικοπέδου και ανέγερση σε αυτό κατοικίας.

6) Η απόφαση αναγνώρισης δικαιούχου στεγαστικής συνδρομής παύει να ισχύει αυτοδικαίως μετά το πέρας δώδεκα (12) μηνών από την επίδοση του αντιγράφου της απόφασης στους δικαιούχους και εφόσον στο διάστημα αυτό οι δικαιούχοι δεν έχουν υπογράψει δανειακή σύμβαση με τις χρηματοδότες τράπεζες. Με διαπιστωτική πράξη του Υφυπουργού Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, η εν λόγω απόφαση θα ανακαλείται οριστικά.

7) Η εφάπαξ ανάληψη του δανείου πρέπει να ολοκληρωθεί εντός οκτώ (8) μηνών από την υπογραφή της δανειακής σύμβασης. Σε περίπτωση καταβολής του σε δόσεις, η ανάληψη πρέπει να ολοκληρωθεί μέσα σε ενάμιση χρόνο (18 μήνες) από τη λήψη της πρώτης δόσης και πάντως πριν την πληρωμή της πρώτης δόσης εξόφλησης. Οι χρεωστικοί τόκοι θα υπολογίζονται επί του εκάστοτε εκταμιευόμενου μέρους του δανείου.

8) Για το διάστημα μέχρι την καταβολή της πρώτης τοκοχρεωλυτικής δόσης θα καταβάλλονται κάθε εξάμηνο οι αντιστοιχούντες τόκοι, σε ποσοστό 20% από τους δανειολήπτες και 80% από το Ελληνικό Δημόσιο.

9) Τα δάνεια βαρύνονται με επιτόκιο ίσο προς αυτό των Εντόκων Γραμματίων Ελληνικού Δημοσίου, δωδεκάμηνης διάρκειας, της εκάστοτε τελευταίας εκδόσεως που χρονικά προηγείται της έναρξης κάθε περιόδου εκτοκισμού των δανείων, προσαυξημένο κατά 2,2 εκατοστιαίες μονάδες χωρίς άλλη αύξηση για προμήθεια, επιδοτούμενο κατά 80% από το λογαριασμό του Ν.128/75. Η επιδότηση του επιτοκίου στρογγυλοποιείται στο πλησιέστερο τέταρτο της μονάδας.

10) Η χρηματοδότητρια Τράπεζα θα αναλάβει το νομικό και τεχνικό έλεγχο των δανείων αυτών. Το κόστος για το νομικό έλεγχο, όπως επίσης και τα λοιπά έξοδα εγγραφής πρώτης προσημείωσης, θα βαρύνουν τους δανειοδοτούμενους. Τα έξοδα διαχείρισης κάθε φακέλου δανειολήπτη δεν μπορεί να υπερβούν το ποσό των πεντακοσίων (500) ευρώ.

11) Δεν απαιτείται η ασφάλιση του ακινήτου, στο οποίο έχει παρασχεθεί προσημείωση, έναντι κινδύνου πυρός και σεισμού.

12) Για τα δάνεια που θα χορηγηθούν βάσει της παρούσας απόφασης θα παρασχεθεί, η ανεπιφύλακτη εγγύηση του Ελληνικού Δημοσίου για το 100% του ποσού του δανείου και των τόκων αυτού σύμφωνα με τις διατάξεις του Ν.2322/95.

Άρθρο 6

Ληξιπρόθεσμες οφειλές – Εμπράγματος ασφάλεια δανείστριας Τράπεζας

1) Η βεβαίωση των ληξιπρόθεσμων οφειλών (κεφαλαίου και τόκων), στην περίπτωση που το δάνειο καταστεί ληξιπρόθεσμο και απαιτητό, θα γίνεται στη Δ.Ο.Υ. στην οποία υπάγεται η χρηματοδοτούμενη κατοικία. Η διακοπή της επιδότησης, εφόσον έχουν βεβαιωθεί στην αρμόδια Δ.Ο.Υ. πάνω από πέντε (5) ληξιπρόθεσμες εξαμηνιαίες δόσεις ή μέρος αυτών και ανεξάρτητα από τυχόν καταβολή στη Δ.Ο.Υ., ορισμένων δόσεων, θα γίνεται από την Τράπεζα.

2) Για την εξασφάλιση κάθε δανείου, θα αναγράφεται υπέρ της δανείστριας Τράπεζας πρώτη προσημείωση επί του ακινήτου, προσαυξημένη κατά 10% από το ποσό του δανείου. Η προσημείωση μπορεί, επίσης, να μεταφέρεται εκ των υστέρων σε άλλο ακίνητο, αντίστοιχης αξίας, που να καλύπτει κατά 110% το ασφαλιζόμενο δάνειο.

Σε περίπτωση που ο δανειολήπτης ανεγείρει κατοικία σε οικόπεδο που του έχει παραχωρηθεί μόνο κατά χρήση από το Ελληνικό Δημόσιο, Ο.Τ.Α. ή άλλο φορέα του ευρύτερου Δημόσιου Τομέα, η προσημείωση παραχωρείται από τον κύριο του οικοπέδου (Δημόσιο, Ο.Τ.Α. κ.τ.λ.) υπέρ της δανείστριας Τράπεζας.

3) Με ειδικό όρο των οικείων δανειστικών συμβάσεων θα καθορίζεται ρητά ότι σε περίπτωση υποβολής από τους δικαιούχους δανείων ανακριβών δηλώσεων ή σε περίπτωση μη εκπλήρωσης των υποχρεώσεων που θα αναλάβουν με όσα προβλέπονται στις ισχύουσες αποφάσεις (εκτός της εξόφλησης των τόκων και δόσεων του δανείου), θα υπόκεινται, πέραν από τις νόμιμες κυρώσεις και στις ακόλουθες:

α) Κήρυξη του ανεξόφλητου ποσού του δανείου ληξιπρόθεσμου και αμέσως απαιτητού από τη χορήγησή του.

β) Κατάπτωση ποινικής ρήτρας υπέρ του Δημοσίου, που θα συνομολογείται με τη δανειακή σύμβαση και θα αντιστοιχεί σε ποσοστό 10% επί ολοκλήρου του ποσού του δανείου.

γ) Εκτοκισμό του δανείου από τη χορήγησή του με επιτόκιο μεγαλύτερο κατά 2,2 εκατοστιαίες μονάδες από το επιτόκιο που καθορίστηκε με τη δανειακή σύμβαση.

Οι συνέπειες της μη τήρησης της υποχρέωσης εξόφλησης των τόκων και δόσεων του δανείου, θα αντιμετωπίζονται με την προβλεπόμενη από την παράγραφο 12 του άρθρου 5 της παρούσας, απόφαση εγγύησης του Ελληνικού Δημοσίου.

Άρθρο 7

Λοιπές Διατάξεις

1) Επιτρέπεται η λήψη συμπληρωματικών δανείων, χωρίς την έγκριση των αρμοδίων κρατικών φορέων, σύμφωνα με τους όρους χρηματοδότησης των Τραπεζών.

2) Για τους λοιπούς όρους και τη διαδικασία σύναψης και χορήγησης των ανωτέρω δανείων εφαρμόζονται οι αντίστοιχες διατάξεις χρηματοδότησης των Τραπεζών.

3) Σε περίπτωση κατά την οποία παραχωρείται κατά πλήρη κυριότητα οικοπεδική έκταση από Ο.Τ.Α., η εκχώρηση των εγκεκριμένων δανείων γίνεται υποχρεωτικά στον παραχωρούντα Ο.Τ.Α., εφόσον αποφασίσει να προέλθει και στην οργανωμένη οικιστική δόμηση της παραχωρηθείσας έκτασης. Στην περίπτωση αυτή, οι ανεγειρόμενες από τους Ο.Τ.Α. κατοικίες πρέπει, κατά τους σχετικούς όρους δόμησης, να έχουν ελάχιστη καθαρή επιφάνεια 85 τ.μ. η κάθε μια. Για την εκχώρηση αυτή δεν απαιτείται η συναίνεση της δανειοδότης τράπεζας.

4) Η προκαλούμενη δαπάνη θα βαρύνει το λογαριασμό του Ν. 128/1975 (ΦΕΚ 178/Α), ο οποίος δημιουργείται από παρακράτηση επί των χορηγήσεων των Πιστωτικών Ιδρυμάτων με σκοπό την επιδότηση επιτοκίου χορηγήσεων δανείων. Ο λογαριασμός αυτός επιδοτείται από τον Κρατικό Προϋπολογισμό μόνο σε περίπτωση ελλειμματικότητάς του και για το λόγο αυτό τυχόν επιβάρυνση του Κρατικού Προϋπολογισμού δεν μπορεί να εκτιμηθεί.

5) Εάν σε δικαιούχο στεγαστικού δανείου είχε ήδη παραχωρηθεί λυόμενη οικία από Ο.Τ.Α., αυτός οφείλει να την επιστρέψει, εφόσον μέσω του δανείου έχει αγοράσει, ανεγείρει ή αποπερατώσει άλλη οικία, υπογράφοντας σχετικό πρωτόκολλο παράδοσης. Στην περίπτωση αυτή ο οικείος Ο.Τ.Α. ενημερώνει το ΥΠ.ΕΣ.Δ.Δ.Α. για τις λυόμενες οικίες που του επεστράφησαν εξ' αυτού του λόγου και σε συνεργασία με το Υ.ΠΕ.ΧΩ.Δ.Ε. φροντίζει για την απομάκρυνση της οικίας και την πλήρη αποκατάσταση του περιβάλλοντα χώρου.

Τα ανωτέρω ισχύουν και στην περίπτωση που ο δανειολήπτης Τσιγγάνος διέμενε σε σκηνή ή άλλη πρόχειρη κατασκευή, την οποία οφείλει να απομακρύνει με τη συνδρομή του οικείου Ο.Τ.Α..

6) Δεν επιτρέπεται η αγοραπωλησία ανάμεσα σε συγγενείς α' βαθμού, η μεταβίβαση του ακινήτου, εκτός αν πρόκειται για γονική παροχή, και η εκμίσθωση του ακινήτου για 15 χρόνια.

Αν εντός του ανωτέρω χρονικού περιορισμού διαπιστωθεί παραβίαση της προβλεπόμενης στη διάταξη αυτή υποχρέωσης, θα εφαρμόζονται οι περιπτώσεις α, β και γ της παραγράφου 3, του άρθρου 6 της παρούσας.

7) Η υπ' αριθμ. 13576/31.03.03 (ΦΕΚ 396/Β) Κοινή Υπουργική Απόφαση των Υπουργών Οικονομίας & Οικονομικών και Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης & Αποκέντρωσης, όπως τροποποιήθηκε και ίσχυε με τις υπ' αριθμ. 36871/21.08.2003 (ΦΕΚ 1208/Β), 6035/30.01.2004 (ΦΕΚ 170/Β), 28807/28.05.2004 (ΦΕΚ 812/Β) και 7237/15.02.2005 (ΦΕΚ 236/Β) όμοιες, καταργείται.

8) Στεγαστικά δάνεια τα οποία έχουν εγκριθεί κατ' εφαρμογή των Κ.Υ.Α. της προηγούμενης παραγράφου, εξακολουθούν να διέπονται, ως προς την κατάρτιση των αντίστοιχων δανειακών συμβάσεων, από τις ρυθμίσεις αυτών.

Η Απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης.

Αθήνα, 23 Ιουνίου 2006

Ο ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ

**ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ ΔΗΜΟΣΙΑΣ
ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ**

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΑΘ. ΝΑΚΟΣ

Γ. ΑΛΟΓΟΣΚΟΥΦΗΣ

**ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ, ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ
& ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ
ΓΕΝ. Δ/ΝΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
Δ/ΝΣΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
& ΔΙΕΘΝΩΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ**

ΘΕΜΑ: Τροποποίηση της υπ' αριθ. 33165/23-06-2006 (ΦΕΚ 780/Β/29-06-2006) κοινής υπουργικής απόφασης των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομίας και Οικονομικών, όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με την αριθμ.42950/30-07-2008 (ΦΕΚ 1575/Β/06-08-2008) όμοια.

ΑΠΟΦΑΣΗ

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ, ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ

ΚΑΙ

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

Έχοντας υπόψη:

1. Τις διατάξεις του άρθρου 19 του Ν.2946/2001 (ΦΕΚ 224/Α) «Υπαίθρια διαφήμιση, Συμπολιτείες Δήμων και Κοινοτήτων και άλλες διατάξεις».
2. Τις διατάξεις του Ν.2322/1995 (ΦΕΚ 143/Α) «Παροχή της εγγύησης του Ελληνικού Δημοσίου για τη χορήγηση δανείων και πιστώσεων και άλλες διατάξεις», όπως ισχύει.
3. Τις διατάξεις του Ν.3861/2010 (ΦΕΚ 112/Α) με τίτλο «Ενίσχυση της διαφάνειας με την υποχρεωτική ανάρτηση νόμων και πράξεων των κυβερνητικών, διοικητικών και αυτοδιοικητικών οργάνων στο διαδίκτυο «Πρόγραμμα Διαύγεια» και άλλες διατάξεις».
4. Τις διατάξεις του Π.Δ. 189/2009 (ΦΕΚ 221/Α) «Καθορισμός και ανακατανομή αρμοδιοτήτων των Υπουργείων», και ιδίως το εδάφιο (α) της παραγράφου 2 του άρθρου 4.
5. Τις διατάξεις των άρθρων 54 και 90 του Κώδικα Νομοθεσίας για την Κυβέρνηση και τα Κυβερνητικά όργανα που κυρώθηκε με το πρώτο άρθρο του Π.Δ. 63/2005 (ΦΕΚ 98/Α).

6. Την υπ' αριθ. 383/18-01-2010 (ΦΕΚ 29/Β) απόφαση του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης «περί καθορισμού αρμοδιοτήτων των Υφυπουργών Εσωτερικών, Αποκέντρωσης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης Θεοδώρας Τζάκρη και Γεωργίου Ντόλιου».
7. Την υπ' αριθμ. 2672/03-12-2009 (ΦΕΚ 2408/Β) απόφαση του Πρωθυπουργού και του Υπουργού Οικονομικών «περί καθορισμού αρμοδιοτήτων του Υφυπουργού Οικονομικών Φίλιππου Σαχινίδη».
8. Την υπ' αριθμ.13576/30-03-2003 (ΦΕΚ 396/Β) κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης περί «Καθορισμού των όρων χορήγησης 4.500 στεγαστικών δανείων σε Έλληνες Τσιγγάνους, οι οποίοι διαβιούν σε καταυλισμούς της χώρας, μέσα σε σκηνές, παράγκες ή άλλες κατασκευές που δεν πληρούν τις ελάχιστες προϋποθέσεις μόνιμης κατοικίας», όπως αυτή τροποποιήθηκε με τις υπ' αριθμ.36871/21-08-2003 (ΦΕΚ 1208/Β), 6035/30-01-2004 (ΦΕΚ 170/Β), 28807/28-05-2004 (ΦΕΚ 812/Β) και 7237/15-02-2005 (ΦΕΚ 236/Β) όμοιες και ισχύει σήμερα.
9. Την υπ' αριθμ.33165/23-06-2006 (ΦΕΚ 780/Β) κοινή απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομίας και Οικονομικών με τίτλο «Ανακαθορισμός και συμπλήρωση των όρων χορήγησης στεγαστικών δανείων σε Έλληνες Τσιγγάνους, οι οποίοι διαβιούν σε καταυλισμούς της χώρας, μέσα σε σκηνές, παράγκες ή άλλες κατασκευές που δεν πληρούν τις ελάχιστες προϋποθέσεις μόνιμης κατοικίας», όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με την υπ' αριθμ. 42950/30-07-2008 (ΦΕΚ 1575/Β) όμοια.
10. Τις υπ' αριθμ.2/41730/0025/23-08-2007 (ΦΕΚ1749/Β), 2/39276/0025/08-08-2006 (ΦΕΚ 1303/Β), 2/22214/0025/19-04-2006 (ΦΕΚ 579/Β) και 2/20589/0025/10-06-2003 (ΦΕΚ1348/Β) αποφάσεις του Υπουργού Οικονομίας και Οικονομικών περί της «παροχής της εγγύησης του Δημοσίου για τη χορήγηση 9.000 στεγαστικών δανείων σε Έλληνες Τσιγγάνους».
11. Την ανάγκη στεγαστικής αποκατάστασης των Ελλήνων Τσιγγάνων που διαβιούν σε καταυλισμούς της χώρας.
12. Το γεγονός ότι από τις διατάξεις της παρούσας προκαλείται δαπάνη εις βάρος του κρατικού προϋπολογισμού, η οποία όμως δεν μπορεί να προβλεφθεί.

ΑΠΟΦΑΣΙΖΟΥΜΕ

Τροποποιούμε την υπ' αριθμ. 33165/23-06-2006 (ΦΕΚ 780/Β) κοινή απόφαση, των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομίας και Οικονομικών, με τίτλο «Ανακαθορισμός και συμπλήρωση των όρων χορήγησης στεγαστικών δανείων σε Έλληνες Τσιγγάνους, οι οποίοι διαβιούν σε καταυλισμούς της χώρας, μέσα σε σκηνές, παράγκες ή άλλες κατασκευές που δεν πληρούν τις ελάχιστες προϋποθέσεις μόνιμης κατοικίας», όπως τροποποιήθηκε και ισχύει με την υπ' αριθμ. 42950/30-07-2008 (ΦΕΚ 1575/Β) όμοια, ως ακολούθως:

1. Στο άρθρο 2, μετά την περίπτωση (δ) της παραγράφου 2, προστίθεται νέα παράγραφος με αριθμό 3, ως εξής:

«Το δικαίωμα στεγαστικής συνδρομής, που συντελείται με την υπογραφή δανειακής σύμβασης, ασκείται εφάπαξ. Επί αγάμων γονέων των ίδιων τέκνων, το δικαίωμα στεγαστικής συνδρομής ασκείται από τον έχοντα την επιμέλεια αυτών».

2. Η προτελευταία και τελευταία υποπαράγραφος μετά την περίπτωση (θ) της παραγράφου 3 του άρθρου 3, αντικαθίστανται με την προσθήκη δύο νέων υποπαραγράφων, ως εξής:

«Με την υποβολή των ανωτέρω δικαιολογητικών στη χρηματοδότη τράπεζα, και προκειμένου για την υπογραφή της δανειακής σύμβασης, η Τράπεζα θα αναζητά εγγράφως, από τον Ο.Τ.Α. υποβολής της αίτησης, το φάκελο δικαιολογητικών του άρθρου 3§2 μαζί με την πρωτότυπη απόφαση αναγνώρισης δικαιούχου στεγαστικής δανειοδότησης. Με το ίδιο έγγραφό της, που θα κοινοποιείται στη Δ/ση Αναπτυξιακών Προγραμμάτων και Διεθνών Οργανισμών του Υπουργείου Εσωτερικών, θα ενημερώνει τον οικείο Ο.Τ.Α. για τον ακριβή τρόπο χρήσης του δανείου και την τοποθεσία της, προς απόκτηση, κατοικίας. Στην περίπτωση που το προς δανειοδότηση ακίνητο βρίσκεται σε Ο.Τ.Α. διαφορετικό από αυτόν στον οποίο υποβλήθηκε η αίτηση, το ανωτέρω έγγραφό της θα κοινοποιεί και στον Ο.Τ.Α. στη διοικητική περιφέρεια του οποίου βρίσκεται το προς απόκτηση ακίνητο.

Προκειμένου για τη σύναψη δανειακής σύμβασης, οι χρηματοδότες Τράπεζες, δύνανται να ζητήσουν την προσκόμιση επιπλέον δικαιολογητικών, σύμφωνα με τους ισχύοντες ειδικότερους όρους χρηματοδότησης των Τραπεζών, με την προϋπόθεση ότι αυτοί δεν έρχονται σε αντίθεση με όσα ρητά ορίζονται περί των προϋποθέσεων στεγαστικής συνδρομής στο πλαίσιο της παρούσας απόφασης».

3. Η περίπτωση (γ) της παραγράφου 5 του άρθρου 4(α) τροποποιείται ως εξής:

«Στην περίπτωση που ο δικαιούχος επιθυμεί να αποκτήσει κατοικία σε διαφορετικό Ο.Τ.Α. από αυτόν στον οποίο κατέθεσε την αίτηση (Ο.Τ.Α. υποβολής), ο φακέλος με τα δικαιολογητικά και την εγκριτική απόφαση διαβιβάζεται από τον Ο.Τ.Α. υποβολής της αίτησης, στον Ο.Τ.Α. που θα αποκτηθεί η κατοικία, προκειμένου ο δεύτερος να τον διαβιβάσει στη χρηματοδότη Τράπεζα. Κάθε σχετική ενέργεια της διαβίβασης του φακέλου με τα δικαιολογητικά του φακέλου της αίτησης στον Ο.Τ.Α. απόκτησης της κατοικίας και στη χρηματοδότη Τράπεζα θα κοινοποιείται στη Δ/ση Αναπτυξιακών Προγραμμάτων και Διεθνών Οργανισμών του Υπουργείου Εσωτερικών. Δεν επιτρέπεται η διαβίβαση αιτήσεων για τις οποίες δεν έχει προηγηθεί σχετικό έγγραφο αίτημα της χρηματοδότης Τράπεζας».

4. Η τελευταία υποπαράγραφος της παραγράφου 5 του άρθρου 5, τροποποιείται ως εξής:

«Στην περίπτωση αγοράς οικοπέδου για την κατασκευή κατοικίας, ποσοστό έως 40% του δανείου μπορεί να διατεθεί για την αγορά του οικοπέδου, με την επιφύλαξη του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 5 του άρθρου 5. Το υπόλοιπο ποσό του δανείου θα καταβάλλεται σε δύο ισόποσες δόσεις εκ των οποίων η πρώτη, θα καταβάλλεται με την έκδοση και προσκόμιση στην Τράπεζα της σχετικής πολεοδομικής άδειας. Η δεύτερη δόση, θα καταβάλλεται μετά από την έγγραφη πιστοποίηση του μηχανικού της τράπεζας ότι πρόκειται για την τελική φάση κατασκευής της κατοικίας, που η ολοκλήρωσή της εξασφαλίζει όλες τις προϋποθέσεις για την άμεση χρήση της από το δανειολήπτη.Στις περιπτώσεις αυτές η δανειακή σύμβαση αφορά αγορά οικοπέδου και ανέγερση σε αυτό κατοικίας».

5. Η παράγραφος 6 του άρθρου 5 τροποποιείται ως εξής:

«Η απόφαση αναγνώρισης δικαιούχου στεγαστικής συνδρομής παύει να ισχύει αυτοδικαίως μετά το πέρας είκοσι τεσσάρων (24) μηνών από την επίδοση του φωτοαντιγράφου της απόφασης στους δικαιούχους και εφόσον, στο διάστημα αυτό, οι δικαιούχοι δεν έχουν υπογράψει δανειακή σύμβαση με χρηματοδότη τράπεζα. Με διαπιστωτική πράξη του Υφυπουργού Εσωτερικών, η εν λόγω απόφαση θα ανακαλείται.

Από την ανωτέρω προθεσμία εξαιρούνται οι δικαιούχοι οι οποίοι, μέχρι και τη θέση σε ισχύ της παρούσας, είχαν προχωρήσει στις κατά νόμο προβλεπόμενες ενέργειες έκδοσης των δικαιολογητικών της παραγράφου 3 του άρθρου 3, προκειμένου για την υποβολή του φακέλου της ίδιας παραγράφου σε χρηματοδότη Τράπεζα για την υπογραφή δανειακής σύμβασης, καθώς και οι δικαιούχοι που έχουν υπογράψει συμβόλαιο για απόκτηση πρώτης κατοικίας ή για αγορά οικοπέδου ή για την αποπεράτωση υφιστάμενης πρώτης κατοικίας».

6. Το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 7 του άρθρου 5, τροποποιείται ως εξής:

«Σε περίπτωση καταβολής του σε δόσεις, η ανάληψη πρέπει να ολοκληρωθεί μέσα σε τριάντα μήνες από τη λήψη της πρώτης δόσης και ανεξάρτητα από την πληρωμή της πρώτης δόσης εξόφλησης. Τούτο δε ισχύει και για τις ήδη συνομολογηθείσες δανειακές συμβάσεις».

7. Η παράγραφος 9 του άρθρου 5 τροποποιείται ως εξής:

«Τα δάνεια βαρύνονται με το εκάστοτε ισχύον βασικό επιτόκιο του στεγαστικού προγράμματος κάθε Τράπεζας, επιδοτούμενο κατά 80% από το λογαριασμό του ν.128/75. Η επιδότηση του επιτοκίου στρογγυλοποιείται στο πλησιέστερο τέταρτο της μονάδας».

8. Μετά την παράγραφο 12 του άρθρου 5, προστίθεται νέα παράγραφος με αριθμό 13, ως εξής:

«Τυχόν ολοσχερής ή μερική εξόφληση των χορηγούμενων δανείων πριν την πάροδο του προβλεπόμενου χρόνου αποπληρωμής τους δεν αίρει την απαγόρευση της παραγράφου 6 του άρθρου 7».

9. Το δεύτερο εδάφιο της παραγράφου 1 του άρθρου 6, τροποποιείται ως ακολούθως:

«Η διακοπή της επιδότησης, εφόσον έχουν βεβαιωθεί στην αρμόδια Δ.Ο.Υ. πάνω από πέντε (5) ληξιπρόθεσμες εξαμηνιαίες δόσεις ή μέρος αυτών και ανεξάρτητα από τυχόν καταβολή στη Δ.Ο.Υ. ορισμένων δόσεων, θα γίνεται από την Τράπεζα. Τυχόν εξόφληση του συνόλου των βεβαιωμένων ληξιπρόθεσμων οφειλών δύναται να επαναφέρει την εφαρμογή της επιδότησης του άρθρου 5§9».

10. Η παράγραφος 2 του άρθρου 7, τροποποιείται ως ακολούθως:

«Για τους λοιπούς όρους και τη διαδικασία σύναψης και χορήγησης των ανωτέρω δανείων εφαρμόζονται οι αντίστοιχες διατάξεις χρηματοδότησης των Τραπεζών, εφόσον δεν αναιρούν όσα ρητά ορίζονται στις διατάξεις της παρούσας».

11. Το πρώτο εδάφιο της παραγράφου 6 του άρθρου 7, τροποποιείται ως εξής:

«Δεν επιτρέπεται η μεταβίβαση και η εκμίσθωση των αποκτούμενων ακινήτων για 15 χρόνια από την απόκτησή τους. Η γονική παροχή του ακινήτου που αποτελεί αντικείμενο στεγαστικής συνδρομής, ως μόνη επιτρεπτή μορφή μεταβίβασης αυτού, δεν αίρει την απαγόρευση μεταβίβασης και εκμίσθωσης αυτού έναντι τρίτων μέχρι τη συμπλήρωση της δεκαπενταετίας».

12. Μετά την παράγραφο 8 του άρθρου 7, προστίθεται νέα παράγραφος με αριθμό 9, ως εξής:

«Η αριθμ.42950/30-07-2008 απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών και Οικονομίας και Οικονομικών (ΦΕΚ 1575/Β) καταργείται».

Η παρούσα απόφαση καταλαμβάνει, από τη δημοσίευσή της στην Εφημερίδα της Κυβέρνησης, όλες τις αποφάσεις αναγνώρισης δικαιούχων στεγαστικής συνδρομής που εκδόθηκαν με τους όρους της αριθμ.33165/23-06-2006 (ΦΕΚ 780/Β) κοινής απόφασης των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομίας και Οικονομικών.

Κατά τα λοιπά ισχύει ως έχει η αριθμ.33165/23-06-2006 απόφαση των Υπουργών Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης και Οικονομίας και Οικονομικών (ΦΕΚ 780/Β).

Η απόφαση αυτή να δημοσιευθεί στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως.

Αθήνα, 31 Μαρτίου 2011

ΟΙ ΥΠΟΥΡΓΟΙ

**Ο ΥΦΥΠΟΥΡΓΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ,
ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ ΚΑΙ
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΗΣ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗΣ**

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΝΤΟΛΙΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ

Σχετικά με το επίδομα A21

Με το ν. 4093/2012 (ΦΕΚ 222 Α'/12-11-2012) θεσπίζεται Ενιαίο Επίδομα Στήριξης Τέκνων, το οποίο θα χορηγείται σε όλες τις οικογένειες από το πρώτο παιδί, με εισοδηματικά κριτήρια.

Το ποσό του επιδόματος καθορίζεται ανάλογα με το συνολικό οικογενειακό εισόδημα και τον αριθμό των εξαρτώμενων τέκνων και ανέρχεται μέχρι του ποσού των σαράντα (40) ευρώ το μήνα για κάθε τέκνο.

Καταβάλλεται ανά τρίμηνο, την τελευταία εργάσιμη ημέρα κάθε ημερολογιακού τριμήνου, με πίστωση τραπεζικού λογαριασμού ή λογαριασμού στα ΕΛ.ΤΑ. του δικαιούχου. Η καταβολή του πρώτου τριμήνου κάθε έτους πραγματοποιείται μαζί με τα επιδόματα του δεύτερου τριμήνου, την τελευταία εργάσιμη ημέρα αυτού.

Το επίδομα δικαιούται η οικογένεια:

- Από 1-1-2013, για τέκνα που γεννήθηκαν μέχρι 31-12-2012 και
- Από την 1η του μήνα του επόμενου εκείνου της γέννησης, για τέκνα που γεννήθηκαν ή θα γεννηθούν εντός του έτους 2013 .

Με το ν.4141/2013 αρ.40 θεσπίζεται Ειδικό Επίδομα σε τρίτεκνες και πολύτεκνες οικογένειες

α) Ν. 4141/2013 (άρθρο 40) και Ν. 4170/2013 (άρθρο 65 παρ. 1).

β) Κοινή Υπουργική Απόφαση αριθμ. Δ27/οικ.15239/645/2013 (ΦΕΚ 1227 Β').

Χορηγείται μόνο σε οικογένειες με τρία και άνω εξαρτώμενα τέκνα και το ποσό του ανέρχεται στα πεντακόσια (500) ευρώ ετησίως για κάθε τέκνο.

Καταβάλλεται σε τρεις (3) δόσεις, κατά τα οριζόμενα ανωτέρω για την καταβολή του ενιαίου επιδόματος στήριξης τέκνων.

Προϋποθέσεις χορήγησης των επιδομάτων

1. Η ηλεκτρονική υποβολή του εντύπου Ε1 Δήλωσης Φορολογίας Εισοδήματος από τον υπόχρεο της οικογένειας.
2. Η συμπλήρωση και υποβολή του μηχανογραφημένου εντύπου Α21 Αίτησης – Υπεύθυνης Δήλωσης για την χορήγηση των επιδομάτων, μέσω του περιβάλλοντος Taxisnet της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων.
3. Ο δικαιούχος να διαμένει μόνιμα και συνεχώς την τελευταία δεκαετία στην Ελλάδα.
4. Τα εξαρτώμενα τέκνα να ευρίσκονται στην Ελλάδα.

Ως εξαρτώμενα τέκνα οικογένειας, για τα οποία καταβάλλονται τα επιδόματα, νοούνται:

- α) Τέκνα φυσικά, θετά ή αναγνωρισθέντα, που είναι άγαμα και δεν υπερβαίνουν το 18ο έτος

της ηλικίας τους ή το 19ο έτος εφόσον φοιτούν στη μέση εκπαίδευση. Για τέκνα που φοιτούν σε ανώτερο ή ανώτατο εκπαιδευτικό Ίδρυμα της Ελλάδας ή αναγνωρισμένο του εξωτερικού ή σε Ινστιτούτο Επαγγελματικής Κατάρτισης, τα επιδόματα καταβάλλονται μόνο κατά το χρόνο φοίτησής τους, που προβλέπεται από τον οργανισμό της κάθε σχολής και σε καμία περίπτωση πέραν της συμπλήρωσης του 24ου έτους της ηλικίας τους.

β) Τέκνα με ποσοστό αναπηρίας 67% και άνω που έχουν συμπληρώσει το 18ο αλλά όχι το 24ο έτος της ηλικίας τους.

γ) Τέκνα των συζύγων από άλλο γάμο, εφόσον αυτοί έχουν την αποκλειστική ευθύνη διατροφής τους και ο/η πρώην σύζυγος -άλλος γονέας δεν επιδοτείται για τα τέκνα αυτά. Ισχύουν τα ηλικιακά όρια που αναφέρονται στην περίπτωση (α).

δ) Ορφανά και από τους δύο γονείς τέκνα που αποτελούν ίδια οικογένεια. Ισχύουν τα ηλικιακά όρια που αναφέρονται στην περίπτωση (α).

5. Εισοδηματικό κριτήριο:

α) Για την καταβολή του ενιαίου επιδόματος στήριξης τέκνων λαμβάνονται υπόψη ο αριθμός των εξαρτώμενων τέκνων, η κλίμακα ισοδυναμίας, το ισοδύναμο εισόδημα και η εισοδηματική κατηγορία.

Ως κλίμακα ισοδυναμίας ορίζεται το σταθμισμένο άθροισμα των μελών της οικογένειας. Ο ένας γονέας έχει στάθμιση 1, ο άλλος γονέας έχει στάθμιση 1/3 και κάθε εξαρτώμενο τέκνο έχει στάθμιση 1/6. Ως ισοδύναμο εισόδημα ορίζεται το ετήσιο συνολικό οικογενειακό εισόδημα διαιρεμένο με την κλίμακα ισοδυναμίας.

Οι οικογένειες που δικαιούνται το ενιαίο επίδομα στήριξης τέκνων διαιρούνται αναλόγως του ισοδύναμου εισοδήματος σε τρεις εισοδηματικές κατηγορίες, ως εξής:

(α) Έως έξι χιλιάδες (6.000) ευρώ που λαμβάνουν το πλήρες επίδομα,

(β) από έξι χιλιάδες και ένα (6.001) ευρώ έως δώδεκα χιλιάδες (12.000) ευρώ που λαμβάνουν τα 2/3 του επιδόματος και

(γ) από δώδεκα χιλιάδες και ένα (12.001) ευρώ έως δεκαοκτώ χιλιάδες (18.000) ευρώ που λαμβάνουν το 1/3 του επιδόματος.

Για τον υπολογισμό της εισοδηματικής κατηγορίας λαμβάνεται υπόψη το εισόδημα που αναφέρεται στο εκκαθαριστικό σημείωμα του τρέχοντος οικονομικού έτους.

β) Το ειδικό επίδομα καταβάλλεται εφόσον το συνολικό οικογενειακό εισόδημα είναι μέχρι σαράντα πέντε χιλιάδες (45.000) ευρώ για τις οικογένειες με τρία τέκνα, προσαυξανόμενο κατά τρεις χιλιάδες (3.000) ευρώ για τις οικογένειες με τέσσερα τέκνα και κατά τέσσερις χιλιάδες (4.000) ευρώ για κάθε επί πλέον τέκνο για τις οικογένειες με περισσότερα των τεσσάρων τέκνα.

(Άρθρο 27 Ν. 3016/2002) Μέτρα κοινωνικής πολιτικής

Σε οικογένειες Ελλήνων υπηκόων και υπηκόων κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, συμπεριλαμβανομένων και των μονογονεϊκών, που έχουν τέκνα που φοιτούν σε δημόσια σχολεία και το ετήσιο οικογενειακό εισόδημά τους δεν υπερβαίνει το ποσό των τριών χιλιάδων (3.000) ευρώ, καταβάλλεται από το έτος 2002 ετήσια οικονομική ενίσχυση ύψους τριακοσίων (300) ευρώ για κάθε παιδί μέχρι το πέρας της υποχρεωτικής εκπαίδευσής του και κατ' ανώτατο όριο μέχρι και του δέκατου έκτου έτους (16ου) έτους της ηλικίας του. Με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών, Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων καθορίζονται τα απαραίτητα δικαιολογητικά, η διαδικασία και ο τρόπος καταβολής της οικονομικής ενίσχυσης, καθώς και οποιαδήποτε σχετική λεπτομέρεια για την εφαρμογή της παραγράφου αυτής. Με όμοιες αποφάσεις δύνανται να αναπροσαρμόζονται τα παραπάνω αναφερόμενα ποσά της οικονομικής ενίσχυσης και των εισοδηματικών ορίων.» ΚΥΑ 2/37645/0020/8-7-2002 Με βάση το ύψος της δικαιούμενης εισοδηματικής ενίσχυσης, η οποία δεν υπόκειται σε καμία κράτηση και φόρο εισοδήματος.